

**Політичні
переслідування
в сучасній Україні
2010–2011**

СТВОРЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОМІТЕТУ ЗАХИСТУ ВІД ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ

ДОКУМЕНТ № 1

Після президентських виборів 2010 року нова адміністрація поступово перейшла до політичних переслідувань своїх опонентів та критиків. Про це багато повідомляють засоби масової інформації, зарубіжні та вітчизняні експерти. Першими ластівками переслідувань на «місцевому рівні» було ув'язнення на 15 діб за ст.185 КУпАП, нібито, за опір міліції двох протестувальників проти вирубки дерев у харківському лісопарку, яких «Міжнародна Амністія» вперше за останні 6 років в Україні визнала в'язнями сумління (єдиний такий випадок за 20 років незалежності був в 2004 р.)

Безсумнівне політичне підґрунтя мають кримінальні справи проти учасників «Підприємницького Майдану», проти членів ВО «Тризуб» (за спиляння голови погруддю Сталіна 28 грудня 2010 р.), щодо фарбування пам'ятнику Дзержинському, підсмаження яєчні на Вічному вогню, проти колишніх урядовців — Ю. Тимошенко, Ю. Луценка, Б. Данилишина, Є. Корнійчука. З високою долею впевненості до політичних переслідувань можна віднести також справи Валерія Іващенко, Ігоря Діденка, Анатолія Макаренка та інших колишніх урядовців, позбавлених волі під час слідства

Абсурдність, аморальність, суто радянське лукавство у поєднанні зі зловживанням правом, жорстокі запобіжні заходи, а також політична вмотивованість цих справ не викликає у нас сумнівів. Мусимо констатувати, що в Україні з'явилися політичні в'язні.

Широко розповсюджені також незаконні політичні переслідування — «профілактичні» бесіди, добре відомі з радянських часів, з погрозами звільнення з роботи, навчальних закладів; незаконні дії правоохоронних органів (побиття; незаконний збір інформації про особу; незаконні стеження, затримання та обшуки тощо), перешкоджання поширенню інформації тощо.

Політичні переслідування є викликом українському суспільству. З метою припинення таких дій влади ми, що нижче підписалися, створюємо Громадський комітет захисту від політичних переслідувань в Україні (далі — Комітет), який бере на себе такі завдання:

1. Інформування української та міжнародної громадськості про політичні переслідування, про стан їх жертв, про акції протидії політичним репресіям;
2. Створення щотижневої «Хроніки політичних переслідувань в Україні» українською та англійською мовами;

3. Складання списку жертв політичних переслідувань українською та англійською мовами з виділенням окремого списку політичних в'язнів;
4. Правовий захист жертв політичних переслідувань, створення фонду допомоги жертвам; матеріальна допомога, за необхідності, їх родинам;
5. Дії, спрямовані на припинення політичних переслідувань; зокрема, акції протесту проти політичних репресій в Україні.
6. Моніторинг кримінальних справ з політичним забарвленням.

Комітет є позапартійним, неполітичним об'єднанням правозахисників радянського та сучасного періодів, яке не ставить інші цілі, окрім означених вище.

Зиновій Антонюк, Аркадій Бущенко, Євген Захаров, Йосиф Зісельс, Людмила Клочко, Микола Козирєв, Ігор Коліушко, Катерина Левченко, Мирослав Маринович, Василь Овсієнко, Олександр Павличенко, Ірина Рапп, Євген Сверстюк, Володимир Яворський.

ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ ЗАХИСТУ ВІД ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ

ДОКУМЕНТ № 2

ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЙ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ

Після президентських виборів 2010 року нова адміністрація поступово перейшла до політичних переслідувань своїх опонентів та критиків. Про це багато повідомляють засоби масової інформації, зарубіжні та вітчизняні експерти. Тому правничому та правозахисному співтовариствам необхідно виробити визначення категорій «в'язень сумління», «політичний в'язень», «переслідування за політичними мотивами» в сучасній Україні. При цьому будемо спиратися на досвід «Міжнародної Амністії» та радянського правозахисного руху 60-х — 80-х років, що визначили вказані поняття, які отримали подальший розвиток в численних документах Ради Європи, ОБСЄ та інших міжнародних організацій.

Узагальнюючи міжнародно-правову практику, що склалася, враховуючи українські соціально-політичні реалії та досвід радянського, і зокрема, українського правозахисного руху, української історії, виходячи з категоричного неприйняття насильства, як засобу відстоювання своїх прав та інтересів, здійснення політичного або соціального протесту, пропонуємо такі визначення.

Переслідування можуть спиратися на закон, коли проти особи порушують кримінальну справу (або її права обмежують у зв'язку з порушенням кримінальної справи за фактом вчинення злочину), або проти особи безпідставно застосовують примусові заходи медичного характеру, зокрема психіатричні, чи обвинувачують у скоєнні адміністративного правопорушення, або особа стає об'єктом позовів в порядку цивільного чи господарчого судочинства. Переслідування може бути цілком незаконним. Йдеться, наприклад, про залякування в ході профілактичних розмов; погрози звільнення з роботи або навчального закладу; позбавлення роботи і легальних доходів; незаконні дії правоохоронних органів (побиття; незаконний збір інформації про особу; незаконні стеження, затримання та обшуки; тощо); перешкоджання поширенню інформації; примушення до вступу до певної політичної партії; примушення до участі в заходах певної політичної сили і т. ін. Ці дії можуть здійснюватися як державними посадовцями, так і недержавними групами чи приватними особами за толерування таких дій державою.

Переслідування особи має політичні мотиви, якщо дії державних органів та їх посадових і службових осіб викликані: а) нелегітимними міркуваннями суспільно-політичного характеру; або б) діями переслідуваної особи із захисту прав, свобод і законних інтересів громадян.

Політичним в'язнем ми пропонуємо вважати будь-якого ув'язненого, у кримінальному чи адміністративному переслідуванні якого істотно значущу і достовірно визначену роль відіграють політичні мотиви влади, — і тільки такого ув'язненого¹. При цьому не має значення, чи саме політичні причини спонукали до діяння, що інкримінується в якості злочину чи правопорушення; значимо лише наявність політичного інтересу влади в результаті справи. Оскільки в сфері правозастосування принципово не допустимі позаправові оцінки і судження, політична мотивація у судочинстві може тягнути за собою процесуальні і матеріальні порушення, такі як:

- Елементи фальсифікації в обвинуваченні;
- Необґрунтовано жорстокі запобіжні заходи або покарання;
- Неправосудні вироки або рішення про адміністративні правопорушення;
- Тенденційність суду в оцінці доказової сили доводів захисту й обвинувачення;
- Різноманітні обмеження у можливості захищати себе, у тому числі за допомогою захисника;
- Свавілья у виборі доказів, ігнорування очевидних фактів;
- Застосування нерелевантних до вчиненого норм права;
- Вибірковий (дискримінаційний) характер судового переслідування в порівнянні з аналогічними випадками інших осіб.

Вважаємо безсумнівним, що належить вимагати повного усунення політичної мотивації зі сфери правосуддя, незалежно від тяжкості та наслідків злочинів.

Слід зауважити, що окрім дискримінації за політичними мотивами тих, кого влада вважає своїми опонентами, вона іноді вдається до переслідування своїх прихильників або виконавців своїх репресивних рішень — внаслідок внутрішніх суперечок або щоб замаскувати вибіркові репресії. Такі переслідування також мають політичні мотиви і так само неприпустимі.

В'язнем сумління пропонується вважати особу, позбавлену волі за свідомо неправовими, з точки зору міжнародних стандартів, підставами або за безпідставним обвинуваченням у зв'язку з:

- переконаннями або їх публічним вираженням, громадської або політичної діяльності ненасильницького характеру, що не містить вимог дискримінувати кого-небудь;
- пошуком, зберіганням і розповсюдженням відкритої або суспільно-важливої інформації;
- відмовою за переконаннями або з релігійних міркувань від несення військової служби чи від участі в насильницьких діях.

При цьому в'язнями сумління не вважаються люди, які вдаються до насильства або пропагують насильство і ворожнечу.

Для порівняння наведемо визначення «Міжнародної Амністії»: в'язень сумління — *це людина, позбавлена волі виключно за те, що мирно висловлювала свої політичні, релігійні або наукові погляди*. Так визначив це поняття на початку 1960-х років засновник «Міжнародної Амністії» британський юрист і правозахисник Пітер Бененсон.

¹ Це визначення належить відомому російському правозахиснику, першому омбудсману РФ Сергію Ковальову.

Приведемо також визначення поняття «політичний в'язень», надане експертами Ради Європи²:

Особа, позбавлена волі, підпадає під поняття «політичний в'язень», якщо:

- а) позбавлення волі було застосоване в порушення одного з основних прав, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини (ЄКПЛ) та протоколах до неї, зокрема, свободи слова, совісті і релігії, свободи вираження поглядів та інформації, а також свободи зібрань і асоціацій;*
- б) позбавлення волі було застосоване за явно політичних причин без зв'язку з будь-яким правопорушенням;*
- в) з політичних мотивів тривалість ув'язнення і його умови є явно невідповідними по відношенню до правопорушення, в якому особа була визнана винною або підозрюється;*
- г) особа позбавлена волі за політичними мотивами на дискримінаційній основі в порівнянні з іншими особами;*
- д) позбавлення волі є результатом розгляду з явними порушеннями процесуальних гарантій, що пов'язано з політичними мотивами влади.*

ТЯГАР ДОВЕДЕННЯ

Припущення, що особа є «політичним в'язнем», має бути підтверджено prima facie («первинними») доказами; вслід за цим, державі, яка застосовує позбавлення волі, слід доводити, що ув'язнення повністю відповідає вимогам ЄКПЛ, як вони інтерпретуються Європейським судом з прав людини по суті справи, що вимоги пропорційності і недискримінації були дотримані і що позбавлення волі було результатом справедливого процесуального розгляду.

Виходячи з наведених визначень, можна зробити такі висновки.

Осіб, які піддаються незаконним переслідуванням із політичних мотивів, доволі багато: це учасники протестних заходів, яких залякують в різний спосіб, іноді в поєднанні з насильством — підприємці, студенти, члени громадських організацій, політичних партій, профспілок тощо; журналісти та громадські активісти, з якими працівники МВС та СБУ проводили профілактичні бесіди, або відносно яких проводили демонстративне стеження; працівники бюджетних установ, яких під загрозою звільнення з роботи примушують до членства в партіях, участі в мітингах тощо.

На нашу думку, до політичних переслідувань відносяться кримінальні справи проти учасників підприємницького Майдану, членів «Тризубу» та ВО «Свобода», колишніх високопосадовців — Юлії Тимошенко, Юрія Луценка та Євгена Корнійчука. Усі обвинувачені в цих кримінальних справах, які були позбавлені волі чи залишаються під вартою, є політичними в'язнями. Цей висновок впливає з аналізу рішень про обрання запобіжного заходу та обставин цих арештів, який надається нижче. Політичним в'язнем був колишній міністр економіки Богдан Данилишин, який отримав політичний притулок в Чехії. З високою долею впевненості до політичних переслідувань можна віднести також справи Валерія Іващенко, Ігоря Діденка, Анатолія Макаренка та інших колишніх урядовців, позбавлених волі під час слідства.

² Стефан Тречел, колишній президент Європейської комісії з прав людини; Еверт Алкема, член Державної ради Нідерландів, колишній член Європейської комісії з прав людини; Олександр Арабаджи, колишній суддя Конституційного Суду Болгарії і колишній член Європейської комісії з прав людини. З документу Ради Європи SG/Inf(2001)34 / 24 October 2001. Переклад ХПГ.

Також політично вмотивованими є кримінальні справи проти координатора Вінницької правозахисної групи Дмитра Гройсмана та вінницького активіста профспілкового руху Андрія Бондаренка. Безсумнівне політичне підґрунтя мало поновлення старих кримінальних справ проти членів УНА-УНСО щодо подій 9 березня 2001 року (усі обвинувачені вже відбули покарання, окрім нардепа Андрія Шкіля) та керівника секретаріату Меджлісу кримськотатарського народу Заіра Смедляєва (його обвинуватили в участі у масових заворушеннях та спротиві працівникам правоохоронних органів під час мітингу кримських татар 22 червня 2006 року).

Практично всіх громадських активістів, хто отримав адміністративні покарання за статтями 185 та/або 185-1 КУпАП (порушення порядку організації мирного зібрання) після проведення мирного зібрання, можна апріорі вважати жертвами політичних переслідувань. Для певності кожен такий випадок слід розглянути окремо.

Наведений перелік політичних переслідувань жодним чином не претендує на повноту.

ПРЕС-РЕЛІЗ

4 серпня 2011 року
УНІАН

Контакти:
Євген Захаров 057 700 67 71
Володимир Яворський 044 417 4118

СТВОРЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОМІТЕТУ ЗАХИСТУ ВІД ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ

Учасники прес-конференції Євген Захаров, Василь Овсієнко та Володимир Яворський оприлюднили Документи № 1 й № 2 Комітету та розповіли про механізм його діяльності. В Документі № 1 ідеться про створення Комітету, його основні завдання і склад. У Документі № 2 подається визначення понять «в'язень сумління», «політичний в'язень», «переслідування за політичними мотивами» і перелік політичних переслідувань в Україні в 2010–2011 рр.

Комітет є позапартійним, неполітичним об'єднанням правозахисників радянського (Євген Сверстюк, Ірина Рапп, Мирослав Маринович, Йосиф Зісельс, Василь Овсієнко, Євген Захаров) та сучасного періодів. Усі його члени і працівники є безпартійними, і у випадку участі в виборах до парламенту призупиняють своє членство в Комітеті. Нові члени Комітету можуть увійти до нього за пропозицією когось із чинних членів Комітету за умови, якщо жоден з членів Комітету не заперечує проти нового кандидата. Таке вето має бути вмотивованим. Члени Комітету можуть бути працівниками апарату Комітету.

Комітет захищатиме всіх, хто піддається політичним переслідуванням в Україні, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, громадянства, етнічного або соціального походження, майнового або іншого становища, посади, роду і характеру занять, місця проживання, мови, релігії, партійності, політичних та інших переконань.

Джерелами інформації про політичні переслідування є: відомості, отримані безпосередньо членами Комітету, повідомлення про події, які з'являються в Інтернеті, соціальних мережах, правозахисних електронних розсилках та інших ресурсах, а також прямі звернення з приводу переслідувань, які мають політичні ознаки, на адресу, що оприлюднена Комітетом (khpg@ukr.net).

Робочий апарат Комітету складається з інформаційної, аналітичної, моніторингової груп та групи організації кампаній. За необхідності буде створено Фонд захисту жертв політичних переслідувань, який буде запрошувати експертів, адвокатів для представництва інтересів жертв, надавати матеріальну допомогу їхнім родинам (за потреби) тощо.

Комітет збирає і поширює інформацію про політичні переслідування, здійснює захист їхніх жертв, веде моніторинг кримінальних справ з політичною ознакою, готує

щотижневу «Хроніку політичних переслідувань в Україні» українською та англійською мовами.

Кваліфікація переслідування як політичного відбувається таким чином. Аналітична група розглядає усі повідомлення про політичні переслідування та готує висновок щодо кожного повідомлення. Вона розглядає особливості і деталі конфлікту з державним органом і визначає, чи має місце політичне переслідування, або що переслідування не є політичним. Висновок аналітичної групи про наявність політичного переслідування затверджується членами Комітету кваліфікованою більшістю: не менше 75% членів Комітету мають його підтримати. У випадку відсутності такої підтримки аналітична група може надати Комітету оновлений висновок, надавши додаткові аргументи.

Адмініструють роботу Комітету Харківська правозахисна група та Українська Гельсінкська спілка з прав людини. Робота Комітету висвітлюється на сайтах ХПГ та УГСПЛ та інших ресурсах.

Комітет здійснює свою діяльність у співпраці з міждержавними організаціями, такими, як Рада Європи, Європейський Союз, ОБСЄ, а також міжнародними правозахисними організаціями «Міжнародна Амністія», Human Rights Watch, Міжнародна Федерація прав людини (FIDH), Міжнародне товариство «Меморіал» та іншими.

КРИМІНАЛЬНІ СПРАВИ ПРОТИ УЧАСНИКІВ ПОДАТКОВОГО МАЙДАНУ

I. СПРАВА ПРО ГРУПОВЕ ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ 22 ЛИСТОПАДА

23 листопада 2010 року Шевченківське районне управління ГУМВС м. Києва порушило кримінальну справу за фактом групового порушення громадського порядку (стаття 293 КК України) 22 листопада — перекриття руху автотранспорту на Хрещатику. «У рамках розслідування цієї кримінальної справи проводяться відповідні слідчі дії, в тому числі й щодо встановлення осіб, які брали участь у цих заходах з метою отримання від них відповідних свідчень. Сьогодні дійсно до слідчого управління київської міліції було доставлено двох громадян, учасників цих подій, з якими проводилися необхідні слідчі дії. Їх допитано у якості свідків по справі та відпущено»¹, — повідомив Відділ зв'язків з громадськістю ГУМВС України в м. Києві 16 грудня. Обвинувачення у цій справі жодній особі так і не було пред'явлено. Але, як заявив міністр внутрішніх справ Анатолій Могильов з трибуни парламенту 14 січня, особи, які вчинили цей злочин, відомі і зараз відносно них проводиться слідство. Він також підкреслив, що «відповідальність за скоєний злочин несуть керівники чотирьох громадських організацій, які виступили організаторами акції.»² Слідство проводилося шляхом масових викликів на допит підприємців, учасників мітингу 22 листопада — іноді за повістками, іноді прямо з робочих місць на київських ринка, яких залякували репресіями, якщо вони будуть брати участь в акціях протесту в подальшому.

2 березня голові Коаліції учасників Помаранчевої революції Сергію Мельниченку слідчим СУ ГУМВС України в м. Києві була пред'явлена дивна «Постанова про притягнення як обвинуваченого»³ — в мотивувальній частині йшлося про два злочини: про умисне пошкодження гранітного покриття Майдану Незалежності за попередньою змовою (ч. 2 ст. 28 та ч. 1 ст. 194 ККУ) і організацію групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку та суттєвого порушення роботи транспорту (ст. 293 ККУ). А в резолютивній частині йшлося тільки про обвинувачення у першому злочині.

Більше нікому обвинувачення по статті 293 не пред'являли. Зауважимо, що, маючи заявку на проведення мітингу кількістю 100 тисяч учасників, міліція сама мала спрямувати рух машин за іншим маршрутом, оскільки через Хрещатик за такої кількості людей він був неможливий. Подібна ситуація була 16 листопада, і суддя не визнала ад-

¹ http://militia.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1532&Itemid=97

² .

³ <http://www.k-z.com.ua/14631>

міністративне правопорушення за статтею 185-1 КУпАП з боку Олександра Місюри, який подавав заявку на проведення масового мітингу. Суддя сказала, що міліція сама мада подбати про те, щоб транспорт йшов за іншим маршрутом.

Можна зробити висновок, що кримінальна справа за статтею 293 ККУ була порушена для виклику свідків та їхнього залякування.

II. СПРАВА СЕРГІЯ КОСТАКОВА

1 грудня біля власного будинку був затриманий підприємець Сергій Костаков. Йому інкримінують 296 статтю ККУ (хуліганство) за пошкодження машини, що стояла на вулиці, яку перекрили протестувальники під час мітингу і демонстрації 22 листопада. Свідками цих дій виявилися міліціонери. Також є відеозапис, на якому начебто видно, як Костаков займається вандалізмом⁴. Суддя Шевченківського суду Наталія Бужак винесла рішення про запобіжний захід — утримання під вартою в Лук'янівському СІЗО протягом двох місяців. Апеляційний суд м. Києва підтвердив це рішення. На думку дружини Костакова Ірини, його заарештували тому, що у нього у 2005 році була судимість.

10 березня відбулося попереднє засідання Печерського районного суду⁵. Суддя Кристина Тарасюк не дозволила не тільки телетрансляцію, а й навіть фотографування себе та інших учасників процесу. Ні суддя, ні прокурор Дмитро Байдюк не повірили, що Костакова справді просять взяти на поруки 9 народних депутатів, в тому числі Андрій Парубій, Микола Катеринчук, Володимир Ар'єв, Олесь Доній.

«Чому ж вони самі не прийшли в судове засідання засвідчити свій підпис? Такий документ можна і підробити» — повернула до присутніх листок з бланком народного депутата суддя. Протестувальника залишили за ґратами, хоча навіть сам позивач — власник автомобіля — не заперечував, щоб Костакова відпустили.

Суд призначив розгляд справи по суті на 18 березня.

19 квітня в судовому засіданні⁶ нарешті дивились відео подій 22 листопада. На відео було очевидно, що Костакова від авто відділяла стіна людей — він навіть не підходив до машини. Ця машина належить комерційному банку, який і є формальним позивачем у справі. При цьому представник банку підтвердив, що позов складений після розмов з київською міліцією, і відео він бачить вперше.

Костакова легко було впізнати на відео, бо він був в чорному одязі з червоним наплічником. Суддя лише формально зафіксувала в протоколі місцезнаходження Костакова. При цьому вона не дозволила відпустити його на поруки 6 народним депутатам, які особисто прийшли в суд.

12 травня вже на сьомому за рахунком судовому засіданні⁷ знову по суті нічого не відбулось — не з'явилися свідки-міліціонери. Суддя Печерського суду Кристина Тарасюк не захотіла заслухати жодного клопотання сторони захисту і погодилась з прокурором, що засідання слід перенести. На цей день припав день народження Костакова, 40-річчя, — але конвой не дозволив передати торт після судового засідання.

⁴ http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/26450/Radovyh_uchasnykiv_protestiv_areshtovujut_pid_pryjemci_ne_znajut_jak_zahyshhatysa

⁵ http://www.svidomo.org/defend_article/2331

⁶ http://www.svidomo.org/defend_article/2929

⁷ http://www.svidomo.org/defend_article/3311

1 червня на черговому засіданні⁸ суддя відмовилась долучати відео телеканалу «1+1» з події. Вона пояснила це тим, що поки що ведеться судове слідство і після його закінчення можна буде пропонувати додаткові докази, свідків, клопотання і так далі. З цих же причин вона відхилила клопотання про неможливість розгляду справи в суді, бо в матеріалах немає ключового для будь-якої кримінальної справи протоколу огляду місця події. Також суддя відмовила в клопотанні провести портретну експертизу оперативного відео з події, присутнього в матеріалах справи.

На цей раз захист пропонував внести заставу за підозрюваного в розмірі всього можливого збитку, який він наніс авто — 27,8 тисяч гривень. Власник авто — представник банку — не заперечував проти цього, але суддя відмовила, як і у всіх інших клопотаннях захисту. Мовляв, на свободі Костаков буде продовжувати незаконну діяльність і впливати на свідків, а йому загрожує більше 4 років тюрми. Свідки-міліціонери⁹ — єдині, яких залишилось допитати — вже вдруге не з'явилися на засідання і суд переніс розгляд на 20 червня. Суддя постановила примусовий привід міліціонерів.

Проте 20 червня свідків, що прийшли, знову не змогли допитати¹⁰, засідання відклали, бо суддя з п'ятниці (більше 7 годин) знаходилася в нарадчій кімнаті по іншій кримінальній справі. Наступне засідання призначено на 11 липня.

11 липня Сергій Костаков був звільнений з-під варти під підписку про невиїзд¹¹. Він провів у СІЗО майже 7,5 місяців. Звільнення відбулося за клопотанням омбудсмена Ніни Карпачової, народних депутатів України від фракцій НУ-НС і «БЮТ-Батьківщина» Андрія Павловського, Андрія Парубія і Ксенії Ляпіної, також народний депутат Наталя Королевська («БЮТ-Батьківщина») привезла до суду звернення з проханням відпустити Костакова на поруки, підписане ще 23 народними депутатами.

На засіданні суду 15 вересня¹² двоє міліціонерів — Роман Ломінов і Олег Місюкевич змінили свої свідчення. Тепер вони стверджують, що не знають точно, хто саме побив машину. Про це повідомив сам Костаков: «Під час досудового слідства вони стверджували, що саме я побив машину. Але сьогодні зазначили: «Від своїх слів ми не відмовляємося, але що робив Костаков у момент побиття машини, ми не знаємо»».

11 жовтня в судовому засіданні слухали свідка Сергія Максимейка¹³ — опера з відділення міліції на Прорізній.

— «В принципі, вів себе нормально», — згадує свідок. В опера інтелігентне, гарно поголене обличчя в ансамблі з чорною шкірянкою, синіми джинсами і набитими кістляшками правого кулака. «Оглянули — чи є ножі, вогнепальна зброя», — міліціонер детально згадує як затримували Костакова біля його будинку. Ну, юридично затримали його вже у відділку, а тоді просто запропонували проїхати. В наручниках, правда. «Поводив себе дещо схвильовано, попросив дружині віддати документи», — пригадує опер.

На запитання прокурора чи був сам опер на Майдані, коли обурені податковим кодексом підприємці вийшли на вулицю, Максимейко відповідає — ні.

Прокурор негайно просить суддю зачитати покази опера, які надав слідчий. Суддя перепитує — для чого — прокурор обережно каже: «Є розбіжності».

Суддя Кристина Тарасюк починає читати. Нічого собі розбіжності!? Слідчий записав, що опер Максимейко не просто був на Податковому майдані, але й бачив зіткнен-

⁸ http://www.svidomo.org/defend_article/3790

⁹ http://www.svidomo.org/defend_article/3311

¹⁰ http://www.svidomo.org/defend_article/4118

¹¹ http://www.svidomo.org/defend_article/4593

¹² http://www.svidomo.org/defend_article/5398

¹³ http://www.svidomo.org/defend_article/5497

ня з машиною, яка намагалася проїхати крізь лави протестувальників. І не просто бачив, але й помітив, як чоловік років 35 (далі — приблизний опис Костакова) бив і намагався перевернути Skoda, яка везла банкіршу!

Опер Максимейко розгублено мовчить. Починає невпевнено пояснювати — пройшло вже більше року, забув. Прокурор Панов просить суддю Тарасюк передати свідку покази — начебто щоб той подивився чи його підпис. Опер кидає погляд вниз сторінки і жадібно сканує очима весь інший зміст начебто його свідчень. І... починає пригадувати. На Майдан ходив, але не у складі офіційної групи документування, що у формі, а так — на прохання керівництва. Блокування вулиці бачив здалека. Ну, не дуже далеко. Може, й біля Skoda проходив. Так, і напад бачив. І чоловіка років 35. Чи бив цей чоловік машину? «Та вони всі били, на мій погляд», — додає Максимейко.

«Так Ви підтримуєте свої попередні покази?», — витягає потрібні слова прокурор Панов.

«Підтримую».

«У повному обсязі?», — натискає голосом обвинувачення.

«Підтримую у повному обсязі», — вимовляє слова, потрібні для протоколу, свідок, який не одну сотню протоколів заповнив.

«Запитань більше немає», — заспокоюється прокурор.

Два юних адвоката Костакова намагаються апелювати до опера — як же так, спочатку все забули, а тепер все згадуєте? Так — тримається лінії обвинувачення свідок. Адвокати, а потім і сам Костаков просять опера передивитися відео з камери спостереження. Щоб показати, кого саме він бачив при зіткненні з машиною і кого впізнає. Опер відмовляється, адвокати протестують, але прокурор, а потім і суддя наполягають — відео свідку дивитися не треба.

Наступне засідання призначене на 8 листопада.

3 листопада Сергій Костаков подав заяву до до прокуратури та міліції¹⁴, що з 15 вересня він сам, його дружина та сусіди постійно відчувають стеження за ним прямо біля будинку. Незнайомі міцні хлопці постійно чергують на вулиці, біля машини, у дворі та фіксують час його прибуття додому. Заявник припускає, що правоохоронними органами України щодо нього проводяться певні оперативні заходи, і він просить провести повну та неупереджену перевірку викладених фактів; за результатами перевірки повідомити його щодо законності проведення оперативних заходів (якщо вони проводяться), а якщо такі заходи не проводяться — вжити належних заходів прокурорського реагування для припинення порушення його конституційного права на таємницю приватного життя. До заяви додано фотографії невідомих осіб, які постійно чергують біля будинку.

8 листопада викликані свідки не з'явились Суддя заслухала свідчення самого Костакова й призначила наступне засідання на 30 листопада.

III. СПРАВА ПРО ПОШКОДЖЕННЯ ГРАНІТНОГО ПОКРИТТЯ МАЙДАНУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

3 грудня було порушено кримінальну справу за ч. 2 статті 28, ч. 1 статті 194 КК України — умисне знищення або пошкодження майна, скоєне групою осіб за попередньою змовою. 23 грудня був затриманий Ігор Гаркавенко, 25 — Олександр Мандич, яким пред'явили обвинувачення у скоєнні цього злочину. Гаркавенку суд обрав за-

¹⁴ http://www.svidomo.org/defend_article/5593

побіжний захід у вигляді утримання під вартою, а Мандича 28 грудня звільнили під підписку про невиїзд. Як повідомила УП¹⁵, затриманих обвинуватили у «пошкодженні гранітного покриття площі Майдан незалежності шляхом забиття в гранітне покриття металевих прутів кількістю 132 одиниць». У тому ж повідомленні УП та в інших джерелах йшлося про причетність до цієї справи Олексія Заплаткіна та Віталія Грузинова. Прес-секретар ГУМВС в Києві Володимир Поліщук повідомив журналісту «Свідомо», що вони не є підозрюваними, а можуть бути просто свідками. Але саме про них міністр внутрішніх справ А. Могильов у виступі в парламенті 14 січня сказав, що вони знаходяться в розшуку.

23-м грудня датується постанова про порушення кримінальної справи проти Сергія Мельниченка, але вона була пред'явлена значно пізніше, оскільки він був в лікарні, а потім а поїхав на новорічні канікули з Києва. 6 січня порушили таку ж кримінальну справу проти Олега Ахтирського, а 14 січня — проти Романа Федчука, у обох взято підписку про невиїзд.

Із однієї постанови про порушення кримінальної справи проти особи до іншої переходить сакраментальна фраза: такі-то і такі-то, які «діяли за попередньою змовою з невстановленими досудовим слідством особами, умисно пошкодили гранітне покриття Майдану», тільки перелік таких-то збільшується. У постанові, пред'явленій Гаркавенку, такі-то — це Гаркавенко, Заплаткін і Грузинов, а в постанові про порушення справи відносно Федчука — вже усі 7 названих вище людей. Тільки проблема полягає в тому, що Гаркавенко, як стверджує його адвокат Олег Левицький, геть не знає, хто такі Заплаткін, Грузинов і Мандич, він з ними просто незнайомий. Заплаткіна і Грузинова взагалі ніхто з учасників Майдану не знає, не може їх ідентифікувати, і не має їх контактів. Прямо фантоми якісь! Вочевидь, незнайомі один з одним особи «попередньої змови» діяти не могли, і тому ч. 2 статті 28 КК не може бути застосована.

Маловірогідне також, що Гаркавенко, Мандич, Заплаткін і Грузинов вмонтовувати кілки в гранітне покриття Майдану. По-перше, вони не були ані організаторами, ані членами якихось об'єднань громадян чи професійних спілок, ані помітними активістами. Не пам'ятають про їхню участь в якихось акціях протесту. Лише Мандича окремі мешканці наметового містечка згадують як такого, що ночував там один чи два рази. Гаркавенко ж приходив туди один чи два рази й висловлював свою незгоду з протестувальниками. По-друге, всі знають, що намети встановлювали народні депутати України вночі з 23 на 24 листопада. Невідомо це тільки слідчим, які пишуть про «невстановлених досудовим слідством осіб». З цієї ж причини обвинувачення у вмонтуванні кілків в покриття Майдану активних учасників акції — Васильченка, Федчука, Ахтирського — дуже сумнівні.

Чому ж міліція порушила кримінальну справу проти чотирьох випадкових людей, які взагалі до Майдану-2 майже не причетні? На нашу думку, відповідь на це питання проста — усі четверо раніше судимі (Мандич — умовно). І кожен міг побачити, як міністр внутрішніх справ, виступаючи 14 січня в Верховній Раді, перераховує їхні минулі гріхи. Мовляв, отаке воно, «обличчя протесту» — суто кримінальне.

Печерський районний суд 17 лютого подовжив перебування Ігоря Гаркавенка під вартою ще на два місяці, хоча останній наводив показання свідків та роздруківку мобільного про те, що до 25 листопада його в Києві взагалі не було. За два місяці перебування в СІЗО з Гаркавенком провели лише один допит¹⁶ — це було після його заяви про алібі до слідчого на минулому тижні. Ще знайомили з експертизами про пошкодження майна, у тому числі якогось дорогого автомобіля, на який навалилися протес-

¹⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/12/28/5727669/>

¹⁶ http://www.svidomo.org/defend_article/2232

тувальники тоді, коли Ігоря — каже він — не було в місті. 3 березня в Апеляційному суді адвокат Гаркавенка Олег Левицький наводив одні й ті самі аргументи: порушення кримінальної справи не мало сенсу, очевидні політичні підстави для утримання під вартою. Адвокат надає також заяви про поруку 6 народних депутатів, у тому числі Павловського, Гримчака.

Суддя Апеляційного суду м. Києва Ольга Єфімова разом з двома суддями скасувала рішення Печерського суду про утримання під вартою. Гаркавенка відпустили прямо в судовому засіданні з-за ґрат під підписку про невиїзд.

Олександр Заплаткін, який перебував у розшуку, був затриманий, і 10 березня в Голосіївському суді йому обрали запобіжний захід — утримання під вартою в СІЗО. Пізніше йому змінили запобіжний захід на підписку про невиїзд.

1 квітня 2011 р. прокуратура Києва передала справу до Шевченківського районного суду для розгляду. 29 квітня відбулося попереднє судове засідання. «Злочинна група», яка «за попередньою змовою» пошкодила «гранітне покриття площі Майдан незалежності шляхом забиття в гранітне покриття металевих прутів кількістю 132 одиниць» вперше зустрілася в суді. Суддя Євген Сидоров задовольнив клопотання Сергія Мельниченка і повернув справу до прокуратури як не доопрацьовану у зв'язку з істотними порушеннями кримінально-процесуального законодавства.

Прокуратура оскаржила це рішення судді Сидорова: вона вимагала повернення справи до суду для її розгляду іншим складом суду.

1 липня колегія суддів Апеляційного суду у складі Ольга Єфімова, Світлана Коваль, Микола Худик частково задовольнила апеляцію прокурорів і відправила справу на новий судовий розгляд, але у тому ж складі судової колегії.

Судовий процес був розпочатий заново. Але оскільки не всі звинувачені з'являлися на засідання суду, двічі оголошувалася перерва. 11 жовтня суддя Євген Сидоров постановив: обвинуваченого Олександра Заплаткіна у примусовому порядку привести на наступне засідання суду (31 жовтня), який, імовірно, перебуває в монастирі в Одеській області.

Віталія Грузинова, який був об'явлений в розшук, міліція затримала 18 жовтня, і 20 жовтня суддя Голосіївського районного суду Наталія Чередніченко винесла рішення залишити його під вартою до 27 жовтня. 27 жовтня та ж сама суддя звільнила його з-під варті і взяла підписку про невиїзд. Таким чином, усі 7 фігурантів справи про пошкодження гранітного покриття Майдану незалежності на свободі. Судовий процес продовжується.

Чергове судове засідання перенесли на 13 листопада, а 13 листопада знову перенесли — на 13 грудня.

IV. СПРАВА ПРО ЗАХОПЛЕННЯ БУДІВЛІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

16 листопада 2010 р. хмельничани протестували у рідному місті та столиці¹⁷. Майже сім тисяч хмельницьких підприємців вийшли на міський майдан.

— Ринки всі закриті: речовий, овочевий, авторинок, навіть малі підприємці, які стоять в місті, — всі позакривалися, — каже член профспілки захисту підприємництва Надія Шевчук — На акцію люди приїхали з Дунаївців, Ярмолинців, Летичева, Деражні.

Під час мітингу виступали представники профспілок, підприємці та правозахисники. Кожний виступ підприємці супроводжували оплесками.

¹⁷ <http://proskurov.info/news/bussines/7108>

— Ядуха! Ядуха! — голосно скандували хмельничани. Після кількогодинного чекання на губернатора розлючені підприємці почали ломитись до приміщення ради. В результаті одні двері зірвали з петель, в інших вибили скло, а правоохоронцям надавали стусанів.

Як повідомив начальник центру зв'язків з громадськістю обласної міліції Віктор Коверзюк, правоохоронці не мали права впустити людей до приміщення Хмельницької обласної ради, оскільки ті порушували громадський порядок. Наразі факт сутички будуть розглядати в міліції.

За словами представниці профспілки, для того, аби потрапити на мітинг до столиці, підприємці з Хмельниччини купували квитки на потяги протягом тижня.

17 листопада близько 2 тисяч підприємців у Хмельницькому протестували проти ухвалення Податкового кодексу¹⁸ на Майдані Незалежності біля облдержадміністрації. Підприємці вийшли з гаслами: «Владо, пам'ятай, хто тебе годує», «Ні — податковому рабству!».

Крім того, вони скандують: «Ганьба регіоналам!» та «Ми — не раби!». За словами голови профспілки «Захисту підприємців Хмельницького» Надії Кнець, «ця влада не читала Податкового кодексу».

«Вчора з телекрана губернатор Василь Ядуха звинуватив підприємців Хмельницького, що вони не читали Податкового кодексу. Хочу запевнити — ми його вивчили на зубок. А ось губернатор таки не читав його, бо не захотів до нас вийти», — зазначила вона, передає УНІАН.

Як повідомлялося, голова Хмельницької облдержадміністрації Ядуха в ефірі обласного державного телеканалу «Поділля-Центр» заявив, що довкола Податкового кодексу підприємці безпідставно нагнітають паніку.

«Ряд підприємців, котрі роками звикли працювати на себе й перебувати в «тіні», наймають на роботу певних осіб, збурюють населення. Мабуть, значна частина тих людей, які вчора стояли під стінами облдержадміністрації, навіть і не читали Податкового кодексу», — сказав очільник краю.

В четвер, 18 листопада, було затримано одну з організаторів підприємницьких акцій протесту проти Податкового кодексу в Хмельницькому — Тетяну Ковалевську¹⁹.

Начальник відділу зв'язків з громадськістю Управління МВС в області Віктор Коверзюк, повідомляє, що стосовно підприємця Тетяни Ковалевської, 1977 року народження, порушено кримінальну справу за ч. 3 ст. 296 Кримінального кодексу України (хуліганство).

«Вона підозрюється у пошкодженні двері ОДА під час пікетування у вівторок, 16 листопада», — уточнив він, — *«Наразі слідчі продовжують працювати над вивченням матеріалів оперативної відеозйомки, проведеної на місці події».*

Пан Коверзюк зазначив, що підозрювана Тетяна Ковалевська затримана на 3 доби і перебуває в ізоляторі тимчасового утримання в Хмельницькому.

Сьогодні мітингувальники на майдані Незалежності в Хмельницькому вимагають у губернатора відпустити її на волю.

У Хмельницькому 19 листопада ввечері звільнено з-під варті затриману учасницю акції протесту²⁰ проти Податкового кодексу 16 листопада.

Її випустили тільки після того, як багатотисячний натовп з майдану Незалежності рушив до будівлі міського управління МВС.

¹⁸ <http://proskurov.info/news/bussines/7173-2010-11-18-10-10-42>

¹⁹ <http://www.proskurov.info/news/bussines/7186>

²⁰ <http://proskurov.info/news/bussines/7190-2010-11-19-19-37-24>

Вигуками: «Свободу!», «Один за всіх і всі за одного», «Репресіям — ні!» пікетувальники змусили вийти до себе начальника міського управління МВС Василя Птащука. Після години пікету затриману жінку було звільнено.

«Ми одержали клопотання від депутатів обласної ради та адвоката підозрюваної з проханням звільнення підприємця Тетяни К. з ізолятора тимчасового утримання. Наразі її звільнено з під-варті», — повідомив кореспонденту Уніан начальник відділу зв'язків з громадськістю Управління МВС в області Віктор Коверзюк.

За словами В. Коверзюка, правоохоронці надалі опрацьовують оперативне відео, на якому знято моменти виламування дверей ОДА.

Стосовно підприємця Тетяни Ковалевської, порушено кримінальну справу статтю за ч. 3 ст. 296 ст. Кримінального кодексу України (хуліганство). Вона підозрюється у пошкодженні дверей ОДА під час пікетування у вівторок, 16 листопада.

3 червня 2011 р. Хмельницький міськрайонний суд засудив кожного з чотирьох активістів Податкового майдану до двох років позбавлення волі умовно за вчинення хуліганських дій²¹ (за ч. 3, ст. 296 Кримінального кодексу України).

Суд установив, что во время «налогового Майдана» люди потребовали выйти на площадь Независимости председателя облгосадминистрации, однако его в помещении не было. Не дождавшись выхода губернатора, митингующие попытались проникнуть внутрь здания ОГА.

Участникам акции противостояла милиция, которая сдерживала натиск участников акции при попытке «штурмовать» здание. Добраться до высшего кабинета местной власти митингующим не удалось. Участники акции сумели лишь зайти внутрь здания, сняв двери с петель и разбив стекло, однако дальше их встретили кордоны милиции.

На скамью подсудимых село четверо митингующих. Им насчитали ущерб за поломанные двери в сумме 485 грн., а за «хулиганские действия» арестованных участников митинга в зависимости от тяжести преступления приговорили к лишению свободы сроком от 2 лет и 8 месяцев до трех лет.

Однако принял во внимание смягчающие обстоятельства, срок заключения для них был заменен испытательным сроком.

21.....<http://sprotiv-org.livejournal.com/?tag=%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81>

ВИКОРИСТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАТРИМАННЯ ДЛЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД¹

У 2010 році було поновлено використання адміністративного затримання та засудження за мирні протести, яке не спостерігалось з 2004 року.

У травні-червні 2010 року було затримано кілька десятків учасників мирної акції проти вирубки дерев у Центральному парку ім. Горького у місті Харкові. Деякі з них були згодом засуджені за злісну непокору законному розпорядженню працівника міліції, кілька осіб отримали покарання у вигляді арешту. Зокрема, Денис Чернега та Андрій Єварницький були засуджені до 15 діб арешту (згодом строк було зменшено апеляційним судом до 9 діб). Обставини свідчили про те, що фактично вони були покарані за участь у мирній акції для висловлювання протесту проти дій місцевої влади, що дало підстави «Міжнародній амністії» оголосити їх в'язнями сумління. У той же час ряд осіб, які були затримані міліцією разом з ними, були виправдані судами.

Судові процеси за цими обставинами засвідчили, що склад правопорушення «злісна непокоря законним вимогами працівника міліції» є вкрай невизначеним, що створює можливість органам влади використовувати такі звинувачення для перешкоджання мирній реалізації конституційних прав осіб.

У подальшому міліція також вдавалася до спроб перешкоджати публічному вираженню поглядів активістами.

30 серпня в Харкові міліція затримала 2 активістів, які роздавали листівки поблизу виходу зі станції метро «Університет». У них було взято пояснення, після чого їх було відпущено, листівки в них було вилучено.

2 вересня в Харкові бійці спецпідрозділу «Беркут» затримали 7 активістів руху громадянського протесту «Зелений фронт», коли ті роздавали у центрі міста листівки, у яких містилася критика голови Харківської обласної державної адміністрації й виконуючого обов'язки мера Харкова. Затриманих доставили в Центральне відділення міліції Дзержинського райвідділу, однак причину затримання їм не пояснили. Як тільки з'явилися представники ЗМІ, бійці «Беркута» зникли. Через певний час активісти були звільнені, листівки були вилучені.

Оскільки міліція так і не знайшла виправдання затриманню активістів, представник Центру зв'язків із громадськістю Головного управління Міністерства внутрішніх справ у Харківській області повідомив, що люди, які роздавали листівки, прийшли до міліції добровільно для надання пояснень, після чого їх було звільнено.

12 жовтня 2010 року з 11.30 до 12.40 у Львові громадська організація «Вартові закону» провела пікет перед прокуратурою з вимогою розслідування зловживань у сфері ЖКГ під гаслом «Геть корупцію з прокуратури!». Організатори пікету — керівник ор-

¹ Підготовлено Аркадієм Бушенком.

ганізації Олексій Веренцов та Ігор Танячкевич — подали повідомлення про проведення мирного зібрання двічі: за декілька місяців про серію пікетів із зазначенням конкретних днів та за два дні до заходу.

На момент проведення мирного зібрання 12 жовтня рішення суду про заборону заходу не було. Працівники міліції вимагали припинити пікет, пояснюючи, що організатори не мали дозволу на проведення мирного зібрання, хоча відповідно до статті 39 Конституції України організатори мають повідомити про захід, а не отримувати дозвіл.

14 жовтня двоє організаторів пікету були затримані міліцією, доставлені до суду, котрий засудив їх до трьох діб адміністративного арешту за злісну непокору законному розпорядженню міліції та порушення порядку організації мирного зібрання (статті 185 та 185-1 Кодексу про адміністративні правопорушення).

Це ще раз підтверджує використання статті 185 КУАП як маніпулятивного інструмента для придушення громадянських свобод.

ТИСК НА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЇХНІХ ЛІДЕРІВ ТА ЧЛЕНІВ¹

2010 рік відзначився значним ростом тиску на громадські організації та їхніх активістів.

Співробітник Головного Управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС України у Вінницькій області 2 лютого 2010 року навідався до офісу Вінницької правозахисної групи з метою перевірки «законності діяльності Вінницької правозахисної групи, в частині поширення заяв, які наносять шкоду міжнародному іміджу України». На прохання співробітника ГУБОЗ йому були надані завірені копії установчих документів ВПГ — статуту, свідоцтва про державну реєстрацію, довідок про постановку на облік в ДПІ та в Управлінні статистики. Також, на вимогу «перевіряючого», було надано письмові пояснення щодо оприлюдненої Вінницькою правозахисною групою заяви з приводу затримання в Закарпатській області біженця Ахмеда Чатаєва². Саме ця заява правозахисників є такою, яка, на думку МВС України, може завдавати шкоди міжнародному іміджу України.³ На цьому дії ГУБОЗ закінчилися.

15 жовтня 2010 року у квартирі координатора Вінницької правозахисної групи Дмитра Гройсмана на підставі санкції Ленінського районного суду міста Вінниці від 22 вересня 2010 року працівники міліції провели обшук в рамках відкритої кримінальної справи за розповсюдження порнографії. Кримінальна справа стосується розміщення Гройсманом у своєму блозі «Живого Журналу» відеоролика⁴, котрий знаходиться у вільному доступі на сервісі youtube. У цьому відеоролику, що був показаний по російському телебаченню, показують зняті прихованою камерою сцени статевих актів начебто за участю відомих російських опозиціонерів. Цей ролик розміщений на багатьох ресурсах і не поширювався особисто Гройсманом. За словами Гройсмана, він був розміщений, щоби показати, як можуть втручатися в приватне життя опозиціонерів та активістів з метою їх дискредитації.

Після завершення обшуку працівники міліції виявили бажання оглянути офіс Вінницької правозахисної групи, котрий вона орендує у сусідній квартирі. Не маючи санкції суду, вони звернулися до власника приміщення, з проханням дозволити огляд. Власник не заперечив, але зазначив, що приміщення орендує організація, там знаходяться виключно речі організації і потрібен також її дозвіл. Увійшовши до офісу Вінницької правозахисної групи, працівники міліції одразу фактично провели обшук та виїмку документів та обладнання, оскільки ті здалися їм підозрілими. Зокрема, були вилучені усі комп'ютери та носії інформації, уся фінансова документація організації, конфіденцій-

¹ Підготовлено Володимиром Яворським.

² Див. тут: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/1033870>.

³ ГУБОЗ МВС України перевіряє законність нанесення Вінницькою правозахисною групою шкоди міжнародному іміджу України, <http://helsinki.org.ua.index.php?id=1265196163>.

⁴ Див. тут: <http://di-mur.livejournal.com/129792.html>.

на інформація про клієнтів та біженців, письмова комунікація між Вінницькою правозахисною групою та Європейським судом з прав людини щодо справ *Kulik v. Ukraine*, *Zabolotni v. Ukraine* та *Aleksei Makarov v. Ukraine*. Вилучені документи жодним чином не стосуються тієї кримінальної справи, в рамках якої проводився обшук.

За законом обшук може проводитися удень, проте цей обшук тривав аж до 2 ночі у кращих традиціях радянського КДБ. Також дивно, що санкція на обшук не виконувалася практично місяць, а обшук був проведений саме того дня, коли Гройсман був у відрядженні в іншому місті і не міг бути присутнім.

Після обшуку Гройсмана декілька разів викликали на допит, проте значна кількість питань не стосувалися розслідуваної кримінальної справи, а стосувалися діяльності Вінницької правозахисної групи. Також були допитані ще кілька членів організації.

Очевидно, що усі ці процесуальні дії та вилучені речі не мали жодного стосунку до штучно відкритої кримінальної справи, проте мали на меті вилучення доказів порушень прав людини та паралізування роботи організації.

Вилучена документація станом на листопад 2010 року не повернута організації. Серед документів знаходяться також і документи, що стосуються судових справ осіб, яким Винницька правозахисна група надає правову допомогу. Це ставить під загрозу своєчасність вчинення процесуальних дій. Таким чином, правоохоронці чинять перешкоди у доступі до суду або у ефективній участі у розгляді багатьом людям.

1 вересня 2010 року в місті Комсомольську Полтавської області скоєно замах на життя активіста робітничого руху на Полтавському гірничо-збагачувальному комбінаті, члена профкому Первинної профспілкової організації ВП «Народна солідарність» Василя Карєва. Повертаючись з роботи після нічної зміни вранці В. Карєв відчув несправність у роботі свого автомобіля. Зупинивши машину та ретельно оглянувши її, він з'ясував, що всі чотири гайки переднього колеса автомобіля майже повністю викручені. Карєв є одним з організаторів робітничої акції на Полтавському ГЗК у серпні 2010 року, який відмовляється звільнитися з роботи під тиском адміністрації «за згодою сторін». Наразі заяви про звільнення вже підписані чотирма з 15 фігурантів складеного адміністрацією підприємства «чорного списку»: І. Божком, С. Бурлакою, В. Савчуком та О. Татариним. Заява щодо замаху на життя робітничого активіста була передана профспілкою «Народна солідарність» до правоохоронних органів.

8 жовтня 2010 року начальник Євпаторійського МВ МУ МВС України в АР Крим О. Осадчий надіслав вимогу Голові Всеукраїнської громадської організації інвалідів-користувачів психіатричної допомоги «Юзер» Р. Імерелі надіслати йому копії фінансових та бухгалтерських документів організації, а також документацію за проектом, що виконувався цією організацією, начебто з метою перевірки, на які цілі використовувалися кошти, отримані за проектом. Зокрема, мова йшла про проект моніторингу порушень прав людини в психіатричних закладах АР Крим, що зафіксував серйозні масові порушення. Саме після оприлюднення попередніх результатів проекту керівника цього проекту Андрія Федосова було побито та він отримав серію погроз телефоном. Жоден з цих випадків до сьогодні не розслідуваний, незважаючи на численні звернення правозахисників⁵. Навпаки, з цього листа випливає, що міліція почала розслідування щодо цієї правозахисної організації. Невідомо, на яких підставах це здійснюється та у вчиненні якого злочину підозрюється Федосов. Очевидно, що такі дії мають на меті залякування та припинення подальшої реалізації цього проекту та діяльності організації в цілому. Восени 2011 року на Федосова знову був здійснений напад, його було побито.

⁵ Див., наприклад, Лист до Генерального прокурора від міжнародної правозахисної організації Human Rights Watch від 5 травня 2010 року: <http://www.hrw.org/en/news/2010/05/05/letter-prosecutor-general-ukraine-re-andrey-fedosov>.

Серйозним випадком переслідування громадського активіста за свою діяльність є рішення вінницького суду про примусову госпіталізацію Бондаренка А.В. для обстеження психічного стану лише за те, що він подає багато скарг. Рішення ухвалене, незважаючи на наявні у справі довідки про нормальний стан його здоров'я. Пізніше воно було скасоване.

СТИСЛИЙ ОПИС ФАКТІВ У СПРАВІ БОНДАРЕНКА АНДРІЯ ВОЛОДИМИРОВИЧА, 1969 р. н.

1. Освіта незакінчена вища, ПТУ в Кривому Розі, зараз — студент юридичного факультету «Університету сучасних знань».
2. В 1992 році засуджений за вживання наркотиків на термін 2 роки з відтермінуванням. Судимість погашена по амністії. На обліку в нарколога не знаходиться, наркотики не вживає. Виїхав із Кривого Рогу у Вінницю до мами в 1995 році й тоді ж фактично припинив відносини з родиною. Колишня дружина, дочка й онука — у Кривому Розі. Живе з матір'ю у Вінниці.
3. В 2005 році прийнятий на роботу до фірми «АВІС» — великого виробника майонезу в м. Вінниця вантажником.
4. В 2006 році у квітні створює первинний осередок профспілки на фірмі АВІС, який увійшов до Обласної профспілки працівників АПК. Ще через 14 днів його звільняють за невиконання трудових обов'язків. Вищестояща профспілка дала згоду на звільнення «заднім числом», генеральний директор АВІСУ є депутатом облради, а фактичний власник підприємства — заступник голови облради.
5. В 2006 році починає суди з фірмою «АВІС» по поновленню. При цьому він є головою профспілкової організації, оскільки це виборна посада, а його звільнення з посади вантажника не означає його звільнення з виборної посади голови первинної профспілки.
6. Паралельно підробляє тим, що представляє інтереси громадян у судах по цивільних справах. Представляв інтереси громадян Панченко й Науменко, яких теж незаконно звільнили з АВІСУ.
7. В 2009 році знайомиться з Ігорем Попенко — депутатом Гайсинської міськради й керівником фракції НУ-НС у Гайсині. Разом з Ігорем Попенко бере участь в *«розвитку профспілкового руху»*. Попенко бере участь у великому конфлікті у Федерації Профспілок України, а Бондаренко йому допомагає (див файл *ropenko20minut.pdf*). З березня або квітня 2010 року Бондаренко стає заступником Попенко в обласному відділенні всеукраїнської незалежної профспілки «ТРУДЯЦІ». У період 2006—2009 року джерелом доходу були *«гонорари від клієнтів по трудовим спорам і цивільним спорам»*. В 2006 році поступив на факультет права й в 2011 році повинен одержати диплом.
8. В 2009—2010 роках Бондаренко й Попенко створюють два великі відділення на Красносельському і Турбовському цукрових заводах. Ведуть справи по трудових спорах, і по невіплатах зарплати, якщо власники не платять, то вони звертаються від імені профспілок з позовами про визнання підприємств банкрутами. У заводів є квазівласники, на яких власність не оформлена. Тому в ході банкрутства виникає ризик втрати цієї неформалізованої власності — це призводить до конфлікту із цими реальними власниками, а не номінальними.
9. Початок психіатричних переслідувань. В 2007 році принесли додому й вручили мамі повістку щодо цивільного процесу про примусове обстеження (прокурор Ленінського району Вінниці Янків звернувся до психіатричної лікарні). Розгля-

дав справу суддя Федчишин, він збирався дати згоду на обстеження, але заява лікарні не відповідала вимогам ЦПК (не було висновку лікаря-психіатра й не було навіть обґрунтування необхідності огляду, лише лист прокурора й супровідний лист лікарні). Сам Бондаренко сприйняв це як помсту судді Овсюка за те, що він (Бондаренко) просив визнати Овсюка недієздатним... Заявив Федчишину відвід, і Федчишин його задовольнив, справа передана судді Зайцеву. Зайцев виносить рішення про усунення недоліків у заяві лікарні. Лікарня щось виправила, але Зайцев дійшов висновку, що недоліки не усунуті й залишив заяву без розгляду. Лікарня апеляції не подавала.

10. Через 2–3 тижні (2007 рік) лікарня знову звертається до суду з аналогічною заявою. Справа у провадженні судді Федчишина. Бондаренко заявляє про відвід судді, відвід не задовольняють, після чого Бондаренко йде до лікаря-психіатра Вінницького району (за старою пропискою), оскільки у поліклініці ще залишилася його загальна амбулаторна карта. На прописку уваги не звернули. Лікар дає висновок, що Бондаренко здоровий. Це надається в якості доказу. Федчишин відмовив лікарні в задоволенні заяви.
11. Апеляції не подано. Після цього до 2009 року жив «нормально». При цьому Бондаренко пише в прокуратуру заяви про злочини судді Вишара — Голови Ленінського райсуду (схеми замовлених судових рішень за участю суддів апеляційного суду Вінницької області). Дуже цікаво, що вже на цьому етапі лікарі в судові засідання ходили з дорученнями психлікарні на представництво інтересів самого Бондаренко...
12. Бондаренко не припиняв писати скарги, зокрема, він також відповідно до закону «Про звернення громадян» скористався такою формою звернення як «пропозиція».
13. Але потім Бондаренко «дістав» голову райсуду Ленінського району Вишара. Нова хвиля репресій починається з арешту біля будинку матері наприкінці січня 2009 року. Цьому передують конфлікти із помічником прокурора Карнаухом у будівлі прокуратури — Карнаух силою виштовхнув Бондаренко з прокуратури, куди Бондаренко прийшов, щоб поцікавитися ходом розгляду своїх скарг. Після цього Бондаренко пише скарги на Карнауха прокуророві області Шморгуну. Через три тижні Бондаренко ловлять прямо в будинку й на очах матері кидають у машину й відвозять до райвідділу. Обвинувачують у тому, що він, нібито відмовився пред'явити паспорт, почав шарпати міліціонерів за одяг. Привезли на Пирогова, 4 (Ленінський райвідділ міліції), склали протокол за ст. 185 КУпАП. Протоколу не підписав, винним себе не визнав. Суддя Ковальчук відразу дала 10 діб без розгляду по суті.
14. Вміщений до ІТУ. На 7 день його везуть до Ленінського суду, де вже був прокурор Карнаух, суддя Сало й три засідателі. Бондаренко дуже злякався, сказав, що з матеріалами справи не ознайомлений, адвоката немає, попросив відкласти, і засідання призначається через 2 дні після звільнення. Прийшов на засідання, *«ми поспілкувалися з лікарем Сингаєвською, і вона в судовому засіданні сама подала заяву про відкликання заяви лікарні»*. Бондаренко в судовому засіданні заявив, що прагне добровільно пройти обстеження в інституті психіатрії в Києві, лікарка відкликала заяву. Суд залишив справу без розгляду на прохання заявника.
15. Саме тоді в судовому засіданні в судді Сало лікар Сингаєвська ВПЕРШЕ заявляє, що нібито існує амбулаторна картка в психлікарні на Бондаренко. Суддя просить показати картку, лікар говорить, що копії вона не має, а оригінал не має права виносити з лікарні. Уже в судові засідання лікар Сингаєвська приходить із дорученням лікарні на представництво інтересів... самого Бондаренко... Імовірно, в 2009 році лікар Пастухова вчинила карний злочин і сфальсифіку-

- вала документ про звернення громадянина Бондаренко разом з матір'ю, що нібито мало місце, за медичною допомогою. Інформацію про те, що він раніше вживав наркотики вона могла одержати тільки лише від міліції й прокуратури.
16. Серпень 2010 року — четверта заява лікарні за листом прокуратури, після реєстрації Бондаренко НУО «Рух. Прокуратура Вінницької області без корупції».
 17. Отримавши виклик у судове засідання, Бондаренко в день судового засідання їде в місто Гайсин, де добровільно проходить огляд у психіатра, який визнає його психічно здоровим, показує йому військовий квиток, паспорт, а на запитання про місце проживання, зазначає адресу в місті Гайсині, де проживає громадянин Ігор Попенко, який присутній у кабінеті психіатра й підтверджує цей факт;
 18. Даний документ Бондаренко пред'являє судді в судовому засіданні, і суддя відмовляє лікарні в задоволенні заяви про примусову госпіталізацію громадянина Бондаренко;
 19. Після цього за зверненням прокуратури міліція порушує кримінальну справу щодо громадянина Бондаренко!
 20. Справа взагалі ніяк не розслідується, Бондаренко пред'явив слідчому паспорт, з якого чітко вбачається, що там взагалі немає ніякої підробленої прописки, але слідчий чітко дав зрозуміти Бондаренко, що справа заведена тільки для того, щоб висунути проти нього обвинувачення й направити на стаціонарну психіатричну експертизу.
 21. Одночасно ПРОКУРАТУРА в інтересах держави подає апеляцію на рішення суду.
 22. У результаті розгляду даної апеляції у взагалі незаконному судовому засіданні 29/10/2010 апеляційний суд Вінницької області ухвалює рішення у наданні згоди на примусовий психіатричний огляд Бондаренко.
 23. Наразі Бондаренко ховається як від слідства, так і від виконання рішення суду щодо примусового обстеження в лікарні ім. Ющенко.
 24. Прокурор області в останній день роботи закрит кримінальну справу.

Склав Дмитро Гройсман

СПРАВА ОЛЕНИ БІЛОЗЕРСЬКОЇ

О 8.30 ранку 12 січня 2011 року до помешкання блогера Олени Білозерської приїхала група з шістьох чоловік на чолі із слідчим Печерського РУГУ МВС України у місті Києві майором Дмитро Цурканом. До групи входили двоє понятих — молоді люди студентського віку, що, за їх словами, прогулювались вранці повз будинок і були запрошені понятими.

Журналістці пред'явили ордер на обшук, підписаний суддею Печерського районного суду районного суду Вікторією Гаркавою¹. Відповідно до цього документу, обшук проводився в рамках кримінальної справи, порушеної за фактом спроби підпалу офісу Партії регіонів у місті Києві в ніч на 1 січня 2011 року. У ордері було зазначено, що в помешканні у Олени Білозерської можуть знаходитися носії інформації, що стосуються цієї кримінальної справи.

Напередодні Олена Білозерська розмістила на сайті ІА «Поряд з вами», а потім на власному блозі повідомлення про підпал із лінком та відеоролик, який, за її словами, надіслали на її електронну пошту невідомі.

Сам обшук тривав приблизно з 8:30 до 14:30. Під час нього було конфісковано всю оргтехніку, фото-, відео-, аудіоапаратуру, мобільні телефони, а саме — системний блок, нетбук, принтер, сканер, фотоапарат, відеокамеру, усі носії флеш-пам'яті, жорсткі диски і компакт-диски, в тому числі із фільмами, диктофон. Під час обшуку опитували батьків журналістки на предмет того, чи знають вони, чим вона займається, з яких джерел дізналися про підпал, де донька перебувала вночі 1 січня 2011 року².

Після обшуку Олену Білозерську повезли на допит у Печерський районний відділ МВС України в місті Києві, на якому був присутній її адвокат Сидір Кізін. Сам допит тривав понад 4 години. За словами журналістки, її питали багато разів у різних варіантах: яке відношення до журналістської діяльності має розміщений у мережі відеоролик, як і яким чином вона його поширювала в мережі Інтернет, хто його надіслав, чи є вона автором цього ролику, чи брала участь у підпалі, де перебувала під час скоєння інциденту³.

Після допиту їй було повернуто мобільні телефони, принтер, сканер і ще кілька речей. Комп'ютер, нетбук, фотоапарат і відеокамеру повернути відмовилися, натомість зазначили, що «із нею мають розбиратися».

Обшук проводився на підставі ордеру, виданого суддею Печерського районного суду районного суду Вікторією Гаркавою в рамках розслідування кримінальної справи про підпал громадської приймальні Партії регіонів в ніч на 1 січня 2011 року.

За словами міліції, Олена Білозерська може бути причетна до поширення відеозйомки підпалу, тому в неї вилучили техніку та носії інформації для проведення експертизи.

¹ <http://sites.google.com/site/mediaprofspilka/hot-news-1/pecerskamiliciaznovuporusilazakonsodozurnalista>

² <http://bilozerska.livejournal.com/2011/01/13/>

³ <http://bilozerska.livejournal.com/366394.html>

«У ході слідства встановлено, що до розповсюдження відео-зйомки підпалу мережею Інтернет може бути причетною саме цей блогер. Для перевірки цієї інформації судом було санкціоновано обшук у помешканні зазначеної громадянки. Вилучено засоби, за допомогою яких могла бути вчинена зазначена операція, а саме — комп'ютерну техніку та інші носії цифрової інформації. Їх направлено для проведення експертного дослідження. Триває слідство», — йдеться в повідомленні⁴.

Водночас, 14 січня 2011 року міністр внутрішніх справ України Анатолій Могильов під час години уряду у Верховній Раді заявив, що у журналістки були вилучені інструкції, як готувати напалм⁵.

Приблизно 20 лютого Білозерській повернули всю оргтехніку, а пізніше — носії інформації. Як з'ясувалося, до підпалу офісу ПР в Києві вона не має жодного стосунку. Зауважимо, що це був вже другий випадок, коли її допитували і робили виїмку апаратури у зв'язку із розслідуванням кримінальної справи.

⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/01/12/5776480/>

⁵ <http://www.ua.glavred.com/archive/2011/01/14/192624-6.html>

СПРАВА ПРО ОБЛИТТЯ ФАРБОЮ ПАМ'ЯТНИКА Ф. ДЗЕРЖИНСЬКОГО

Юрій Гудименко, заступник голови запорізької організації ВО «Свобода», у новорічну ніч провів 18 годин у міліції, а 10 січня був знову затриманий — за поновленою обласним прокурором кримінальною справою за ч. 2 статті 296 КК України (хуліганство, здійснене групою осіб). Справа була відкрита ще в травні 2010 року за фактом облиття фарбою пам'ятника Ф. Дзержинському, але тоді була закрита за відсутністю в діях Гудименка складу злочину.

Міліція спробувала затримати ще одного заступника голови Запорізької «Свободи» Артема Матвієнка, але оскільки ніяких документів про затримання у міліції не було, він просто не вийшов з квартири. У його під'їзді і у дворі чергують працівники міліції, чекаючи, поки він вийде. Пізніше він таки був затриманий.

Слідчий звернувся до суду з проханням застосувати утримання Гудименка під вартою, але суд спочатку не погодився на арешт, а подовжив термін затримання до 10 діб. Проте 20 січня вже була ухвалена постанова про перебування Гудименка в СІЗО протягом двох місяців. Артем Матвієнко, який також обвинувачується в облитті фарбою пам'ятника разом з Гудименком, знаходиться на підписці про невиїзд.

Юрія Гудименка 10 березня 2011 року визнали винним у скоєнні злочину, за що він отримав два роки позбавлення волі умовно. Апеляційної скарги за порадою адвоката Василя Сугирі Гудименко не подавав. Кримінальну справу проти Артема Матвієнка було закрито.

Артем подав скаргу на своє незаконне затримання, що мало місце у запорізькому міському управлінні міліції. Під час тривалого незаконного затримання до нього не допускали адвоката, не дозволяли повідомити рідних та близьких про затримання, не надавали їжу та воду, погрожували арештом та тривалим строком ув'язнення, чинили моральний тиск.

За результатами службової перевірки керівництво запорізької міліції визнало порушення прав та свобод Артема Матвієнка.

СПРАВА ПРОТИ ЧЛЕНІВ ВО «ТРИЗУБУ»

Ввечері 28 грудня 2010 дев'ять членів молодіжної організації «Тризуб» Василь Лабайчук, Андрій Зануда, Едуард Андрющенко, Рома н Хмара, Пилип Таран, Юрій Пономаренко, Віталій Вишнюк, Анатолій Онуфрійчук та Василь Абрамів віддалили голову погруддю Йосифа Сталіна, що був встановлений 5 травня біля офісу обкому КПУ, переночували в квартирі єдиного серед них мешканця Запоріжжя Е.Андрющенка і поїхали по своїх домівках по всій Україні.

31 грудня о 23.40 невідомий переліз через огорожу обкому КПУ, повісив на бюст Сталіна сумку і втік. За три хвилини вибух висадив бюст Сталіна в повітря. На щастя, охоронець будівлі обкому не підійшов подивитися, і ніхто від вибуху не постраждав. Одразу СБУ була порушена справа за фактом здійснення терористичного акту.

З самого початку січня в країні почалася хвиля затримань, обшуків, допитів членів ВО «Свобода», ВО «Тризуб» та інших подібних організацій. Спочатку йшлося про підозри у здійсненні вибуху погруддя Сталіна в Запоріжжі пізно ввечері 31 грудня, але пізніше вони були відкинуті, і жодних повідомлень про успіхи в пошуку організаторів цього вибуху ще не було. На початок листопада обвинувачення у цій справі жодній особі не пред'явлено.

4 січня Харківська правозахисна група оприлюднила таку заяву:

Харківська правозахисна група висловлює занепокоєння численними арештами керівників та членів ВО «Тризуб» імені Степана Бандери через порушення Запорізьким СБУ справи за статтею 258 Кримінального кодексу України (терористичний акт). Саме так запорізькі прокуратура та СБУ кваліфікували вибух, який знищив бюст Сталіна у Запоріжжі 31 грудня 2010 року.

Цей бюст був встановлений на території, яка була у власності обкому КПУ, мав статус малої архітектурної форми і не охоронявся державою. Тим не менш, вибух міг спричинити небезпеку для життя і здоров'я випадкових осіб. За свідченням охоронця, який чергував ввечері в будівлі обкому КПУ, вибух скоїла одна людина. Але арешти йдуть вже третій день по всій Україні, за повідомлення ЗМІ затримано вже більше 15 членів «Тризубу». Викликає подив затримання людей, які в новорічну ніч були за сотні кілометрів від Запоріжжя.

На наш погляд, це дуже небезпечно, і нагадує штучно роздмухані процеси 30–50 років, спрямовані на залякування населення та розхитування права в країні.

Це має вигляд репресій, спрямованих на розпалення ідеологічної ворожнечі між Сходом і Заходом країни. Така поведінка, без жодних пояснень її виправданості з боку держави, може спровокувати суспільство, особливо молодь, на непередбачувані дії.

На тлі останніх подій з арештами колишніх міністрів уряду Ю. Тимошенко і затримання учасників «Підприємницького Майдану», кримінальні переслідування членів «Тризубу» не можуть не викликати стурбованості.

Усі 9 перерахованих вище членів ВО «Тризуб» були затримані в період з 8 по 19 січня, обвинувачені за ч. 2 статті 296 КК України (хуліганство, здійснене групою осіб). Повідомлялося, що у затриманих конфіскували усі їхні речі і видали замість них чужу легку одягу, що їх майже не годували, а деяких з них — били, що міліція чинила ним перепони у спілкуванні з адвокатами. Питання про запобіжний захід замість відведених законом трьох діб розглядалося значно довше. Усім дев'яти обвинуваченим суд обрав запобіжний захід у вигляді утримання під вартою.

Ось, наприклад, свідчення Василя Лабайчука:

Мене, Лабайчука Василя Івановича, було затримано в с. Красносільці Збарзького району Тернопільської області 9 січня 2011 року без жодних пояснень та складання протоколу про затримання після цього мене почергово доставляли до Збаражжя, Івано-Франківська Запоріжжя, де мене без адвоката допитували працівники МВС та СБУ. Коли я запитував, чи можу я отримати допомогу адвоката ці працівники говорили: «Адвокат тобі не потрібний» й примусили підписати заяву про це. Лише на десятий день зо дня затримання мені дозволи зателефонувати моєму батькові, щоби повідомити його де я та що зі мною.

19 січня 2010 року мене доставили до Жовтневого райсуду Запоріжжя, де певний час тримали в спеціальному приміщенні під охоронною. Потім мене примусили поставити свій підпис про ознайомлення з документом під назвою «Постановление» Цей документ виконаний не українською мовою, яка є моєю рідною. З цього документу я ледь зрозумів, що суддя Светліцкая В.Н. «избрала» для мене «меру пресечения» — «содержание под стражей в СИЗО г. Запорожья».

В якості обґрунтування цього рішення суддя зазначила «судом установлено, что «Лабайчук В.И. не имеет постоянного места жительства на территории г Запорожья и Запорожской области, совершил преступление средней тяжести, наказание за которое предусматривает лишение свободы на срок до 4-х лет, преступление совершено группой лиц и в силу того, что следствием на данный момент не установлен весь круг лиц по данному делу и их местонахождение, дает суду основание полагать, что, находясь на свободе Лабайчук В.И. может воспрепятствовать установлению истины по данному уголовному делу, непосредственно воздействуя на свидетелей по данному делу, скрыться от органов досудебного следствия и суда, а также может вновь совершить преступление».

При цьому в «постановлении» судді записано: «выслушав пояснения подозреваемого Лабайчука В.И.»

Це є брехня. Мені не було надано можливості перебувати в залі судового засідання, коли суддя Светліцкая «избирала» для мене «меру пресечения». Як також не було забезпечено участі адвоката при цьому.

Але всупереч «постановлению» мене до «СИЗО» не доправили й до цього часу продовжують утримувати в приміщенні Заводського райвідділку МВС в Запоріжжі, в приміщенні, яке в народі охрестили «абізьянік». При цьому у мене немає ані належної білизни, ані предметів особистої гігієни. Їжу мені надають раз на добу, а часом раз на дві доби.

Говорячи про це, я не скаржуся, але констатую факти, як вони є.

Лише 20 січня 2011 року приблизно о 16:30 до мене допустили адвоката Віктора Ніказакова.

На вимогу адвоката надати належне по закону конфіденційне побачення слідчий відповів відмовою, пояснивши це «відсутністю умов», не виконав слідчий також вимогу адвоката зняти з мене наручники. Для охорони мене весь час під час зустрічі з адвокатом були присутні два офіцери МВС, один у званні лейтенанта, інший у званні майора.

В цей самий день о 17:00 слідчий надав мені документ під назвою «Постановление о привлечении в качестве обвиняемого», датованого «18 января 2011 года», в цьому документі слідчий пише, що він «установил: 28.12.2011 года в вечернее время Лабайчук В.И., Зануда А.А., Онофрийчук А.В., Андриющенко Э.С., Хмара Р.А., Абрамив В.З., Таран П.Д., Пономаренко Ю.С. и Вишняк В.Р. прибыли к помещению Запорожского областного комитета коммунистической партии Украины по адресу г. Запорожье ул. Горького д.133, где, грубо нарушая общественный порядок по мотивам явного неуважения к обществу, действуя с особой дерзостью, повредили малое архитектурное сооружение, бюст Сталина И.В., при этом:

- Андриющенко Э.С. указал участникам преступления место нахождения бюста Сталина И.В., предоставил информацию о расположении охраны в здании КПУ, обеспечил жильём участников преступления после его совершения;*
- Онофрийчук А.В. следил за окружающей обстановкой, был готов сообщить о приближении к месту совершения преступления граждан, сотрудников милиции, а также давал устные указания соучастникам преступления;*
- Хмара Р.А. распределил роли участников преступления, следил за окружающей обстановкой, был готов сообщить о приближении к месту совершения преступления граждан, сотрудников милиции по средствам мобильной связи, а также давал устные указания соучастникам преступления;*
- Абрамив В.З. имеющейся бензопилой отпиливал голову малого архитектурного сооружения -бюст Сталина И.В.;*
- Зануда А.А. предоставил заведенную бензопилу для отделения головы Абрамив В.З., после чего с помощью кувалды отбил голову с Бюста Сталина И.В.;*
- Таран П.Д. организовал прибытие участников преступления в город Запорожье, во время совершения преступления блокировал двери помещения КПУ;*
- Пономаренко Ю.С. несколькими ударами попытался при помощи кувалды отбить голову бюста Сталина И.О.; (? автор)*
- Вишняк В.Р. во время совершения преступления блокировал двери помещения КПУ;*
- Лабайчук В.И. произвел видеозапись преступных действий участников преступления, которую поместил в международную сеть интернет.*

Своими действиями Лабайчук В.И. совершил преступление, предусмотренное ч. 2 ст. 296 УК Украины — хулиганство, то есть грубое нарушение общественного порядка по мотивам явного неуважения к обществу, сопровождаемое особой дерзостью, совершенное группой лиц.¹

Ще на стадії передачі справи до суду прокуратура перекваліфікувала обвинувачення на умисне пошкодження майна.

Віталія Вишнюка звільнили з СІЗО 3 березня у зв'язку з необхідністю лікування: він захворів на туберкульоз легенів. З цього приводу нардеп Андрій Парубій звертався до Головного слідчого управління МВС. Едуарда Андриющенка взяв на поруки університет, де той вчився. Решту 7 членів «Тризубу» звільнили на судовому засіданні 13 квітня і перевели на підписку про невиїзд.

Судовий процес ще досі триває. Спір йде про суму відшкодування завданої шкоди.

¹ Ord-ua.info

СПРАВА ПРО ПІДСМАЖЕННЯ ЯЄЧНІ НА ВІЧНОМУ ВОГНІ У ПАРКУ СЛАВИ

16 грудня 2010 року Ганна Сінькова та ще три інших члени «Братерства Святого Луки» у Київському Парку Слави провели перформанс, аби привернути увагу до проблеми, яку вони сформулювали у своєму зверненні (див. нижче).

Під час перформансу Ганна Сінькова приготувала яєчну на Вічному вогні меморіалу, що було заснято на відео іншими учасниками акції.

Після цього творче об'єднання розмістило відео акції протесту у мережі інтернет разом з наступною заявою:

«Вже 53 роки біля Обеліску Слави в Києві безцільно спалюється дорогоцінний природний газ. Платникам податків це задоволення коштує близько 300 000 грн. на місяць. І це лише одне язичницьке капище «вічного вогню», яких по всій Україні сотні, а то й тисячі. У відповідь на це, 16 грудня Братство Св. Луки провело акцію протесту в столичному Парку Слави, де наочно показало, як громадяни мають користатися «вічним вогнем».

Обуреним представникам Компартії України пропонуємо за прикладом давньоримських весталок вести цілодобове чергування біля «вічних вогнів», підтримуючи їхню довговічність дровами. Без сумніву, в комуністів не виникне проблем із покладеним на них завданням, оскільки вони вже мають досвід догляду за пам'ятником Леніну в Києві та значно краще фінансування, аніж у римських весталок».

18 лютого 2011 року слідчий Печерського райвідділу міліції порушив кримінальну справу щодо Ганни Сінькової за ознаками злочину, передбаченого ст. 297 § 2 Кримінального кодексу України/Уголовного кодекса Украины («Наруга, скоєна за попередньою змовою групою осіб стосовно могили Невідомого солдата»).

18 березня 2011 года Ганні Сіньковій заочно пред'явили обвинувачення у скоєнні цього злочину. Того ж дня її було оголошено у розшук.

25 березня 2011 року суддя Печерського районного суду м. Києва надав дозвіл на затримання Ганни Сінькової та її доправлення під вартою до суду для вирішення питання щодо запобіжного заходу.

29 березня 2011 року о 9 годині вечора Ганну Сінькову затримали відповідно до статті 115 КПК України. Того ж дня їй було оголошено постанову про притягнення її як обвинуваченої.

1 квітня 2011 року Гвнну Сінькову Печерським районним судом м. Києва було взято під варту. У постанові суд вказав наступні підстави для взяття Ганни Сінькової під варту:

«Вирішуючи подання та враховуючи, вимоги статей 148, 150 КПК України, (...) особу обвинуваченої Сінькової Г.О., а також те, що Сінькова Г.О. обвинувачується у вчиненні злочину, за який законом передбачено покарання у виді позбавлення волі від 3 до 5 років, обставини та спосіб вчинення злочину, ухилення її від явки до органів досудового слідства, що потягло за собою оголошення розшуку щодо неї, вважаю за необхідне обрати Сіньковій Г.О. запобіжний захід у вигляді взяття під варту, оскільки вказані підстави є наявними і достатніми у відповідності до статей 148, 150 КПК України, вважати, що Сінькова Г.О. у якості обвинуваченої у вчиненні злочину може в подальшому ухилитись від явки до слідчого та суду, перешкоджати встановленню істини у справі, а також з метою забезпечення виконання процесуальних рішень.

При розгляді подання не беруться до уваги посилання заявника на виключно позитивні характеристики обвинуваченої, оскільки вони не виключають порушення Сіньковою Г.О. вимог ст. 135, 262 КПК України».

Адвокат Ганни Сінькової оскаржив цю постанову суду до апеляційного суду. 11 квітня 2011 року апеляційний суд м. Києва залишив постанову суду від 1 квітня 2011 г. без змін.

29 травня 2011 року кримінальну справу стосовно Ганни Сінькової було скеровано до суду.

8 червня 2011 року попереднє засідання суду було відкладено на 17 червня 2011 року у зв'язку з тим, що Ганну Сінькову не було доставлено в судові засідання. 17 червня 2011 року було проведено судові засідання, запобіжним заходом залишено тримання під вартою.

Під час наступного засідання суду 3 серпня Ганні Сіньковій тримання під вартою було змінено на підписку про невиїзд.

На середину листопада процес ще не закінчений.

Харківська правозахисна група спрямувала заяву до Європейського суду в інтересах Сінькової про порушення статті 5 п.п. 1, 3, 5, статей 10 та 18.

ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Євген Захаров

КРИМІНАЛЬНІ СПРАВИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ СВОБОДОЮ МИРНИХ ЗІБРАНЬ

Як на мене, підприємницький Майдан — найважливіша подія в Україні 2010 року в сфері прав людини. Вперше після Помаранчевої революції на головну площу столиці вийшло близько ста тисяч людей, ображених діями уряду, вийшли відстоювати свою свободу, права та інтереси. Вони протестували проти проекту Податкового кодексу. Їх підтримали в більшості регіонів України.

Чому це питання саме прав людини? Щодо дрібних підприємців, які перебувають на спрощеній системі оподаткування ведення звітності, пропонувалося значно скоротити перелік видів діяльності, щодо яких можна застосовувати спрощену систему. Для тих, що залишаються — в декілька разів збільшити ставку єдиного податку. І ще вдвічі більше — для підприємців, що виконують роботи чи надають послуги не тільки за місцем своєї реєстрації.

Це означало, що мільйони людей в Україні — програмісти та інші ІТ-фахівці, дизайнери, митці, музиканти, бухгалтери, аудиторы, перекладачі, правники, інженери, вчені та інші — будуть позбавлені цим Податковим Кодексом можливості вільно працювати відповідно до своїх уподобань і прагнень. Але ж саме вони, ці різнобарвні дрібні підприємці визначають багатство та різноманітність світу.

Це означало дискримінацію людей, які здатні самостійно, своїм розумом, своїми здібностями, своїми трудовими навичками заробити собі на життя. Їхній вибір ставав дуже бідним: або уходити в тінь (що огидно та й, насправді, неможливо), або стати найманим працівником, при тому, що в Україні відносини між власником і найманими працівниками часто схожі на феодальні (а для вільної людини немає нічого страшнішого, ніж залежати від волі іншої людини), або емігрувати.

18 листопада зазначені норми проекту були ухвалені Верховною Радою, і це означало, що вільному підприємництву і економічній незалежності в Україні оголосили смертний вирок. Запропоновані зміни брутально порушили право мільйонів людей на працю. Підприємці втратили свободу вибору її форм і умов, тобто вони фактично не можуть вільно обирати спосіб життя. Право людини вільно чинити власною долею, яке узагальнює весь комплекс людських прав і свобод, суттєво порушили.

22 листопада люди почали масову акцію на Майдані Незалежності і перемогли. Президент та прем'єр-міністр погодилися з вимогами підприємців. Найбільш одіозні норми проекту Податкового кодексу були скасовані Верховною Радою, система спрощеного оподаткування приватних підприємців поки що залишається чинною.

Проте, щойно акція розпочалася, як вже 23 листопада була порушена кримінальна справа за фактом групового порушення громадського порядку (стаття 293 ККУ). 3 грудня була порушена кримінальна справа за ч. 2 статті 28, ч. 1 статті 194 ККУ (умисне знищення або пошкодження майна, скоєне групою осіб за попередньою змовою). «Умисне знищення або пошкодження майна» означає в даному випадку «пошкодження гранітного покриття площі Майдан незалежності шляхом забиття в гранітне покриття металевих прутів кількістю 132 одиниць»¹.

Обвинувачення у справі про пошкодження гранітного покриття було пред'явлено 8 учасникам Майдану. Проте перші четверо обвинувачених — випадкові люди, які взагалі до Майдану-2 майже не причетні і вже точно не мали ніякого відношення до вмонтування прутів та встановлення наметів. Чому ж проти них порушили кримінальну справу? Як на мене, відповідь проста — усі четверо раніше судимі. І кожен міг побачити, як міністр внутрішніх справ, виступаючи в Верховній Раді, перераховує їхні минулі гріхи. Мовляв, отаке воно, «обличчя протесту» — суто кримінальне.

До того ж, деякі обвинувачені вперше зустрілися в суді, бо не були один з одним знайомі і тому «попередньої змови» діяти не могли. Отже, ця кримінальна справа просто вигадана, і недарма суддя на попередньому засіданні відправив її прокурору для дослідження.

Повернемося до другої кримінальної справи — за статтею 293. Безперечно, перекидати рух автотранспорту — це погано. Але хто ж відповідальний за це? У заявці на проведення акції протесту організатори вказали кількість учасників — 100 тисяч. На мою думку, цілком доречно було припустити, що за такої кількості людей на Майдані Незалежності рух автотранспорту на Хрещатику буде неможливим, і закрити його бодай на перші години акції. Чому ж МВС не зробило цього? Крім того, взагалі немає підстав стверджувати, що перекриття руху транспорту було навмисним, а не стало наслідком скупчення великої кількості людей і погано організованих дій міліції.

Взагалі, хіба повинні нести відповідальність, та ще й кримінальну, учасники підприємницького Майдану, яких змусили до крайніх дій? Їх поставили в умови, коли вони втрачали можливість вільно працювати, що і привело їх на Майдан. Як на мене, моральну відповідальність за цей конфлікт несуть автори Податкового кодексу, які наполягали на ухваленні неприйнятних норм і відмовлялися від обговорення проекту з підприємцями.

Обвинувачення у цій справі нікому особисто не пред'явлено, але сотні, а може й тисячі, людей викликали на допити у цій справі Здається, влада намагається превентивно залякати людей і примусити їх відмовитися від протестів. Вже вкотре вона наступає на ті самі граблі і ніяк не може второпати, що силові засоби боротьби з власним народом приречені на нищівну поразку.

КРИМІНАЛЬНІ СПРАВИ, В ЯКИХ ПОРУШУЄТЬСЯ СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ

У січні 2011 року країною прокотилася хвиля затримань, обшуків, допитів членів ВО «Свобода», ВО «Тризуб» та інших подібних організацій. Спочатку йшлося про підозри у здійсненні вибуху погруддя Сталіна в Запоріжжі пізно ввечері 31 грудня, але

¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/12/28/5727669/>

пізніше вони були відкинуті, і повідомлень про знайдення організаторів цього вибуху ще не було. На кінець січня під вартою перебувало 9 членів «Триzubу» за спіяння голови погруддя Сталіна 28 грудня: Василь Лабайчук, Андрій Зануда, Едуард Андрюшенко, Роман Хмара, Пилип Таран, Юрій Пономаренко, Віталій Вишнюк, Анатолій Онуфрійчук та Василь Абрамів. Усі вони були затримані в період з 8 по 19 січня, обвинувачені за ч.2 статті 296 КК України (хуліганство, здійснене групою осіб). Повідомлялося, що у затриманих конфіскували усі їхні речі і видали замість них чужу легку одягу, що їх майже не годували, а деяких з них — били, що міліція чинила ним перепони у спілкуванні з адвокатами. Питання про запобіжний захід замість відведених законом трьох діб розглядалося значно довше. Усім дев'яти обвинуваченим суд обрав запобіжний захід у вигляді утримання під вартою.

10 січня був затриманий член запорізької організації ВО «Свобода» Юрій Гудименко — за поновленою обласним прокурором кримінальною справою за тою ж ч. 2 статті 296 КК України. Справа була відкрита ще в травні 2010 року за фактом облиття фарбою пам'ятника Ф. Дзержинському, але тоді була закрита за відсутністю в діях Гудименка складу злочину. Слідчий звернувся до суду з проханням застосувати утримання під вартою, але суд спочатку не погодився на арешт, а подовжив термін затримання до 10 діб. Проте 20 січня вже була ухвалена постанова про перебування Гудименка в СІЗО протягом двох місяців. Артем Матвієнко, який також обвинувачується в облитті фарбою пам'ятника разом з Гудименком, знаходиться на підписці про невийзд. Судовий процес Гудименка вже закінчився, він отримав покарання — два роки умовно.

Говорити напевно про названі кримінальні справи наразі важко: у деяких справах ще не закінчено слідство, у деяких — триває судовий процес. Проте деякі речі апіорі вже можна зазначити.

У диспозиції статті 296 КК України в редакції 2001 р. хуліганство — це *«грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом»*. Але у обвинувачених не було наміру образити суспільство, виразити йому неповагу, оскільки суспільство в переважній більшості вкрай негативно ставиться до Сталіна та Дзержинського як організаторів масових вбивств і протестувало проти встановлення запорізькими комуністами погруддя Сталіна.² В обох випадках мотив був цілком чіткий — висловити своє ставлення до Сталіна і Дзержинського.

Водночас є очевидним, що облиття фарбою та спіяння голови наносить шкоду, і якби правоохоронні органи поставили би питання про відшкодування нанесеної шкоди, то це було б адекватною реакцією. В обвинувачувальному висновку щодо триzubівців кваліфікація злочину змінена: замість хуліганства їх обвинувачують у зумисному пошкодженні майна. 13 квітня суд передав всіх обвинувачених на поруки декільком народним депутатам.

Декількох членів «Триzubу» було затримано та звільнено. Ще четверо перебувають під вартою: Андрія Стемпицького та Степана Бичека обвинувачують у незаконному зберіганні зброї, Ігоря Загребельного та Артема Циганка — у підпалі офісу компартії в Запоріжжі ще у 2009 році.

29 березня була заарештувала 20-річна студентка, активістка протестного руху Ганну Сінькову. Її звинувачують у тому, що вона разом з іншими дівчатами засмажила яечню на Вічному вогні у Парку слави. Їй пред'явили обвинувачення за частиною 3 статті 297 КК (наруга над могилою, вчинена за попередньою змовою групою осіб., або хуліганських мотивів, або щодо братської могили чи могили Невідомого солдата). По-

² Нагадаємо, соціологічні дослідження показали різке неприйняття цієї ідеї більшістю українців — 56,7% опитаних негативно ставляться до цієї ініціативи.

карання за цією статтею може скласти від 3 до 5 років позбавлення волі. Печерський районний суд відправив Ганну на час слідства у СІЗО — незважаючи на численні гарні характеристики і поруки нардепа. Зараз вона сидить на Лук'янівці, у камері разом з нею 15 ув'язнених. Дівчина таким чином бажала висловити протест проти безглузлого, на її думку, спалення газу на підтримання тоталітарної радянської символіки замість того, щоб витратити ці кошти на ще живих ветеранів. У своєму інтерв'ю Ганна каже: *«Ця акція втілювалася в інтересах суспільства. Наша держава забирає у громадян усе до останнього. Особисто я не можу спокійно дивитися на людей похилого віку, що лишають у відділеннях банків усі свої кошти з мізерних пенсій, сплачуючи комунальні послуги. Держава забирає у цих людей все, а що дає взамін? Парочку демонстрацій біля пам'ятників найжорстокішим тиранам у світовій історії. Фалічні символи із вічно запаленими конфорками. Якщо наша держава зобов'язана сплачувати ефемерний газовий борг, то ми маємо заощаджувати цей газ. Якщо боргу немає — тим паче. Ліпше подаруйте цей газ людям, які не можуть за нього платити. Але ж ні, держава цього не робить, вона ладна викидати в повітря в рази більше дорогоцінного блакитного палива, аби тільки не давати його людям.»*³

Легко уявити собі людей, які сприймуть вчинок дівчат, як особисту образу, оскільки пам'ять про загиблих в Другу світову війну є для них святою. Як мінімум, дівчата страждають на поганий смак. Але чи є адекватною і пропорційною реакція держави — кримінальне переслідування і позбавлення волі — у відповідь на такий шокуючий спосіб вираження своїх поглядів? Наскільки коректно вважати Вічний вогонь могилою? Скільки ми знаємо випадків, коли будують дороги на кістках, не звертаючи уваги на те, що вони йдуть через кладовища, хіба це не наруга над могилою? Знову вибіркоче кримінальне переслідування...

Отже, дії обвинувачених в цих справах були ні чим іншим, як вираженням своїх поглядів. Цікаво провести паралель цих форм вираження поглядів із значно більш зухвалою формою — спаленням державного прапора на знак протесту проти політики держави. Відповідно до статті 65 Конституції України шанування її державних символів є обов'язком громадян України, а стаття 338 КК карає за публічну наругу над державними символами України або іноземної держави. Інша ситуація в США, де стандарти свободи вираження поглядів значно вищі.

Практика спалення державного прапора отримала поширення в США в період масових протестів проти війни у В'єтнамі в кінці 60-х рр. XX століття. У 1968 році в США був прийнятий федеральний закон про повагу до прапора США. Аналогічні закони були прийняті в більшості штатів. Ці закони кваліфікували публічне спалення державного прапора або наругу над ним як кримінальний злочин. Після застосування цих законів справа дійшла до Верховного суду США. У 1989 році Верховний суд США у своєму рішенні у справі «Техас проти Джонсона» ухвалив, що спалювання прапора як форма вираження протесту гарантовано Першою поправкою до Конституції США, і отже, всі закони, що забороняють подібні дії, неконституційні. Президент США Джордж Буш, який відстоював протилежний погляд, поставив перед конгресом питання про прийняття спеціального федерального закону, який встановлює кримінальну відповідальність за наругу над прапором. Закон був ухвалений. Проте Верховний суд США одразу визнав його антиконституційним, оскільки закон порушував право американців виражати свої погляди. З тих пір захисники прапора намагаються обійти зазначену постанову Верховного суду шляхом прийняття нової поправки до Конституції, спеціально присвяченої захисту прапора. За минулі роки проект такої поправки вносився на розгляд Конгресу не менше 12 разів, однак, прийнята ця поправка так і не була.

³ <http://www.poryad.com/?p=10592>

Ми також можемо скористатися європейськими механізмами захисту прав людини: свободу вираження поглядів захищає стаття 10 Європейської конвенції. Дії обвинувачених у хуліганстві та нарузі над могилою підпадають під захист цієї статті. А дії агентів держави у відповідь є втручанням у здійснення права на свободу вираження поглядів і, у відповідності зі статтею 10, повинні бути засновані на законі «в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для охорони порядку або запобігання злочинам, для охорони здоров'я або моралі, для захисту репутації або прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду» і бути «необхідними в демократичному суспільстві».

Зауважимо, що реакція комуністів та їх прихильників на облиття фарбою пам'ятника Дзержинському, встановлення погруддя Сталіну, реакція на спіяння голови Сталіна, обурення з приводу під смаження яєчні на Вічному вогні — це також форми вираження поглядів. Тобто в цих випадках йдеться про політичну дискусію і пов'язані з нею дії. Відповідно до практики Європейського суду з прав людини в області політичних дискусій «стаття 10 зовсім не залишає місця для обмежень свободи вираження поглядів». Європейський суд зазначив це у зв'язку із численними курдськими справами проти Турції (1994–1999 рр.) — заявники Аслан, Полат, Сюрек, Караташ, Башкай, Ібрагім Аксой, Абдулла Айдін, Окутан, Кюрчю, Варлі та багато інших.

Щоб з'ясувати, чи мало місце порушення статті 10, необхідно визначити, чи було це втручання обґрунтованим. Тобто, по-перше, чи переслідувало воно законну мету? Якщо так, то, по-друге, чи було воно пропорційним переслідуваній меті? І, по-третє, якщо так, чи було втручання необхідним у демократичному суспільстві (зокрема, чи було воно адекватною реакцією на невідкладну суспільну необхідність)?

Розглядаючи ці питання, можна провести аналогію з відомою справою *Салов проти України*. Нагадаємо її фабулу. Донецький адвокат Сергій Салов був довіреною особою кандидата в Президенти України Олександра Мороза на виборах 1999 року. 30 та 31 жовтня він розповсюдив 8 примірників спеціального випуску газети «Голос України» від 29 жовтня, в якому стверджувалося, що чинний Президент Леонід Кучма помер 24 жовтня. Цей випуск був фальшивкою. 31 жовтня 1999 р. прокуратура Київського району м. Донецька порушила кримінальну справу проти Салова за фактом перешкоджання здійсненню виборчого права громадян (п. 2 статті 127 КК України). 1 листопада 1999 р. Салов був затриманий за поширення неправдивої інформації, 3 листопада вміщений в СІЗО, де він утримувався під час слідства та судового процесу до 1 червня 2000 р., коли йому змінили запобіжний захід з утримання під вартою на підписку про невиїзд. 6 липня 2000 р. районний суд визнав С.Салова винним у перешкоджанні, шляхом обману, здійсненню громадянами своїх виборчих прав, з метою вплинути на результати виборів Президента України. Районний суд присудив заявнику п'ять років умовного позбавлення волі, з дворічним випробувальним терміном в зв'язку з тим, що дії Салова «не спричинили фактичних серйозних наслідків». Обласний та Верховний суди залишили вирок без змін. Салов звернувся до Європейського суду з заявою про порушення п. 3 статті 5, п. 1 статті 6 та статті 10 Європейської конвенції. Суд визнав ці порушення.

Розглядаючи питання, чи було порушення статті 10, Суд погодився, що газета, яку поширював Салов, містила неправдиву інформацію, і визнав, що втручання держави переслідувало законну мету — забезпечення виборців правдивою інформацією в ході президентської кампанії 1999 р. Але з огляду на незначний вплив, який міг бути спричинений поширенням 8 екземплярів газети, та серйозністю покарання, яке було застосоване до заявника, Суд визнав втручання держави непропорційним переслідуваній законній меті. Розгляд питання про те, чи було необхідним таке втручання в демократичному суспільстві, вже не здійснювався.

В справах про облиття фарбою пам'ятника Дзержинському, спіяння голови погруддя Сталіна та підсмаження яєчні пропорційність втручання та необхідність у демок-

ратичному суспільстві так само є вочевидь недотриманими. Більше того, в перших двох справах втручання держави не було засновано на законі, оскільки правова кваліфікація правопорушення як хуліганства є некоректною і притягнута з метою застосувати максимально жорстку міру покарання. У третій справі законність втручання держави є сумнівною.

Таким чином, можна впевнено прогнозувати, що, якщо обвинувачені цих справах напишуть заяву до Європейського суду з прав людини, то у всіх випадках він встановить порушення державою статті 10. Вочевидь порушена також стаття 5 Конвенції, яка захищає право на свободу та особисту недоторканність. Ніяких законних причин для позбавлення волі під час слідства, які за практикою Європейського суду за статтею 5 вважаються обґрунтованими, в даних випадках не спостерігається.

На наш погляд, переслідування членів «Тризубу» дуже небезпечні: вони нагадують штучно роздмухані процеси 30–50 років, спрямовані на залякування населення та розхитування права в країні. Це має вигляд репресій, спрямованих на розпалення ідеологічної ворожнечі між Сходом і Заходом країни. Така поведінка, без жодних пояснень її виправданості з боку держави, може спровокувати суспільство, особливо молодь, на непередбачувані дії.

Чи здатна влада на діалог із суспільством замість залякування і провокацій на кшталт демонстрації у Львові з червоними прапорами? Протестна активність наростає. За перші 6 місяців 2010 року кількість мирних публічних зібрань приблизно на 30% перевищує їхню кількість за весь 2009 рік. У другій половині 2010 року їх вочевидь було значно більше, ніж в першій. Тому нова адміністрація мусить усвідомити, що силовий тиск на суспільство тільки призведе до більш гострих конфліктів. За даними соціологічного дослідження Центру імені Разумкова 60% опитуваних готові сьогодні на протести⁴, а понад 60 відсотків українців вважають, що події в Україні розвиваються у неправильному напрямку. І тільки 15.2% — що в правильному⁵. Це дуже серйозний сигнал владі, що її політика неприйнятна, і вона має її змінити. Владоможці мають нарешті зрозуміти, що цілковита відсутність поваги до людей, розмова із суспільством мовою сили, залякування тільки посилює нелюбов до держави та її агентів. Що влада, яка порушує права людини все більше і більше, приречена.

«Критика», № 3–4, 2011

⁴ http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=2635

⁵ http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=2844

ВИБІРКОВІ КРИМІНАЛЬНІ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ Є ОЗНАКОЮ НЕДЕМОКРАТИЧНОЇ ВЛАДИ

22.12.10

2010-й рік відзначився активізацією гучних кримінальних переслідувань за злочини, вчинені з використанням посадового становища.

Українська Гельсінкська спілка з прав людини та Харківська правозахисна група могли б вітати намагання влади боротися з корупцією, зловживаннями та безкарністю серед представників державного апарату.

Але в нас викликає занепокоєння той факт, що кримінальні переслідування стосуються виключно представників опозиційних політичних сил. Йдеться про порушені кримінальні справи проти Ю. Тимошенко, Б. Данилишина, Ю. Луценка, Є. Корнейчука та інших. У той же час за аналогічних обставин кримінальні справи щодо представників чинної влади не порушуються.

У деяких справах представникам опозиції інкримінуються дії, котрі зараз безкарно вчиняють представники чинної влади. Наприклад, в одній справі інкримінується неповернення застави, що була внесена під час приватизації Одеського припортового заводу, хоча ця застава не повернута до сьогоднішнього часу, за що несуть відповідальність посадовці, які зараз обіймають посаду.

За вкоріненої культури свавілля та зловживань, ігнорування закону та ручного керування, притаманної державній владі протягом багатьох років, вибіркоче кримінальне переслідування виключно представників опозиції є фактично використанням кримінального судочинства для політичних цілей. Така практика суперечить демократичним цінностям, заснованим на рівності усіх перед законом, та підриває підвалини кримінального судочинства.

Особливо неприйнятно це виглядає на фоні безкарного побиття опозиційних народних депутатів у парламенті та намагання влади заблокувати роботу осередків опозиційних політичних партій.

Вибіркове застосування законодавства є характерним інструментом недемократичних режимів. Побоюючись поразки за чесної політичної конкуренції та політичної свободи, влада у таких країнах усуває опозиціонерів за допомогою кримінального переслідування. Це можна порівняти з вибірковою подачею новин, коли хтось вирішує, які новини поширювати, а які ні, що в кінцевому випадку призводить до відсутності повної інформації й викривлення уявлення про суспільні процеси.

Більше того, коли представники політичної сили, що отримали владу, на кожному кроці безкарно чинять незаконні дії, а їхні політичні опоненти піддаються за такі ж дії кримінальним переслідуванням, це не забезпечує справедливості, а встановлює диктатуру сили. Це також підриває будь-яку віру суспільства у чесність помислів влади та її прихильності до ідей верховенства права.

В умовах сталої судової системи та багаторічних судових традицій можна було б сподіватися на те, що суди стануть на заваді маніпуляції кримінальним процесом. Але

судова реформа, проведена цього року, встановила істотну залежність суддів від політиків.

Фактично, Президент та більшість у парламенті, що зараз відносяться до однієї політичної сили, через Вищу раду юстиції мають можливість впливати на суддів. Цей орган влади відіграє ключову роль у призначенні та звільненні суддів, притягненні їх до дисциплінарної відповідальності.

Генеральний прокурор одразу після призначення заявив, що виконає будь-який наказ Президента. Його подальші висловлювання чітко показують його повну залежність від Президента.

Головою Вищого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ призначено члена партії Регіонів, а його заступником — брата Генерального прокурора.

Усе це породжує обґрунтовані сумніви, що судовий процес у цих політичних справах відбудеться з дотриманням стандартів права на справедливий суд.

Президент постійно стверджує, що його метою є розбудова демократичної держави європейського зразка. Кращим доказом цим твердженням було би припинення переслідування політичної опозиції під машкарою боротьби із зловживаннями.

Українська Гельсінська спілка з прав людини та Харківська правозахисна група закликають відмовитися від вибіркового кримінального переслідування та різкого звуження політичної свободи в країні.

Володимир Яворський
Виконавчий директор
Українська Гельсінська спілка з прав людини
Євген Захаров
Співголова
Харківська правозахисна група

<http://khpg.org/index.php?id=1293012085>

ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ ЗАХИСТУ ВІД ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ

ДОКУМЕНТ № 3

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЧЛЕНІВ КОЛИШНЬОГО УРЯДУ ЗА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ

Можна було б вітати декларації влади щодо потреби боротися з корупцією, зловживаннями та безкарністю серед державних чиновників. Проте обвинувачення, висунуті проти представників опозиційних політичних сил Юлії Тимошенко, Юрія Луценка, Євгена Корнійчука, Богдана Данилишина, Валерія Іващенко, Ігоря Діденка, Анатолія Макаренка є, як мінімум, сумнівними. Досі незрозуміло, які саме кримінально карані діяння вони вчинили. При цьому навіть не йдеться, що внаслідок своїх дій вони отримали особисту користь. Водночас і передусім не йдеться про системну боротьбу з корупцією, і за аналогічних обставин кримінальні справи щодо представників чинної влади не порушуються, хоча іноді вони допускаються точнісінько таких самих дій, як і обвинувачені.

Загалом застосування кримінальних переслідувань за управлінські рішення під виглядом боротьби з корупцією означає руйнування системи державного управління. Політичні помилки попередників, якщо вони трапилися, нова влада повинна виправляти політичними методами, а не через кримінальний кодекс. За вкоріненої культури ручного керування та зневаги до закону, притаманної державній владі протягом усіх 20 років незалежності, вибіркове кримінальне переслідування за управлінські рішення виключно представників опозиції є фактично використанням кримінального судочинства в політичних цілях. Це, по суті, є хибним розумінням концепції «зловживання владою». Така практика суперечить демократичним цінностям, заснованим на рівності всіх перед законом, та руйнує підвалини кримінального судочинства. Відсутність незалежності судової влади та, відповідно, численні порушення стандартів справедливого судового розгляду, у тому числі фальсифікація обвинувачень, ігнорування принципу рівності сторін у процесі, необґрунтовано жорстокі запобіжні заходи та brutальні порушення права на свободу й права на захист підкреслюють політичну мотивацію влади в судочинстві.

Відсутність жодної законної підстави для позбавлення свободи Юрія Луценка, недолуга мотивація обвинувачення, повторена судом, що він, мовляв, не визнає себе винним і публікує статті в пресі про свою справу, свідчать про відверту необ'єктивність

і важке захворювання нашого правосуддя. Такою ж ознакою важкої хвороби було безпідставне позбавлення волі Євгена Корнійчука в день народження його дитини, утримання під вартою Валерія Іващенко, який вочевидь потребує обстеження та медичної допомоги, тощо. Ці справи, до яких прикута увага громадськості та медіа, розкривають характерні порушення прав людини, які щороку мають місце в сотнях тисяч кримінальних справ пересічних громадян.

Українська держава демонструє повну невідповідність нормам цивілізованої правової держави з демократичною політичною культурою. Держава, яка є членом Ради Європи і учасником багатьох міжнародних угод з прав людини, просто не повинна поводитись таким чином.

Останньою краплею, яка переповнила чашу терпіння і українців, і західних країн, став арешт Юлії Тимошенко 5 серпня — за порушення порядку під час провадження справи і образу свідків, та ще й із безглуздим твердженням і судді, і прокурора, що постанова про арешт оскарженню не підлягає. Але ж хто несе відповідальність за ненормальне провадження справи? Хіба не суд, який не дає захисникам ознайомитися з матеріалами справи, нехтуючи правом на захист і порушуючи тим самим принцип змагальності?

Це дикунське рішення викликало хвилю обурення і в Україні, і в світі, та викликало масові вимоги негайного звільнення Юлії Тимошенко. Чи здатна наша держава виправляти свої помилки, чи хвороба вже стала невиліковною?

Слід зауважити: діагноз «маніакально-репресивний психоз»¹ стосується не лише держави, а й суспільства. Переконавання, що репресивними засобами можна подолати корупцію, що хтось обов'язково мусить сидіти, заклики більше саджати за ґрати панують не лише серед значної частини суспільства, а й серед частини інтелігенції. Але ми вже це проходили: одна половина країни сиділа, друга — її охороняла, і це скінчилося повним крахом тієї країни. Невже керівництво Української держави не розуміє, що політичні переслідування ведуть до її повної ізоляції та колапсу?

Президент В. Янукович постійно твердить, що його метою є розбудова демократичної держави європейського зразка. Крайшим доказом цим твердженням було би звільнення політичних в'язнів та припинення переслідування політичної опозиції під машкарою боротьби із зловживаннями та корупцією.

Члени Комітету

Зиновій Антонюк, Євген Захаров, Йосиф Зісельс, Людмила Клочко, Микола Козирев, Ігор Коліушко, Катерина Левченко, Мирослав Маринович, Василь Овсієнко, Олександр Павличенко, Ірина Рапп, Євген Сверстюк, Володимир Яворський

8 серпня 2011 р.

¹ Авторство терміна належить Мойсееві Фішбейну.

СПРАВА ЮЛІЇ ТИМОШЕНКО

12 травня 2010 року Юлію Тимошенко викликали в якості підозрюваної до Генпрокуратури за старою кримінальною справою, яка була закрита в січні 2005 року. Йдеться про порушену 20 травня 2004 року кримінальну справу про спробу дачі хабара суддям Верховного суду за звільнення з-під варти родичів Юлії Тимошенко. Тоді помічник Тимошенко Володимир Боровко звернувся до ГПУ з заявою про те, що лідер БЮТ дала йому 125 тис. дол для передачі суддям, щоб ті винесли рішення про звільнення з СІЗО колишніх керівників корпорації ЄЕСУ.¹

2 грудня 2010 року Тимошенко була викликана на перший допит за справою щодо «грошей Кіотського протоколу» — генпрокуратура звинуватила Тимошенко «не в розкраданні грошей», а в використанні коштів, отриманих за Кіотським протоколом, на виплату пенсій населенню в кризовому 2009 році, а за правилами Кіотського протоколу на ці кошти треба було висаджувати ліси².

15 грудня 2010 року було порушено кримінальну справу щодо нецільового використання коштів одержаних Україною в рамках підписання Кіотського протоколу. Юлія Тимошенко дала підписку про невиїзд³.

21 грудня 2010 року статус Тимошенко було змінено з підозрюваної на обвинувачену. Генпрокуратура висунула звинувачення за ч. 3 ст. 365 КК України (перевищення влади, яке спричинило тяжкі наслідки)⁴.

30 грудня Тимошенко була на допиті в Генпрокуратурі протягом 12 годин — з 12:00 до 24:00⁵.

У грудні 2010 року і січні 2011 року Тимошенко було відмовлено у виїзді до Брюсселю на з'їзд Європейської народної партії⁶

27 січня 2011 року проти Тимошенко відкрито ще одну справу про «закупівлю однієї тисячі автомобілів Опель Комбо» для потреб сільської медицини в кінці 2009 року (Тимошенко звинуватили в тому, що закупівля цих машин не була передбачена держбюджетом 2009 року). Машини були поставлені з Австрії в кредит, з опла-

¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/05/13/5036099/>

² http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2011/06/110618_tymoshenko_audit_usa_ms.shtml

³ http://news.dt.ua/POLITICS/timoshenko_vzyala_na_pidpisku_pro_neviyid-71485.html

⁴ <http://www.interfax.ru/politics/txt.asp?id=170152>

⁵ <http://provodyn.com/person/9368-timoshenko-yuliya-volodimirivna.html>

⁶ <http://news.liga.net/news/politics/513714-makkeyn-prizyvaet-vlasti-ukrainy-pustit-timoshenko-na-sammit-enp.htm>

тою в 2010 році, за ціною 12.5 тис. євро (ціна відповідала ринковій). «У результаті Тимошенко було пред'явлено звинувачення за ч. 3 ст. 365, ч. 2 ст. 364, ч. 2 ст. 210 Кримінального кодексу України («перевищення службових повноважень», «порушення бюджетного законодавства», «зловживання службовим становищем, що призвело до тяжких наслідків»)»⁷.

24–26 березня 2011 Юлія Тимошенко виїжджала з України в Брюссель на самміт Європейської народної партії, та особисте запрошення лідера ЄНП Вільфреда Мартенса та сенатора США Джона МакКейна⁸.

11 квітня 2011 року Генпрокуратура порушила ще одну кримінальну справу проти Юлії Тимошенко за фактом перевищення влади та службових повноважень під час укладання газових контрактів з Росією у 2009 році. Перший заступник Генерального прокурора Ренат Кузьмін заявив, що експертно-слідча група оцінила збитки, які понесла Україна у результаті відповідних дій, у понад 1,5 мільярда гривень⁹.

28 квітня Генпрокуратура повідомила про те, що не виключає можливості зміни заміни запобіжного заходу для Тимошенко із підписки про невиїзд на більш суворий¹⁰.

24 травня 2011 року Тимошенко було затримано в Києві з метою подальшого арешту. 16 травня, за словами слідчого, Тимошенко «демонстративно викинула повістку» прямо в залі суду, де тоді слухалася її скарга на відкриття справи. 19 травня Тимошенко не прийшла на допит в зв'язку з хворобою, тоді як 20 травня вона брала участь у ефірі «Шустер Live». 23 травня лідерка БЮТ знову не з'явилася на допит. У зв'язку з цим Печерський суд постановив затримати Тимошенко та доставити до суду під вартою з метою розгляду питання про обрання запобіжного заходу у вигляді арешту¹¹. Тимошенко тримали у Генпрокуратурі цілий робочий день, але її вирішили не везти до суду в зв'язку з тим, що «виконані всі слідчі дії та їй оголошено про закінчення слідства» у газовій справі¹². Того ж дня Генпрокуратура України пред'явила Ю. Тимошенко «Постанову про притягнення як обвинуваченої» за газовою справою 2009 року (за частиною 3 статті 365 Кримінального кодексу України «Перевищення влади або службових повноважень, що спричинило тяжкі наслідки», санкція за якою становить від семи до десяти років позбавлення волі): — «Прем'єр-міністр України Тимошенко Ю.В., діючи умисно, в особистих інтересах, усвідомлюючи безпідставність і необґрунтованість вимог російської сторони на переговорах за її участі та участі керівництва Уряду Російської Федерації, ВАТ «Газпром» і НАК «Нафтогаз України»... вирішила погодитися на зазначені невідгідні для України умови» (із «Постанови Генпрокуратури України про притягнення Тимошенко як обвинуваченої». С. 5. 24.06.2011)¹³.

⁷ <http://www.kommersant.ua/doc/1590074>

⁸ <http://news.liga.net/news/politics/513714-makkeyn-prizyvaet-vlasti-ukrainy-pustit-timoshenko-na-sammit-enp.htm>

⁹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/04/11/6095668/>

¹⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/04/28/6148418/>

¹¹ <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/05/24/6235655/>

¹² <http://www.pravda.com.ua/news/2011/05/24/6235802/>

¹³ <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/07/4/6355821/>

17 червня 2011 року, була опублікована спільна заява аудиторської компанії «BDO USA» (яка має філії в більш ніж ста країнах світу) та великої юридичної компанії «Covington & Burling» за результатами дослідження матеріалів справ щодо «Київських грошей» та «автомобілей медичної допомоги для села». Висновок — «Без доказів на свою підтримку розділи про Київські гроші та автомобілі «Опель-Комбо» у доповіді від 14 жовтня 2010 року не варті паперу, на якому вони надруковані»¹⁴.

24 червня 2011 року Печерський райсуд Києва розпочав попередній розгляд «газової справи», порушеної щодо экс-прем'єра, лідера партії «Батьківщина» Юлії Тимошенко¹⁵.

30 червня 2011 року Генпрокуратура оголосила про арешт майна Тимошенко¹⁶.

5 серпня Тимошенко була заарештована за черговим клопотанням обвинувачення. Рішенню про взяття підозрюваної у «газовій» справі Юлії Тимошенко під варту замість підписки про невиїзд, стали «системні порушення підсудної», зазначається у рішенні судді, оголошеному в п'ятницю, 5-го серпня. Суддя Родіон Кіреєв також сказав, що підсудна свідомо затягує процес, заважає допиту свідків і звинуватив її у неповазі до суду. Кіреєв заявив, що Юлія Тимошенко неодноразово відмовлялася назвати адресу свого проживання і не попередила суд про своє запізнення 5-го серпня. За його словами, враховуючи те, що, перебуваючи на підписці про невиїзд, вона може ухилятися від слідства, було вирішено змінити запобіжний захід на арешт. Після оголошення рішення до зали увійшли співробітники «Грифону» і міліціонери. Вони оточили стіл, за яким знаходилась Тимошенко і вивели її з зали, на автозаку вона була доправлена до Лук'янівського СІЗО¹⁷.

7 вересня адвокати Тимошенко оголосили про те, що справа розвалилася. Того ж дня депутат Верховної Ради України Геннадій Москаль вніс законопроект про амністію Тимошенко та Юрія Луценка¹⁸.

27–29 вересня 2011 року відбулися судові дебати. Прокуратура вимагала 7 років позбавлення волі для Тимошенко, а також великий штраф. Адвокати вимагали виправдати Тимошенко. Адвокат Микола Сірий заявив, що обвинувачення не довело провини экс-прем'єрки і навіть не змогло назвати склад злочину. 29 вересня в суді виступила сама Тимошенко, свою провину вона не визнала. 30 вересня суд повідомив, що вирок буде винесено 11 жовтня¹⁹.

11 жовтня 2011 року Тимошенко було засуджено до семи років позбавлення волі. «Суд постановив: Тимошенко Юлію Володимирівну визнати винною у вчиненні злочину, передбаченого статтею 365 ч. 3 Кримінального кодексу України і призначити їй покарання у вигляді позбавлення волі на строк 7 років з заборонаю обіймати державні посади, пов'язані з виконанням розпорядчих та адміністративно-

¹⁴ <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/06/18/6308683/>

¹⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/06/24/6325816/>

¹⁶ http://www.epravda.com.ua/news/2011/06/30/290456/view_print/

¹⁷ <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15298735,00.html>

¹⁸ <http://www.nso.org.ua/ua/news/9071>

¹⁹ <http://www.voanews.com/ukrainian/news/ol-tymosh-court-2011-09-29-130793203.html>

господарських рішень. Запобіжний захід до набрання вироком законної сили залишити у вигляді тримання під вартою. Строк відбуття покарання вважати з 5 серпня 2011 року, зарахувавши строк відбуття під вартою на досудовому слідстві». Згідно з ухвалою суду, Юлія Тимошенко відбудуватиме покарання в установах Київської області. Крім того, суд задовольнив цивільний позов НАК «Нафтогаз України» щодо компенсації Юлією Тимошенко збитків у розмірі 1,516 мільярдів гривень, нібито нанесених компанії внаслідок підписання газових угод в січні 2009 року. Суд постановив стягнути з Юлії Тимошенко на користь НАК «Нафтогаз України» 1 млрд. 516 млн. 365 тис. 234 грн. 94 копійки заподіяних збитків, а також 2 538 грн. — на користь Київського науково-дослідного інститут судових експертиз за проведення експертизи²⁰.

12 жовтня 2011 року Служба безпеки України порушила стосовно Юлії Тимошенко кримінальну справу за ч. 2 ст. 15 та ч. 5 ст. 191 Кримінального кодексу, в якій її звинувачують у «вчиненні замаху на розтрату коштів державного бюджету шляхом покладання на Кабінет міністрів зобов'язань приватної корпорації ЄЕСУ перед Міністерством оборони Росії на суму 405,5 мільйонів доларів»²¹.

25 жовтня 2011 року захист Юлії Тимошенко подав апеляцію на вирок у «газовій» справі²². Того ж дня Європарламент ухвалив жорстку резолюцію щодо України, в якій засуджує обвинувальний вирок Юлії Тимошенко як порушення прав людини та зловживання судовою системою для політичного переслідування провідних опозиційних політиків України, і заявляє, що якщо не буде переглянуто вирок Юлії Тимошенко, це поставить під загрозу підписання Угоди про асоціацію України з ЄС та її ратифікацію, ще більше віддаляючи країну від реалізації її європейської перспективи, висловлює занепокоєння певними ознаками згортання демократичних свобод, а також можливим перетворенням державних інституцій на інструменти здійснення партійних цілей та політичної помсти²³.

4 листопада 2011 року доповідачі Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) Марієтта де Пурбе-Лундін та Мейліс Репс заявили, що Печерський районний суд Києва відмовив у наданні їм дозволу відвідати у Лук'янівському СІЗО лідера партії «Батьківщина»²⁴.

10 листопада 2011 року Тимошенко в камері пред'явили обвинувачення у кримінальних справах, які розслідуються Податковою службою України. Вона звинувачується в організації приховування валютної виручки у сумі понад 165 мільйонів доларів США, розкраданні бюджетних коштів та ухиленні від сплати податків на загальну суму більше 47 мільйонів гривень шляхом запровадження фінансової схеми щодо розрахунків за товарно-матеріальні цінності корпорацією «Єдині Енергетичні системи України» та приховування доходів з використанням офшорних компаній²⁵.

²⁰ <http://www.tymoshenko.ua/uk/article/wv8mv32o>

²¹ <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/10/27/6708670/>

²² <http://www.tymoshenko.ua/uk/article/6emo5cea>

²³ <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/10/27/6708429/>

²⁴ <http://www.tymoshenko.ua/uk/article/2c2aaxc2>

²⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/11/11/6747694/>

14 листопада 2011 року захист Юлії Тимошенко оскаржив постанову про порушення кримінальних справ щодо діяльності ЄЕСУ²⁶.

15 листопада 2011 року Партія Регіонів не підтримала поправку депутата Віктора Швеця, враховану профільним комітетом, що рекомендувала виключити статтю 365 з Кримінального кодексу України в чинній редакції та внести її нову редакцію. Пізніше ПР та інші представники більшості не підтримали ще одну поправку Віктора Швеця, яка пропонує вилучити 365 статтю з переліку статей, за які передбачена кримінальна відповідальність. Таким чином Верховна Рада України не ухвалила декриміналізацію статті, за якою відбуває покарання Тимошенко²⁷.

²⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/11/14/6752492/>

²⁷ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/11/15/6755495/>

**КОМЕНТАР ДО ПОСТАНОВИ
ПЕЧЕРСЬКОГО РАЙОННОГО СУДУ м. КИЄВА
ВІД 05.08.2011 РОКУ
ПРО ЗМІНУ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ
ПІДСУДНІЙ ТИМОШЕНКО Ю.В.**

Г. Токарев, адвокат, експерт Харківської правозахисної групи

1. Вичерпний перелік підстав для застосування будь-якого запобіжного заходу, в тому числі, взяття під варту, передбачений статтею 148 КПК України. Стосовно підсудного це наявність достатніх підстав вважати, що він буде ухилятися від суду або виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі або продовжувати злочинну діяльність.
2. Відповідно до ст.17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди використовують Європейську конвенцію з прав людини та основоположних свобод (надалі — «Конвенція») та практику Європейського суду з прав людини (надалі — «Європейський суд») як джерело права. В §1 статті 5 Конвенції визначений вичерпний перелік підстав для позбавлення особи свободи в ході кримінального процесу.
3. В постанові Печерського районного суду м. Києва (надалі — «суд») від 05.08.2011 року під головуванням судді Кіреєва Р.В. (надалі — «постанова») зазначено, що підсудна Тимошенко Ю.В. системно порушує порядок засідання, не виконує розпоряджень головуючого, у висловах та поясненнях проявляє зневагу до учасників судового розгляду та суду, свідомо затягувала розгляд справи, вчиняє в судовому засіданні дії, якими намагається перешкоджати встановленню істини у справі, зокрема, перешкоджає допиту свідків. Із тексту мотивувальної частини постанови випливає, що, на думку суду, підсудна системно вчиняє дії в судовому засіданні, якими вона фактично перешкоджає встановленню істини у справі, із зневагою ставиться до суду та учасників судового розгляду, порушує порядок розгляду справи, а також зазначено, що вона відмовилась повідомити адресу свого проживання, відмовилась надавати розписку про те, що вона повідомлена про дату, час і місце наступного судового засідання, не з'явилась в судове засідання в час, призначений судом та відмовилась повідомити причини неявки.
4. Із всіх перелічених в тексті постанови підстав для зміни запобіжного заходу підсудній Тимошенко Ю.В. лише перешкоджання встановленню істини у справі передбачено як таку статтею 148 КПК України. Наразі як форму перешкоджан-

ня встановленню істини у справі у постанові зазначено дії підсудної в судовому засіданні, зокрема, перешкоджання допиту свідків.

Перешкоджання здійсненню правосуддя як в національній судовій практиці, так і в практиці Європейського суду з прав людини розуміється в формі знищення чи пошкодження доказів по справі, чинення тиску на свідків і т. і., зокрема, у справах *Letellier (Letellier) проти Франції* (№12369/86, рішення від 26.06.1991 року, §39), *B (W) проти Швейцарії* (№14379/88, рішення від 26.01.1993 року, §36), *I.A. (I.A.) проти Франції* (№28213/95, рішення від 23.09.1998 року, §110), та пізніших — *Каучор (Kauczor) проти Польщі* (№45219/06, рішення від 03.02.2009 року, §46) та *Александр Макаров (Aleksandr Makarov) проти Росії* (15217/07, рішення від 12.03.2009 року, §129). Про таку форму перешкоджання встановленню істини у справі не йдеться в постанові суду.

Зазначена судом підстава для зміни запобіжного заходу — перешкоджання встановленню істини у справі у формі перешкоджання допиту свідків — є вочевидь штучною, оскільки відповідно до ст.260 КПК України головуєчий в судовому засіданні керує судовим засіданням, а інші учасники судового засідання позбавлені можливості в ході судового слідства жодним чином впливати на напрямок судового слідства, в тому числі, перешкоджати допиту свідків, як внесених до переліку осіб, які підлягають виклику в судові засідання в якості таких, так і тих, що мають бути допитані за ухвалою (постановою) суду.

5. Щодо зазначеної в тексті постанови прояву з боку підсудної Тимошенко Ю.В. неповаги до суду (невиконання розпоряджень головуєчого, прояв зневаги до суду та інших учасників судового розгляду і т. і.), то така її поведінка, навіть в разі наявності такої, виходячи із положення ч.2 ст.148 КПК України, за жодних обставин не є підставою для застосування, а відповідно, і зміни будь-якого запобіжного заходу, тим більше, у вигляді взяття під варту. Відповідно, в цій частині обґрунтування в постанові зміни запобіжного заходу не відповідає чинному законодавству України.
6. Неналежна поведінка учасника судового засідання може бути підставою для накладення на таку особу адміністративного стягнення за ст.185 Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі — «КУпАП») від штрафу до 15 діб адміністративного арешту. Таким чином, оскільки запобіжний захід підсудній Тимошенко Ю.В. було змінено на взяття під варту, в тому числі і у зв'язку з проявом з її боку зневаги до суду та інших учасників судового розгляду, то в частині мотивування зміни запобіжного заходу винесена судом постановою має характер застосування щодо підсудної юридичної санкції за її неналежну поведінку. Відповідно до ч. 1 ст. 148 КПК України запобіжні заходи застосовуються щодо підсудного з метою запобігти його спробам ухилитися від суду, запобігти встановленню істини у кримінальній справі, або продовжити злочинну діяльність, а також для забезпечення виконання процесуальних рішень, притаманною застосуванню будь-якого запобіжного заходу. Таким чином, фактична мета зміни запобіжного заходу не відповідає положенням чинному законодавству України.
7. Параграфом 1(с) статті 5 Конвенції передбачено законний арешт або затримання особи з метою припровадження її до встановленого законом компетентного органу, або якщо є розумні підстави вважати за необхідне запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення. Таким чином, фактична мета зміни судом запобіжного заходу підсудній Тимошенко Ю.В. не відповідає і положенням Конвенції. Відповідно до практики Європейського суду з прав людини позбавлення свободи з метою, не передбаченою §1 статті 5 Конвенції є її порушенням (зокрема, справа *Осипенко проти України*, № 4634/04, рішення від 09.11.2010 року). Можливо, за умови застосування до підсудної адміністра-

- тивного арешту на підставі ст.185 КУпАП, суд би діяв з дотриманням положень пунктів (а) або (б) §1 статті 5 Конвенції.
8. Посилання в постанові на те, що підсудна Тимошенко Ю.В. відмовилась повідомити адресу свого проживання, відмовилась надавати розписку про те, що вона повідомлена про дату, час і місце наступного судового засідання, не давало розумних підстав для висновку суду про те, що, перебуваючи на волі, вона може ухилитися від суду, оскільки вона багаторазово з'являлася в судові засідання, а в ході досудового слідства по справі — і до органів слідства.
 9. Обов'язок повідомлення підсудним адреси свого проживання та надання розписки про те, що його (її) повідомлено про дату, час і місце наступного судового засідання, не передбачені кримінально-процесуальним законодавством України. Відповідно, посилання в мотивувальній частині постанови на відмову підсудної Тимошенко Ю.В. від виконання таких дій не має правового значення при вирішенні питання про обрання (зміну) їй запобіжного заходу.
 10. Зазначений в постанові факт неявки підсудної Тимошенко Ю.В. в судові засідання не відповідає дійсності, оскільки вона прибула до приміщення суду фактично із запізненням на декілька хвилин, про що було відомо суду при розгляді клопотання прокурора про зміну підсудній запобіжного заходу. Вочевидь, що таке формальне одноразове порушення підсудною обов'язку явки в судові засідання в призначений час не дає достатніх підстав для висновку про її намір ухилитися від суду, а обрання (зміна) судом підсудній запобіжного заходу у вигляді взяття під варту є явно непропорційною допущеному нею запізненню в судові засідання.
 11. Пленум Верховного Суду України в п. 1 своєї Постанови від 25.03.2004 року № 4 «Про практику застосування судами запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства» (зі змінами) (далі — «Постанова Пленуму ВСУ»), прийнятої на підставі узагальнення судової практики з метою забезпечення правильного та однакового застосування кримінально-процесуального законодавства, усунення недоліків і помилок, які допускаються при цьому судами, зазначив, що при вирішенні питань, пов'язаних із обранням запобіжного заходу у вигляді взяття під варту і продовження строків тримання під вартою треба дотримуватись окрім положень національного законодавства також і вимог статті 5 Конвенції.
 12. В п. 3 цієї Постанови Пленуму ВСУ викладена позиція Верховного Суду України про те, що взяття під варту обирається лише за наявності підстав вважати, що інші (менш суворі) запобіжні заходи можуть не забезпечити виконання обвинуваченим процесуальних обов'язків, що випливають із ч. 2 ст. 148 КПК України, і його належної поведінки. Відповідно, в п. 15 Постанови Пленуму ВСУ йдеться про необхідність зазначення в мотивувальній частині цієї постанови, зокрема, мотивування висновків про наявність підстав для обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, а також наводяться аргументи на користь того, що обвинувачений може ухилитися від слідства й суду чи від виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі, і що застосування більш м'яких, ніж взяття під варту, запобіжних заходів може не забезпечити його належної поведінки. До того ж в п. 10 Постанови Пленуму ВСУ зазначено про можливість при обранні запобіжного заходу у вигляді взяття під варту з'ясуванням судом питання про фінансові можливості підозрюваного, обвинуваченого чи інших осіб щодо внесення застави та визначено її розмір, який міг би забезпечити належну процесуальну поведінку підозрюваного, обвинуваченого.
 13. Таким чином, навіть за наявності підстав для зміни запобіжного заходу для підсудної, Печерський районний суд м. Києва, мав розглянути можливість обрання менш суворого запобіжного заходу, зокрема, застави, випадки чого мали місце

в судовій практиці України, наприклад, у резонансних кримінальних справах під час кримінального переслідування Бориса Колесникова або Євгена Кушнарєва. В постанові, всупереч зазначеній позиції Верховного Суду України геть відсутнє мотивування того, чому інші запобіжні заходи не можуть не забезпечити належної поведінки підсудної Тимошенко Ю.В. У зв'язку з цим доречно зауважити, що у справі *Хайредінов (Khayretdinov) проти України* (№ 38717/04, рішення від 14.10.2010 року) Європейський суд з прав людини визнав порушення §1 статті 5 Конвенції за обставин, коли національні органи не привели достатніх підстав для взяття заявника під варту, а суди не розглянули можливості застосування альтернативних запобіжних заходів.

14. Відповідно до положення ч. 1 ст. 150 КПК України при вирішенні питання про застосування запобіжного заходу крім обставин, зазначених у статті 148 цього Кодексу, мають враховуватись тяжкість злочину, у вчиненні якого підозрюється, обвинувачується особа, її вік, стан здоров'я, сімейний і матеріальний стан, вид діяльності, місце проживання та інші обставини, що її характеризують. Наразі в постанові є лише посилання про те, що суд враховував ці обставини, без зазначення, яким саме чином він це зробив.

До того ж, за позицією Верховного Суду України, виходячи із п.10 Постанови Пленуму ВСУ, в тому числі мають з'ясовуватись дані про попередні судимості, соціальні зв'язки особи, її схильності (чи вживає наркотики, алкогольні напої тощо), спосіб життя, а також досліджуватись і відомості, що вказують на існування факторів, обставин чи моральних цінностей, які можуть свідчити про те, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на волі, не порушуватиме покладених на нього процесуальних обов'язків та не займатиметься злочинною діяльністю. Проте в постанові не зазначено про врахування, зокрема, такої вагової особливості обставини, що характеризує підсудну Тимошенко Ю.В., яка в минулому обіймала посаду Прем'єр-Міністра України і є лідером однієї із найбільш потужних політичних сил в Україні, і відповідно, її ухилення (втеча) від правосуддя з високим ступенем імовірності призвела б до втрати її авторитету в очах її політичних прихильників. Вочевидь, неврахування навіть однієї цієї істотної обставини при обранні підсудній Тимошенко Ю.В. запобіжного заходу у вигляді взяття під варту у справі за обвинуваченням у зв'язку з її діяльністю на посаді Прем'єр-Міністра України, яка має надзвичайне високе суспільне значення, не відповідає ні положенню ст.150 КПК та позиції Верховного Суду України. Європейський суд в своїй практиці притримується думки, що національні суди на обґрунтування висновку про наявність реальної небезпеки втечі особи від правосуддя мають на підтвердження цього зазначати такі риси особистості особи та наводити конкретні підстави для її тримання під вартою, зокрема, у справах *Мамедова (Mamedova) проти Росії* (7064/05, рішення від 01.06.2006 року, §76) та *Александр Макаров (Aleksandr Makarov) проти Росії* (15217/07, рішення від 12.03.2009 року, §125).

15. З позиції Європейського суду для того, щоб позбавлення особи волі було законним, «недостатньо, щоб позбавлення волі було здійснено згідно з національним законом, воно має також бути необхідним за даних обставин» (*Витольд Литва (Witold Litwa) проти Польщі*, № 26629/95, рішення від 04.04.2000 року, §78)

16. З огляду на викладене, з часу попереднього розгляду справи Тимошенко Ю.В., коли суддя Кіреєв Р.В. залишив без змін обраній їй раніше запобіжний захід у вигляді підписки про невиїзд, при розгляді справи по суті не виникло жодних нових законних підстав для його зміни на взяття під варту, і відповідно, постановою суду не ґрунтується на положеннях як міжнародного, так і національного права.

ВІДКРИТЕ ЗВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВОЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЩОДО ВИРОКУ ТИМОШЕНКО

Правозахисні організації неодноразово висловлювали стурбованість політичним підґрунтям кримінальних переслідувань колишніх урядовців. 11 жовтня Печерський районний суд міста Києва виніс вирок у справі Юлії Тимошенко, засудивши її до семи років ув'язнення за дії, пов'язані із контрактами на постачання російського газу.

Цей вирок викликає ще більшу стурбованість, оскільки не тільки підтверджує політичну складову цього кримінального переслідування, що матиме несприятливі наслідки для країни в цілому, але й, більше того, загрожує руйнацією підвалин кримінального права і процесу.

Цей вирок є тестом на відданість нашого суспільства принципам верховенства права та незалежності правосуддя. Йдеться про незалежність від прямого втручання виконавчої влади та впливових політичних сил. Йдеться про незалежність від політичних міркувань взагалі, від нестримного бажання знайти й покарати когось за те, що життя йде не так, як хотілося б, за політичні та економічні негаразди. Йдеться про здатність правосуддя протистояти нестримному поширенню кримінального закону на сфери, які принципово не можуть бути вирішені у кримінально-правовій площині.

У сьогоденній ситуації визначальна відповідальність покладається на вищі суди України. Чи вистачить їм зрілості та мужності довести суспільству, що принципи верховенства права, правової неупередженості, презумпції невинуватості, рівності перед законом і судом є вищими за мінливе бажання знайти винного попри будь-які принципи? Тисячоліття тому це нестримне бажання спонукало персидського царя Ксеркса «висікти море». Але навіть цей «цар царів» не дозрів до людожерської сталінської формули — «у кожної проблеми є ім'я, прізвище та по-батькові».

Весь кримінальний процес проти Юлії Тимошенко був просякнутий цією формулою, і вирок Печерського суду став лише її розлогим і безталанним висловленням.

Ми стурбовані тим, що цей вирок може мати наслідком перегляд норм кримінального права заради політичного вирішення ситуації, що склалася. Ми вважаємо неприпустимим, коли підвалини права руйнуються заради мінливих політичних потреб. Ми не можемо погодитися із закликами певних політичних сил створити феодальні імунітети від кримінальної відповідальності для певних осіб, що займають політичні посади — імунітети, які не дарувалися навіть правовими документами феодальних часів.

Ми переконані, що правильне застосування існуючого кримінального закону, що спирається на судову практику, накопичену за 50 років застосування статті про кримінальну відповідальність за «перевищення влади або службових повноважень», та застосування існуючих процесуальних норм оцінки доказів виявиться достатнім для прийняття рішення щодо вироку Печерського районного суду та вирішення ситуації, що склалася навколо нього.

Ми звертаємо увагу на те, що вирок не містить відповіді на дуже суттєві аргументи, які були висунуті захистом під час розгляду справи, і тим самим порушує право Юлії Тимошенко на обґрунтоване рішення, яке передбачене статтею 6 Європейської конвенції з прав людини. Зокрема:

Чи сформулювало обвинувачення із достатньою чіткістю, які саме норми, чинні на момент події, забороняли Прем'єр-міністру України надавати розпорядження, що ставляться їй у провину; чи були ці норми сформульовані з такою чіткістю, щоб їх можна було порушити, лише усвідомлюючи протиправність таких дій?

Чи надало обвинувачення достатньо доказів тому, що у разі, якщо б Юлія Тимошенко не вчинила інкримінованих їй дій, то ціна на газ залишилася б на рівні 2008 року? Чи надало обвинувачення докази, що інші фактори не могли призвести до зростання ціни?

Чи надало обвинувачення достатньо доказів тому, що обставини, які отримали узагальнюючу назву «газової кризи 2009 року», не можна в жодному разі вважати «умовами виправданого ризику» у значенні статті 42 Кримінального кодексу?

Чи може бути визнаний доказом обвинувачення переказ чужих слів, тобто переказ тверджень особи, яка не була допитана під час судового розгляду, і чи правильно суд першої інстанції послався на такі докази? Чи може вважатися належними доказами свідчення особи, яку захист не мав можливості допитати під час судового розгляду?

Чи може бути визнана доказом обвинувачення думка, оцінка або припущення свідка, який не виступає у якості експерта у процесі, і чи є правильним, що суд першої інстанції послався на такі докази?

Чи може бути законним вирок, якщо суд не дослідив істотних доказів, що можуть свідчити на користь обвинуваченої?

Ми вважаємо, що без правової відповіді на ці та інші правові питання, вирок щодо Юлії Тимошенко залишиться подією політичного життя, руйнівною для системи кримінального правосуддя, для панування права у державі та правової визначеності, позначиться на усій системі управління та суспільного життя. Існування такого вироку створить атмосферу, у якій жоден управлінець не буде певним щодо наслідків своїх дій, які не завжди бувають безпомилковими й іноді призводять до непередбачуваних або невігідних наслідків.

На рівні управління державою це призведе до паралічу управління через небажання будь-кого брати на себе відповідальність. Це призводить до перетворення державного апарату в зграю, де лише симпатія ватажка може захистити члена зграї від відповідальності. Це надає владі безпрецедентні можливості для вибіркового переслідувань, оскільки залишає лише один критерій, що відділяє злочинну поведінку від правомірної — симпатії влади до певних дій та рішень.

Ми закликаємо вищі судові інстанції, які розглядатимуть цю справу, звернути увагу на необхідність надати обґрунтовану відповідь на вищезазначені питання, а також ретельно перевірити правильність застосування Печерським судом норм процесуального права.

Ми чекаємо від органів влади зважених дій, спрямованих на виправлення власних помилок, на повернення до діалогу з суспільством. Ми чекаємо від судів мужності і рішучості у захисті суспільства від намагання зруйнувати принципи права. Ми закликаємо усі політичні сили втриматися від намагань підкорити право мінливим політичним цілям.

Українська Гельсінкська спілка з прав людини

Харківська правозахисна група

Станом на 12 листопада до звернення приєдналася 41 організація

СПРАВА ІГОРЯ ДІДЕНКА

11 червня 2010 року СБУ порушила кримінальну справу за фактом нанесення збитків державі Україна у зв'язку з рішенням Стокгольмського арбітражу за позовом РосУкрЕнерго. «Нанесений збиток полягає у тому, що Україна має повернути РосУкрЕнерго додаткові обсяги газу у вигляді штрафних санкцій», — повідомив голова СБУ Валерій Хорошковський¹.

15 червня 2010 року в Ігоря Діденка взята підписка про невиїзд. Перед цим він був допитаний у СБУ. Він став головним фігурантом справи про завдання збитків Україні за результатами розгляду позову РосУкрЕнерго в Стокгольмському арбітражі. Об'єктом уваги слідчих став саме Ігор Діденко, колишній перший заступник голови НАК «Нафтогаз України», можливо, тому, що формальний керівник «Нафтогазу» Олег Дубина більшу частину 2009 року провів на лікарняному, і саме підпис Діденка стоїть під Договором уступки між «Нафтогазом» і «Газпромом», який через півтора роки став передумовою тих санкцій, які СБУ кваліфікувала як збитки. Ідеться про епізод зими 2009 року, коли Україна вилучила 11 мільярдів кубометрів газу у РосУкрЕнерго в рамках угоди Путіна і Тимошенко².

9 липня 2010 року Ігор Діденко був затриманий співробітниками Служби безпеки України³. За розповіддю його друзів, це сталося... в кабінеті стоматолога, до якого він приїхав на лікування. Діденка доставили в Подільський ізолятор тимчасового утримання. Спочатку його помістили до камери з телевізором і холодильником, але вже на наступний день, у суботу перевели в гірші умови — його підселили сьомим у камеру⁴.

12 липня 2010 року Печерський райсуд Києва прийняв рішення про арешт Ігоря Діденка терміном на 2 місяці⁵. Суд мотивував своє рішення тим, що Діденко, маючи високий соціальний статус, оскільки свого часу перебував на відповідальній посаді, має можливість перешкоджати слідству, тому для того, щоб це попередити, суд обрав для нього арешт. Суд також не розглянув клопотання депутатів про взяття Діденка на поруки⁶. Перед тим, під час засідання Печерського районного суду міста Києва щодо обрання запобіжного заходу, Діденко закликав політиків не використовувати у власних інтересах порушену проти нього кримінальну справу, а також звернувся до суду з проханням при ухваленні рішення врахувати те, що він не переховувався від слідства, а та-

¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/06/11/5131540/>

² <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/06/15/5140132/>

³ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/07/9/5211371/>

⁴ <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/07/14/5220853/>

⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/07/12/5216376/>

⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/07/12/5216541/>

кож зважити на поганий стан його здоров'я і той факт, що в нього на утриманні перебувають троє неповнолітніх дітей і мати у похилому віці⁷.

Деякі подробиці справи На справу було накладено гриф «таємно», тому довідатися про деякі деталі вдалося лише з постанови Печерського районного суду про арешт Діденка. Суд змінив Діденку запобіжний захід з підписки про невиїзд на тримання під вартою, виходячи з його одноразової неявки до слідчого за викликом на 22 червня. При чому про цей епізод в СБУ згадали через два тижні. Сторона Діденка на свою користь заявила те, що насправді сам слідчий переніс допит на інший день. «Захисник Діденка в судовому засіданні пояснив, що підстав для зміни запобіжного заходу не вбачається, дані слідчого є неправдивими, оскільки його підзахисний підписку про невиїзд не порушував. 19 червня захисник особисто зустрічався зі слідчим Колосом (...) також слідчий повідомив, що 22 червня буде зайнятий весь день іншим допитом, і тому допит Діденко відбудеться 30 червня», — ідеться в постанові суду. «Жодного питання Діденку з приводу його неявки 22 червня слідчий не задавав. Слідчим не застосовано також заходи примусового приводу. Слідчий надавав дозвіл на виїзд обвинуваченого до матері в Білоцерківський район Київської області», — зазначають адвокати в своїй аргументації. Водночас з постанови суду про арешт Діденка стало відомо, що він намагався отримати візу для виїзду до США, в якій йому було відмовлено. Крім того, Діденко має дозвіл на проживання в Іспанії — в королівстві йому присвоєно ідентифікаційний номер іноземця Х-5885147-Е. Однак адвокати Діденка наполягали, що за американською візою він звертався ще до порушення кримінальної справи. А наявність іспанського виду на проживання було відомо слідчому з самого початку. Так, Діденко в 2008 році вказав цей факт при влаштуванні на роботу першим заступником глави «Нафтогазу», і СБУ дало йому допуск до державної таємниці. Діденко намагався переконати суд і тим, що на момент порушення кримінальної справи перебував за кордоном, але повернувся до України, «оскільки не мав наміру скритись від слідства і суду»⁸.

13 липня 2010 року Діденка переправили до Лук'янівського СІЗО. Крім Діденка, в камері перебувають ще двоє малолітніх підозрюваних у кримінальних злочинах. Приміщення без зручностей, температура всередині становить понад 35 градусів. Ігор Діденко звинувачується за статтею — частина 5 статті 191 Кримінального кодексу. Це «привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем в особливо великих розмірах або організованою групою». За нею передбачено покарання від 7 до 12 років ув'язнення. Загалом, по справі «РосУкрЕнерго» проходить четверо обвинувачених: Ігор Діденко, Анатолій Макаренко, Тарас Шепітько і Марія Кушнір⁹. Останні троє осіб звинувачуються за частиною 2 статті 367 Кримінального кодексу — «службова недбалість, що спричинила тяжкі наслідки», що передбачає позбавлення волі на строк від двох до п'яти років¹⁰.

20 липня 2010 року Апеляційний суд Києва залишив у силі рішення Печерського суду про арешт Діденка. Суд мотивував своє рішення тим, що адвокати Діденка не навели доказів на користь необхідності відміни рішення про його арешт¹¹. Під час розгляду Апеляційним судом справи про зміну запобіжного заходу, Діденко припустив своє

⁷ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/07/12/5216242/>

⁸ <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/07/14/5220853/>

⁹ <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/07/23/5245133/>

¹⁰ <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/07/14/5220853/>

¹¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/07/20/5233589/>

замовне убивство в слідчому ізоляторі. Він також відзначив, що умови, у яких він утримується в СІЗО, дуже важкі¹².

21 липня 2010 року слідчі СБУ отримали санкцію Печерського райсуду Києва на проведення обшуку вдома в Ігоря Діденка¹³.

20 серпня 2010 Печерський районний суд продовжив утримання під вартою Ігоря Діденка до 10 жовтня. При цьому його адвокат не був повідомлений про засідання за-далегідь — йому подзвонив слідчий за півгодини до початку засідання¹⁴.

6 жовтня 2010 року Печерський райсуд Києва знову продовжив арешт Ігорю Діденку до 10 листопада. Суд ухвалив таке рішення, задовольнивши звернення слідчого про продовження строків арешту Діденка у зв'язку з незавершеністю слідчих дій у справі про розтрату 11 млрд куб. м транзитного газу, на які претендує «РосУкрЕнерго»¹⁵.

4 листопада 2010 року кандидат на посаду генпрокурора Віктор Пшонка з трибуни Верховної Ради заявив про те, що справа щодо посадовців Нафтогазу та Держмитслужби завершена біля місяця тому і захисники знайомляться з матеріалами кримінальної справи, через це термін передачі до суду справи Ігоря Діденка та Анатолія Макаренка залежить від їхніх адвокатів. Він наголосив, що кримінальна справа може бути направлена до суду лише після того, як адвокати підпишуться, що вони ознайомлені з матеріалами справи¹⁶.

9 листопада 2010 року Апеляційний суд Києва продовжив термін утримання під вартою **Ігоря Діденка** до 10 грудня¹⁷.

9 грудня 2010 року Апеляційний суд Києва продовжив термін утримання під вартою Діденка до 10 січня 2011 року¹⁸.

5 січня 2011 року Апеляційний суд Києва продовжив термін утримання під вартою колишньому першому заступнику НАК «Нафтогаз Україна» Ігорю Діденку до 10 лютого¹⁹.

7 лютого 2011 року Апеляційний суд Києва продовжив термін утримання під вартою колишнього першого заступника глави правління «Нафтогазу» Ігоря Діденка до 10 березня. Адвокат Діденко Ігор Степанов спрогнозував, що справа проти його підзахисного буде передана у березні. Діденко продовжує знайомитися з матеріалами кримінальної справи²⁰.

¹² <http://www.pravda.com.ua/news/2010/07/20/5233733/>

¹³ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/07/23/5243540/>

¹⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/08/20/5317826/>

¹⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/10/7/5452835/>

¹⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/11/4/5542047/>

¹⁷ <http://tyzhden.ua/News/16112>

¹⁸ <http://news.dt.ua/articles/72903>

¹⁹ <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2011/01/10/34665>

²⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/02/7/5890502/>

9 березня 2011 року Апеляційний суд міста Києва продовжив ще на один місяць термін утримання під вартою Ігоря Діденка та Анатолія Макаренка²¹.

25 березня 2011 року кримінальну справу проти Ігоря Діденка передано на розгляд по суті до Печерського суду Києва. Справа була об'єднана в одне провадження разом із кримінальною справою, яку було порушено за аналогічні злочини щодо колишнього голови Державної митниці України Анатолія Макаренка²².

7 квітня 2011 року Печерський райсуд Києва переніс на 14 квітня розгляд кримінальної справи Анатолія Макаренка та Ігоря Діденка через те, що на судові засідання обвинувачувані Діденко і Макаренко не були доставлені. Суд задовольнив клопотання захисту про перенесення судового засідання у зв'язку з відсутністю обвинувачуваних²³.

14 квітня 2011 року Печерський районний суд Києва призначив до розгляду по суті кримінальні справи проти экс-чиновників Ігоря Діденка і Анатолія Макаренка. Такі рішення оголосив суддя Сергій Вовк, у провадження якого було передано для попереднього слухання вказану кримінальну справу. Розгляд кримінальних справ за обвинуваченням у скоєнні службових злочинів Діденка і Макаренка по суті має відбутися 26 квітня. У той же час суддя відхилив усі клопотання адвокатів підсудних, задовольнивши лише одне: що справа слухатиметься колегією суддів, а не одним суддею одноособово²⁴.

26 квітня 2011 року Печерський райсуд Києва постановив направити до Генпрокуратури справу за обвинуваченням Ігоря Діденка, Анатолія Макаренка і колишнього заступника начальника Енергетичної регіональної митниці Тараса Шепітька. Суд мотивував своє рішення тим, що у кримінальних справах стосовно Діденка, Макаренка, а також Тимошенко «вивчаються ті ж події і обставини». Раніше адвокати підсудних клопотали про необхідність направити справу до прокуратури для перегляду обвинувального висновку в зв'язку з порушенням Генпрокуратурою кримінальної справи стосовно експрем'єра Юлії Тимошенко щодо «газових контрактів» 2009 року, адже, на думку захисту, дії, які інкримінуються Тимошенко, передують тим діям, які інкримінуються Діденку та іншим обвинувачуваним²⁵.

5 липня 2011 року Апеляційний суд Києва відмовився звільнити з-під варти Ігоря Діденка, в той же час звільнивши з-під варти Анатолія Макаренка та Тараса Шепітька, яким запобіжний захід змінено на підписку про невиїзд²⁶. Апеляційний суд також скасував рішення Печерського райсуду про повернення в прокуратуру справи проти Діденка й Макаренка і направив справи на новий судовий розгляд іншим складом суддів Печерського райсуду. Таким чином, суд задовольнив скаргу столичної прокуратури на рішення Печерського райсуду, який повернув у справу у прокуратуру²⁷.

21 липня 2011 року Печерський районний суд Києва переніс розгляд кримінальної справи про розтрату в 2009 році 11 млрд куб. м газу, що належала компанії RosUkrEnergo,

²¹ <http://news.dt.ua/articles/76995>

²² <http://www.unian.net/ukr/news/news-428340.html>

²³ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/04/7/6085610/>

²⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/04/14/6109016/>

²⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/04/26/6141622/>

²⁶ <http://news.dt.ua/articles/83868>

²⁷ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/5/6358124/>

на 25 липня. Про це оголосила головуючий на засіданні суддя Оксана Царевич. Триденну перерву в розгляді справи суд оголосив у зв'язку з тим, що справу почав розглядати новий склад суду, який вручив обвинувачуваним копії обвинувального висновку. Жоден з учасників процесу не заявляв відвід складу суду²⁸.

25 липня 2011 року Печерський райсуд Києва виділив в окреме провадження справу Ігоря Діденка. Таким чином, суд задовольнив клопотання захисту Діденка. За словами адвоката Ігоря Степанова, згідно з Кримінально-процесуальним кодексом декілька справ можуть бути об'єднані в разі, якщо підсудний по них проходить спільником з іншими підсудними або обвинувачується по кількох епізодах, а ці справи були об'єднані механічно, тому що в скоєнні злочину, в якому обвинувачується Діденко немає співучасників, так само, як і він не є співучасником злочинів, що інкримінують Макаренку й Шепітьку. На думку Степанова, розгляд справи таким чином пришвидшиться²⁹.

29 липня 2011 року Ігор Діденко був допитаний в суді у справі экс-прем'єра Юлії Тимошенко. Він не зміг пригадати, в якості якого документу він прийняв директиви Юлії Тимошенко: «Мені ці документи надав мій прямий керівник Олег Дубина. Я побачив там підписи Юлії Тимошенко, печатку та основні цифри — 450 (доларів за тисячу кубометрів газу), 1,7 (ставка транзиту), та 11 млрд. кубометрів газу. Для мене цього було достатньо, я був в курсі питання», — сказав Діденко — «Але градус емоцій і кількість інформації, яку треба було тримати в голові, не дозволяли мені звертати увагу на те, що не мало для мене великого значення», — додав він. На прохання все ж таки пригадати обставини того, як він отримав документ, Діденко заявив: «Не провокуйте мене фантазувати, я сказав те, що я знаю і пам'ятаю»³⁰. Юлія Тимошенко не захотіла ставити питання колишньому заступнику голови Нафтогазу Ігорю Діденку під час допиту на судовому засіданні. «Я би хотіла подякувати Вам і вибачитись за те, що з Вами робить режим», — звернулась Тимошенко до Діденка. У відповідь він заявив: «З цим ми, Юліє Володимирівно, яось розберемось». Потім він зробив паузу і додав: «Або розберуться з нами». Допит Діденка закінчився оплесками в залі суду, під які його і вивели під конвоєм до коридору³¹.

30 серпня 2011 року представники прокуратури в ході судового процесу за обвинуваченням Ігоря Діденка дійшли висновку про необхідність зміни йому статті обвинувачення на більш м'яку. Обвинувачення було перекваліфіковано із ч. 2 ст. 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем) на частину 2 ст. 364 (зловживання владою або службовим становищем), яка передбачає більш м'яке покарання, зокрема таке, що не пов'язане з конфіскацією майна³².

31 серпня 2011 року Ігор Діденко заявив під час дебатів у судовому засіданні, що жалкує про підписання газових угод, а також про те, що якби знав, що директиви КМУ були прийняті одноосібно Юлією Тимошенко — ніколи б не виконував їх. За словами адвоката Ігоря Степанова, він зазначив: «Я б ніколи не підписав договори, які я підписав, і не виніс би їх на розгляд правління, якби я тільки знав, що директиви, які

²⁸ <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2011/07/21/48698>

²⁹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/25/6419039/>

³⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/29/6433259/>

³¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/29/6433315/>

³² <http://www.unian.net/ukr/news/news-453828.html>

зобов'язують мене підписати ці договори, були прийняті одноосібно Тимошенко, а не були прийняті колегіально органом Кабінету міністрів України. Коли мені їх показали, я абсолютно був впевнений що це були директиви Кабміну, а не особисто Тимошенко. Тому я дуже жалкую про те, що я змушений був виконувати при прийнятті своїх рішень одноосібні вказівки тодішнього прем'єр-міністра»³³. Прокуратура просить Печерський райсуд призначити Ігорю Діденку покарання у вигляді п'яти років позбавлення волі³⁴.

5 вересня 2011 року колишнього першого заступника голови НАК «Нафтогаз України» Ігоря Діденка засудили до 3 років позбавлення волі умовно. Вирок зачитала суддя Печерського райсуду Києва Оксана Царевич. Діденка відпустили з-під варти прямо в залі суду після зачитування вироку. Діденко засуджений за частиною 2 статті 364 КПК до 3 років ув'язнення з відстрочкою виконання покарання. Крім того, він позбавлений права займати керівні посади, пов'язані з адмініструванням підприємств усіх форм власності. Водночас скасовано арешт на майно Діденка. Одразу після звільнення Діденко покинув залу суду, відмовившись давати коментарі пресі³⁵.

Вирок, винесений колишньому першому заступнику глави «Нафтогазу» Ігорю Діденку, досить не упереджений і хороший. Про це заявив адвокат Діденка Ігор Степанов в ефірі 5 каналу, коментуючи можливість подачі апеляції його підзахисним на рішення Печерського райсуду³⁶.

Юлія Тимошенко вважає несправедливим вирок по справі колишнього першого заступника голови НАК «Нафтогаз Україна» Ігоря Діденка: «Я чула про звільнення Ігоря Діденка. Я, звісно, підтримую його звільнення, але я жодним чином не підтримую оголошений йому вирок. Я вважаю, що ця людина більше року просиділа ні за що», — сказала Тимошенко³⁷.

Генпрокуратура вивчає наявність обставин для подачі апеляції на рішення суду щодо Ігоря Діденка³⁸.

³³ <http://www.unian.net/ukr/news/news-454368.html>

³⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/09/4/6559082/>

³⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/09/5/6562023/>

³⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/09/5/6563004/>

³⁷ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/09/6/6564711/>

³⁸ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/09/5/6562579/>

СПРАВА АНАТОЛІЯ МАКАРЕНКА

23 червня 2010 року Служба безпеки України затримала экс-голову Державної митної служби Анатолія Макаренка. Він був затриманий як підозрюваний в рамках розслідування кримінальної справи щодо нанесення збитків державі Україна за результатами розгляду позову «РосУкрЕнерго» в Стокгольмському арбітражі. Саме Макаренко в 2009 році очолював Державну митну службу, яка провела розмитнення газу «РосУкрЕнерго»¹.

24 червня 2010 року Печерський районний суд Києва встановив запобіжний захід для Анатолія Макаренка у вигляді арешту на два місяці². Макаренко заявив перед початком засідання в Печерському районному суді, що не розуміє, за що його затримали, він також додав, що вчора його допитували близько дев'яти годин. Адвокат Макаренка Євген Солодко зазначив, що підстав для затримання підзахисного не було³.

30 червня 2010 були висунуті офіційні звинувачення у службовій недбалості Макаренка (частина 2 статті 367 КК «службова недбалість, що спричинила тяжкі наслідки») при розмитненні 11 млрд. кубометрів газу, що завдало державі Україна збитки «за результатами розгляду позову «РосУкрЕнерго» у Стокгольмському арбітражі»⁴.

2 липня 2010 року Апеляційний суд міста Києва залишив у силі рішення Печерського районного суду столиці від 24 червня, який обрав для колишнього голови Державної митної служби Анатолія Макаренка запобіжний захід у вигляді утримання під вартою⁵.

27 серпня 2010 року «група адміралів і офіцерів російського флоту» звернулася до президента Януковича з проханням звільнити Макаренка з-під варти до суду. Командувачі російськими флотами, які раніше служили разом з Макаренком, звернулися до прем'єр-міністра Росії Володимира Путіна з проханням сприяти в припиненні незаконного переслідування Анатолія Макаренка. «Путін навіть підняв цю тему в своєму

¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/06/23/5166787/>

² <http://newsru.ua/ukraine/02jul2010/makarenko.html>

³ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/06/24/5170666/>

⁴ http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B9_%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87

⁵ <http://newsru.ua/ukraine/02jul2010/makarenko.html>

зверненні до Президента України Віктора Януковича під час святкування Дня військово-морського флоту Росії»⁶.

30 вересня 2010 року справу Макаренко (за обвинуваченням у «службовій недбалості») було закрито «через відсутність доказової бази», натомість було відкрито справу про зловживання службовим становищем (стаття 364 Кримінального кодексу України)⁷.

12 жовтня 2010 року (через 12 днів після відкриття кримінальної справи) СБУ заявила про закінчення слідства й передала матеріали справи адвокатам Макаренка для ознайомлення (усього 46 томів)⁸.

14 квітня 2011 року Печерський районний суд Києва призначив до розгляду по суті кримінальні справи проти екс-чиновників Ігоря Діденка і Анатолія Макаренка. Такі рішення оголосив суддя Сергій Вовк, у провадження якого було передано для попереднього слухання вказану кримінальну справу. Розгляд кримінальних справ за обвинуваченням у скоєнні службових злочинів Діденка і Макаренка по суті мав відбутися 26 квітня. У той же час суддя відхилив усі клопотання адвокатів підсудних, задовольнивши лише одне: що справа слухатиметься колегією суддів, а не одним суддею одноособово⁹.

26 квітня 2011 року Печерський райсуд Києва направив до Генпрокуратури справу за обвинуваченням Ігоря Діденка, Анатолія Макаренка та Тараса Шепітька. Таку постанову суд виніс, розглянувши клопотання підсудних про необхідність направити справу в прокуратуру для перегляду обвинувачувального висновку у зв'язку з порушенням Генпрокуратурою кримінальної справи у відношенні екс-прем'єра Юлії Тимошенко по «газових контрактах» 2009 року¹⁰.

5 липня 2011 року Апеляційний суд Києва звільнив з-під варти Анатолія Макаренка та Тараса Шепітька. Таким чином, суд задовольнив клопотання захисту Макаренка і Шепітька щодо зміни їм запобіжного заходу із взяття під варту на інший. Макаренко і Шепітько були звільнені з-під варти одразу після оголошення суддею рішення суду. При цьому суд заборонив звільненим залишати територію України. Суд мотивував своє рішення позитивними характеристиками щодо них, клопотанням поважних осіб щодо їхнього звільнення, поганим станом здоров'я Макаренка і наявністю у Шепітька неповнолітніх дітей. У даній справі, крім Діденка та Макаренка та Шепітька, звинувачення були пред'явлені й іншим посадовцям, які працювали з ними — Сергію Гарячому, Олександрю Коневу, Олегу Борділовському¹¹.

⁶ <http://ru.tsn.ua/ukrayina/rossiyskie-admiraly-poprosili-yanukovicha-vytaschit-makarenko-iz-sizo.html>

⁷ <http://sannews.com.ua/2011/11/ssha-trebuyut-vypustit-ukrainskix-politzaklyuchennyx-spisok-politzaklyuchennyx-v-ukraine.html>

⁸ <http://sannews.com.ua/2011/11/ssha-trebuyut-vypustit-ukrainskix-politzaklyuchennyx-spisok-politzaklyuchennyx-v-ukraine.html>

⁹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/04/14/6109016/>

¹⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/5/6358124/>

¹¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/5/6357873/>

25 липня 2011 року Печерський райсуд Києва виділив в окреме провадження справу Ігоря Діденка, відокремивши її від справи Макаренка та Шепітька¹².

22 вересня 2011 року суд переніс розгляд справи у відношенні Анатолія Макаренка й Тараса Шепітька на 10 жовтня. Як повідомив адвокат Макаренка Олексій Дірочка, Шепітько прооперований, тому в судовому засіданні оголошено перерву на 2,5 тижні. Печерський райсуд Києва перебуває на стадії оголошення обвинувачувального висновку¹³.

Повідомлення про наступні судові засідання на середину листопада відсутні.

¹² <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/25/6419039/>

¹³ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/09/22/6608334/>

СПРАВА ТАРАСА ШЕПІТЬКА

21 липня 2010 року Печерський районний суд Києва дав дозвіл на арешт Тараса Шепітька — заступника начальника відділу Енергетичної регіональної митниці і третього фігуранта у рамках розслідування кримінальної справи про незаконне вилучення газу у компанії «РосУкрЕнерго». Строк арешту — два місяці¹.

14 квітня 2011 року Печерський районний суд Києва призначив до розгляду по суті кримінальні справи проти экс-чиновників Ігоря Діденка і Анатолія Макаренка. Такі рішення оголосив суддя Сергій Вовк, у провадження якого було передано для попереднього слухання вказану кримінальну справу. Розгляд кримінальних справ за обвинуваченням у скоєнні службових злочинів Діденка і Макаренка по суті мав відбутися 26 квітня. У той же час суддя відхилив усі клопотання адвокатів підсудних, задовольнивши лише одне: що справа слухатиметься колегією суддів, а не одним суддею одноособово².

26 квітня 2011 року Печерський райсуд Києва направив до Генпрокуратури справу за обвинуваченням Ігоря Діденка, Анатолія Макаренка та Тараса Шепітька. Таку постанову суд виніс, розглянувши клопотання підсудних про необхідність направити справу в прокуратуру для перегляду обвинувачувального висновку у зв'язку з порушенням Генпрокуратурою кримінальної справи у відношенні экс-прем'єра Юлії Тимошенко по «газових контрактах» 2009 року³.

5 липня 2011 року Апеляційний суд Києва звільнив з-під варті Тараса Шепітька та Анатолія Макаренка. Таким чином, суд задовольнив клопотання захисту Макаренка і Шепітька щодо зміни їм запобіжного заходу із взяття під варту на інший. Макаренко і Шепітько були звільнені з-під варті одразу після оголошення суддею рішення суду. При цьому суд заборонив звільненим залишати територію України. Суд мотивував своє рішення позитивними характеристиками щодо них, клопотанням поважних осіб щодо їхнього звільнення, поганим станом здоров'я Макаренка і наявністю у Шепітька неповнолітніх дітей. У даній справі, крім Діденка та Макаренка та Шепітька, звинувачення були пред'явлені й іншим посадовцям, які працювали з ними — Сергію Гарячому, Олександрю Конєву, Олегу Борділовському⁴.

25 липня 2011 року Печерський райсуд Києва виділив в окреме провадження справу Ігоря Діденка, відокремивши її від справи Шепітька та Макаренка⁵.

¹ <http://www.epravda.com.ua/news/2010/07/22/242430/>

² <http://www.pravda.com.ua/news/2011/04/14/6109016/>

³ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/5/6358124/>

⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/5/6357873/>

⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/25/6419039/>

22 вересня 2011 року суд переніс розгляд справи у відношенні Тараса Шепітька й Анатолія Макаренка на 10 жовтня. Як повідомив адвокат Макаренка Олексій Дірочка, Шепітько прооперований, тому в судовому засіданні оголошено перерву на 2,5 тижні. Печерський райсуд Києва перебуває на стадії оголошення обвинувачувального висновку. За словами адвоката Шепітька Сергія Репецького, лікарі не можуть спрогнозувати, коли стан здоров'я Шепітька дозволить йому брати участь у судових слуханнях⁶.

Повідомлення про наступні судові засідання на середину листопада відсутні.

⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/09/22/6608334/>

СПРАВА ЮРІЯ ЛУЦЕНКА

15 жовтня 2010 року Генпрокуратура порушила кримінальну справу за фактом перевищення повноважень посадовими особами МВС під час керівництва Юрія Луценка. У прес-службі Генпрокуратури заявили, що справа порушена ще 15 жовтня за частиною 3 статті 364 Кримінального кодексу. Санкція цієї статті передбачає позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна¹.

27 жовтня 2010 року заступник міністра внутрішніх справ Василь Фаринник описав деякі деталі справи: «За попередніми даними, водій Луценка протягом двох років отримав звання від капітана до підполковника і велику зарплату. Загальний стаж його роботи — 22 роки — йому був зарахований у міліцейський стаж ...без міністра, без посадових осіб кадрової служби цього не можна було зробити... Лист підписував Юрій Віталійович (Луценко), резолюцію ставив Турчинов (колишній перший віце-прем'єр Олександр Турчинов)»².

5 листопада 2010 року Юрій Луценко був викликаний до ГПУ, де йому було пред'явлено постанову про порушення кримінальної справи проти нього за частиною 3 статті 191. Екс-міністру інкримінують привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. За цією статтею йому загрожує покарання у вигляді позбавлення волі строком від 3 до 8 років. З Луценка взята підписка про невиїзд³.

26 грудня 2010 року, вночі, близько 13:00 Юрій Луценко був затриманий. Затримання відбулося біля квартири Луценка на вулиці Старонаводницькій в Печерському районі Києва. «Приїхав представник прокуратури та в присутності співробітників СБУ затримав Луценка, як він сказав, у зв'язку з інкримінованими йому статтями» Свідком затримання Луценка був його син, який розповів про таке: «Батько вийшов з будинку прогулятися разом із собакою. Коли він зайшов за ріг будинку, де не знімають камери спостереження, з мікроавтобусу вискочили співробітники прокуратури та 11 бійців «Альфа» СБУ. Затримавши батька, вони посадили його в мікроавтобус та відвезли. Куди саме мені невідомо»⁴. Як стало відомо пізніше Юрій Луценко був затриманий у справі про отруєння екс-президента Віктора Ющенка. Луценко повідомив, що «характерною деталлю, яка свідчить про повноту абсурду, є обґрунтування мого затримання — я нібито можу продовжувати скоювати інкриміновані мені посадові злочини (і це при тому, що я вже рік не обіймаю посаду міністра), а також створювати небезпеку для

¹ <http://tsn.ua/ukrayina/vodiyem-lucenka-zaynyalas-genprokuratura.html>

² <http://tsn.ua/ukrayina/vodiyem-lucenka-zaynyalas-genprokuratura.html>

³ <http://newsru.ua/ukraine/09nov2010/lutsenko.html>

⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/12/26/5715511/>

суспільства»⁵. Луценко був поміщений до слідчого ізолятора Служби безпеки України⁶. Того ж дня, у слідчому ізоляторі СБУ Луценку пред'явили обвинувачення за ч. 3 ст. 364 Кримінального кодексу — зловживання владою або службовим становищем, вчинене працівником правоохоронного органу, яке заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян. В якості «окремого громадянина» виступає Давиденко В.О., стосовно якого довгий час велась оперативно-розшукова справа з приводу можливої причетності до посягання на життя державного діяча Ющенка В.А. Давиденко — водій колишнього першого заступника голови СБУ Володимира Сацюка. Джерела стверджують, що саме цей водій займався доставкою плову на вечерю 5 вересня 2004 року на дачі пана Сацюка, де був присутній і кандидат в президенти Віктор Ющенко. Юрію Луценкові інкримінують незаконне продовження строків проведення оперативно-розшукової справи стосовно Давиденка В.О. Згідно з постановою, ОРС стосовно водія Сацюка велась протягом 12 місяців — з серпня 2008-го по вересень 2009 року, після чого у зв'язку з відсутністю будь-яких відомостей про його злочинну діяльність, справу було закрито. Під час закриття справи Луценко знаходився у відпустці. А коли повернувся, особисто підписав постанову про подовження справи ще на півроку⁷.

27 грудня 2010 року Юрій Луценко був взятий під варту терміном на 2 місяці. Такий запобіжний захід був обраний для нього Печерським райсудом Києва⁸. При цьому суд заарештував Луценка не за новою справою, за якою, ніби то він був затриманий, а за старою. При визначенні терміну суд не врахував добу, що Луценко провів у СІЗО СБУ. У постанові суду підставами для взяття під варту названі невід'ємні конституційні права самого Луценка, що тлумачаться судом як ухиляння від слідчих дій, перешкоджання слідству, та тиск на свідків, а саме, відмова свідчити проти себе та коментування справи в пресі, а також повільне ознайомлення Луценка з матеріалами справи, що не регулюється законодавством⁹.

30 грудня 2011 року Юрій Луценко оскаржив в Апеляційному суді Києва рішення Печерського райсуду про зміну йому підписки про невиїзд на утримання під вартою¹⁰.

5 січня 2011 року Апеляційний суд Києва відмовив Луценку у звільненні з-під арешту¹¹.

25 січня 2011 року проти Юрія Луценка було, порушено третю справу, що стосується розтрати державних коштів під час святкування Дня міліції у 2008 році. Екс-міністру внутрішніх справ інкримінують розтрату понад 600 тисяч гривень. Він нібито порушив постанову Кабміну від 2008 року про обмеження витрат в держструктурах у зв'язку з кризою¹².

⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/12/26/5716970/>

⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/12/26/5716138/>

⁷ <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/01/4/5748685/>

⁸ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/12/27/5720253/>

⁹ <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/12/28/5724868/>

¹⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/12/30/5733273/>

¹¹ <http://tsn.ua/ukrayina/sud-vidmoviv-lucenku-u-zviltrenni-z-pid-areshtu.html>

¹² <http://www.pravda.com.ua/news/2011/01/27/5840395/>

26 січня 2011 року Генеральна прокуратура об'єднала в одне провадження всі три кримінальної справи, порушені проти Юрія Луценка. Разом з цим Генпрокуратура, об'єднавши всі справи в одне провадження, завершила досудове слідство¹³. Луценко обвинувачується у вчиненні злочинів, передбачених ч. 5 ст. 191, ч. 3 ст. 364, ч. 3 ст. 365 КК України¹⁴.

Далі Луценко буде знайомитися з матеріалами кримінальної справи, після чого вона буде передана в суд для розгляду по суті.

Спочатку Генпрокуратура порушила кримінальну справу проти Луценка за обвинуваченням у незаконному нарахуванні пенсії його водієві.

Пізніше экс-міністри висунули обвинувачення ще за однією кримінальною справою, порушеною у рамках розслідування справи про отруєння кандидата в Президенти Віктора Ющенка в 2004 році.

Вчора адвокат Луценка повідомив про порушення проти його підзахисного третьої справи, пов'язаної з нібито допущеними Луценком на посаді міністра порушеннями постанови Кабінету Міністрів про обмеження видатків у державних структурах у зв'язку з фінансовою кризою, коли Міністерство внутрішніх справ організувало святкування Дня міліції в палаці «Україна» у Києві.

18 лютого 2011 року Печерський районний суд Києва прийняв рішення про продовження тримання під вартою Юрія Луценка¹⁵

25 лютого 2011 року Апеляційний суд Києва не задовольнив скаргу Луценка на продовження терміну утримання його під вартою до 26 квітня¹⁶.

21 квітня 2011 року Апеляційний суд Києва задовольнив клопотання Генпрокуратури про продовження терміну тримання Юрія Луценка під вартою ще на місяць — до 26 травня¹⁷.

22 квітня 2011 року напередодні Великодня Юрій Луценко оголошує безстрокове голодування: «У ході судових дебатів протягом чотирьох місяців я вичерпав усі аргументи, цитуючи відповідні статті Кримінально-процесуального кодексу, що стосуються порядку взяття під варту, порядку обрання та продовження запобіжного заходу. Правові аргументи в Україні не діють. Змиритись з беззаконням — означає допомогти цьому злу. Тому я змушений використати останній аргумент — оголосити голодування»¹⁸.

4 травня 2011 року керівництво СІЗО розпорядилось примусово годувати Луценка, який оголосив голодування. Того ж дня захисники Юрія Луценка Ігор Фомін, Володимир Орлов та дружина Ірина Луценко звернулись до Генпрокуратури з клопотанням

¹³ <http://www.radiosvoboda.org/archive/news/20110127/630/630.html?id=2289003>

¹⁴ <http://www.nso.org.ua/ua/news/9247>

¹⁵ <http://www.nso.org.ua/ua/important/9278>

¹⁶ <http://tyzhden.ua/News/17727>

¹⁷ <http://www.nso.org.ua/ua/important/9278>

¹⁸ <http://www.nso.org.ua/ua/important/9278>

звільнити лідера «Народної самооборони» з-під варти у зв'язку з різким погіршенням стану його здоров'я¹⁹.

10 травня 2011 року у зв'язку із різким погіршенням стану здоров'я Ю.Луценка терміново із СІЗО перевезли до київської міської лікарні швидкої допомоги у відділення гострих отруєнь²⁰.

16 травня 2011 року Юрій Луценко подав до Генеральної прокуратури клопотання про те, щоб його справу розглядав суд присяжних²¹.

17 травня 2011 року Генеральна прокуратура України передала кримінальну справу стосовно экс-міністра до Печерського суду Києва²².

23 травня 2011 року близько 6.30 ранку після 32-го дня голодування Юрія Луценка у важком стані в «автозаку» вивезли із лікарні швидкої медичної допомоги м. Києва прямо до Печерського суду м. Києва, де розглядалася справа экс-міністра. Народні депутати готові заплатити грошову заставу — 1 мільйон гривень — аби суд відпустив Юрія Луценка з-під варти. Суддя Сергій Вовк залишив незмінним запобіжний захід щодо экс-міністра внутрішніх справ Юрія Луценка. Того ж дня Луценко оголосив про припинення голодування: «Я вважаю недоцільним продовжувати голодування. Я починав це, щоб довести, що у нас в Україні немає прокуратури. Сьогоднішнім засіданням суду я довів, що у нас немає справедливого суду, але далі мені потрібне моє здоров'я, щоб це зламати. Подальше голодування вважаю неправильним»²³.

9 червня 2011 року Європейський парламент висловив занепокоєння вибіркоким правосуддям в Україні. Про це йдеться в резолюції про ситуацію в Україні «Справи Юлії Тимошенко та інших членів колишнього уряду», прийнятої на сесії Європарламенту в Страсбурзі. «Європарламент стурбований зростанням виборчого переслідування фігур політичної опозиції в Україні, а також застосуванням непропорційних заходів, зокрема, у випадках Ю.Тимошенко і пана Луценка, колишнього міністра внутрішніх справ, а також відзначає, що пан Луценко перебуває під вартою з 26 грудня 2010 року». У резолюції підтримується прохання українського Омбудсмена Ніни Карпачової до Генеральної прокуратури України розглянути можливість застосування іншого запобіжного заходу стосовно Юрія Луценка²⁴. Того ж дня на черговому засіданні Печерського районного суду Юрій Луценко заявив, що не вважає себе підсудним судді Вовку, який зацікавлений в його обвинуваченні «з особистої причини — як помста за порушення кримінальної справи «за підробку і використання підробленого рішення суду, викрадення цивільної справи і шахрайське заволодіння земельною ділянкою у 70 га» за матеріалами МВС, яке він очолював²⁵.

14 липня 2011 року Луценка видалили з зали суду під час зачитування обвинувачувального висновку. Вигнати Луценка з зали суддя вирішив після того, як він почав за-

¹⁹ http://www.newsmore.net/show/ukrayina/30704-sprava_lutsenka_hronologiiia_podiiij_20.05.2011

²⁰ http://www.newsmore.net/show/ukrayina/30704-sprava_lutsenka_hronologiiia_podiiij_20.05.2011

²¹ <http://www.nso.org.ua/ua/important/9278>

²² <http://www.nso.org.ua/ua/important/9278>

²³ <http://www.nso.org.ua/ua/important/9278>

²⁴ <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/06/9/6284088/>

²⁵ <http://www.nso.org.ua/ua/important/9278>

читувати заяву, назвавши процес «маразматичним». Зараз у суді зачитують обвинувальний висновок, що складається з 320 сторінок²⁶. Печерський суд Києва також заборонив вести фото- відео- та аудіофіксацію суду до винесення вироку. Суддя Вовк мотивував своє рішення тим, що буде допит свідків, а матеріали справи містять секретну інформацію²⁷.

15 липня 2011 року Луценка, нарешті, в супроводі конвою звозили в лікарню на обстеження, якого він добивався, подаючи клопотання до Печерського суду²⁸.

18 серпня 2011 року Печерський суд вкотре відхилив прохання захисту Луценка про зміну запобіжного заходу²⁹. Потерпілі у справі экс-міністра в ході судового засідання відмовились давати показання проти нього. Потерпілий пенсіонер Микола Сидоренко, який не зміг отримати квартиру в порядку пільгової черги, сказав, що не має претензій особисто до экс-міністра. Більше не вважає себе потерпілим і помічник колишнього першого заступника глави Служби безпеки Володимира Сацюка Валентин Давиденко³⁰.

29 серпня 2011 року Печерський суд Києва переніс розгляд справи колишнього міністра внутрішніх справ Юрія Луценка на 19 вересня. За словами судді Сергія Вовка, перенесення засідання пов'язане з необхідністю проведення медичного обстеження Луценка³¹.

1 вересня 2011 року фахівці Міністерства охорони здоров'я виявили в Луценка цироз печінки під час обстеження в Лук'янівському СІЗО³².

14 вересня 2011 року, аж через 2 тижні після виявлення цирозу печінки суд нарешті дав дозвіл на дообстеження стану здоров'я Юрія Луценка за межами слідчого ізолятора³³.

19 вересня 2011 року поновилися судові засідання у справі Юрія Луценка. Луценко поскаржився перед початком засідання на ненадання медичної допомоги: «За ці три тижні я ніякого лікування не отримав», — сказав він³⁴.

21 вересня 2011 року Державна пенітенціарна служба необхідності не побачила у тому, щоб лікувати Луценко поза слідчого ізолятора,. За словами голови Пенітенціарної служби Олександра Лисицького лікарі вважають, що Юрія Луценка можна лікувати і в стінах СІЗО³⁵.

²⁶ <http://news.tochka.net/ua/68081-sudya-vygnal-lutsenko-iz-suda/>

²⁷ <http://news.tochka.net/68079-na-sud-lutsenko-ogranichili-dostup-zhurnalistov/>

²⁸ <http://news.tochka.net/ua/68167-lutsenko-napugal-vrachej-svoim-zdorovem/>

²⁹ <http://news.tochka.net/ua/69945-sudya-vovk-ostavil-lutsenko-v-sizo/>

³⁰ <http://news.tochka.net/ua/69957-poterpevshie-otkazalis-davat-pokazaniya-protiv-lutsenko/>

³¹ <http://news.tochka.net/ua/70571-sudya-vovk-na-tri-nedeli-perenes-sud-nad-lutsenko/>

³² <http://news.tochka.net/ua/70783-vrachi-budut-iskat-u-lutsenko-tsirroz-pecheni/>

³³ <http://news.tochka.net/ua/71535-lutsenko-razreshili-medobsledovanie-za-predelami-sizo/>

³⁴ <http://news.tochka.net/ua/71833-lutsenko-ne-vylechili-za-tri-nedeli-pereryva-v-sude/>

³⁵ <http://news.tochka.net/ua/72033-yuriya-lutsenko-budut-lechit-v-kamere/>

22 вересня 2011 року Луценко отримав результати обстеження. Міністерство охорони здоров'я визнало стан Юрія Луценка задовільним. Фахівці МОЗ надали Луценко рекомендації, які повинні виконуватися медперсоналом Лук'янівського СІЗО³⁶.

27 вересня 2011 року суд не захотів змінювати запобіжний захід для Луценка у зв'язку зі станом здоров'я³⁷.

3 жовтня 2011 року на черговому засіданні у справі Юрія Луценка, Микола Курко, — один з головних свідків, відмовився від своїх свідчень, які він раніше дав у прокуратурі³⁸.

7 жовтня 2011 року свідок Сергій Левченко, колишній заступник начальника Департаменту розвідувально-пошукової діяльності з тилового забезпечення МВС України в 2005 році, сказав, що экс-міністр Луценко не давав вказівку про виділення квартири своєму водієві, свідок також відмовився від більшості показів, які він давав у прокуратурі³⁹. Ще один свідок Валерій Мельник поскаржився на жорстокість працівників прокуратури під час допиту. Він був серйозно хворий, а допит тривав 12 годин з ранку до вечора, і він навіть не мав часу, щоб прийняти ліки. Мельник також повідомив, що в протоколах допиту його свідчення були перекручені⁴⁰.

11 жовтня 2011 року ще два свідки у справі Юрія Луценка були допитані в Печерському райсуді Києва. За рахунком це 12 і 13 свідки із 148 осіб, які мали свідчити в суді. Обидва свідка — Сергій Бойко і Сергій Стеценко — заявили, що ніколи не отримували незаконних розпоряджень⁴¹.

14 жовтня 2011 року Юрію Луценку стало погано на засіданні в Печерському суді. Він раптово зблід і прошепотів дружині, що йому стало дуже погано. Він відчуває сильний біль в області живота⁴².

17 жовтня 2011 року Колишній заступник міністрі МВС України Михайло Ключев свідчив проти Луценка⁴³.

27 жовтня 2011 року Печерський райсуд Києва відмовив экс-міністру внутрішніх справ Юрію Луценку в щоденному відвідуванні лікарні⁴⁴.

28 жовтня 2011 року Ще один свідок — Ігор Трофименко заявив, що йому невідомо про те, щоб Луценко особисто давав вказівки про заохочення його водія Леоніда Приступлюка відомчими нагородам⁴⁵.

³⁶ <http://news.tochka.net/ua/72113-minzdrav-priznal-yuriya-lutsenko-zdorovym/>

³⁷ <http://news.tochka.net/ua/72343-bolnogo-lutsenko-ostavili-v-sizo/>

³⁸ <http://news.tochka.net/ua/72881-na-sude-lutsenko-klyuchevoy-svidetel-zaputalsya-v-pokazaniyakh/>

³⁹ <http://news.tochka.net/ua/73401-na-storonu-lutsenko-stal-eshche-odin-svidetel-v-sude/>

⁴⁰ <http://news.tochka.net/ua/73439-svidetel-lutsenko-pozhalovalsya-na-pytki-v-prokurature/>

⁴¹ <http://news.tochka.net/ua/73807-srazu-dva-svidetelya-stali-na-bok-lutsenko/>

⁴² <http://news.tochka.net/ua/74273-yuriyu-lutsenko-stalo-plokho-v-sude/>

⁴³ <http://news.tochka.net/ua/75049-klyuev-vspomnil-dokumenty-voditelya-lutsenko-iz-ruk-ministra/>

⁴⁴ <http://news.tochka.net/ua/76199-lutsenko-ne-pustili-lechitsya-na-statsionare/>

⁴⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/10/28/6711337/>

31 жовтня 2011 року Колишній начальник управління департаменту оперативної служби МВС Ростислав Чернявський, що проходить свідком по справі Юрія Луценка також став на бік экс-міністра⁴⁶.

16 листопада 2011 року ще один свідок — Василь Слободяник заявив, що не бачить вини Юрія Луценка і не розуміє, чому його викликали як свідка обвинувачення: «Я не вважаю, що є свідком звинувачення, бо не вважаю, що ці обвинувачені особи вчинили будь-які злочини. На мій погляд, ці особи не здійснювали злочинів», — заявив він⁴⁷.

⁴⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/10/31/6717243/>

⁴⁷ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/11/16/6759975/>

ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ ЗАХИСТУ ВІД ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ

ДОКУМЕНТ № 4

НЕНАДАННЯ НАЛЕЖНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЮРІЮ ЛУЦЕНКУ — НЕЛЮДСЬКЕ ПОВОДЖЕННЯ

Доступ до медичної допомоги, що передбачає також і вільний вибір лікаря, є одним з мінімальних стандартів, який визначений Європейським Комітетом із запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, відносно затриманих та обвинувачених у скоєнні злочину, які перебувають під вартою в СІЗО. Позиція Європейського суду в цьому питанні також чітко визначена в низці рішень, зокрема, в справах *Кучерук проти України*, *Яковенко проти України* та інших: ненадання своєчасної та належної медичної допомоги прирівнюється до нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження і є порушенням статті 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка захищає право не бути підданим катуванню та поганому поводженню. Європейська конвенція є частиною внутрішнього законодавства України, яка зобов'язана дотримуватись норм цього документу. Тим не менше, ненадання медичної допомоги при позбавленні волі є системним і масовим порушенням прав людини в Україні, це тим більш виразно проявляється у гучних справах, до яких прикута увага громадськості, таких, як справа екс-міністра внутрішніх справ Юрія Луценка.

28 травня він був обстежений професором кафедри внутрішньої медицини № 1 Національного медичного університету ім. О.Богомольця Ткачем С.М. та головним дієтологом міністерства охорони здоров'я України доцентом кафедри внутрішньої медицини № 1 цього університету Швецем О.В. Вони рекомендували лікувати Луценка в спеціалізованому стаціонарі. Але поставлений фахівцями діагноз, результати обстежень, рекомендації фахівців були приховані і від самого Луценка, і від його близьких. Це само по собі є порушенням Конституції і Закону «Про інформацію», які зобов'язують надавати хворому або його представнику інформацію про стан його здоров'я. А стан здоров'я тільки погіршувався, і 30 серпня ті ж фахівці знову оглянули Луценка. Вони поставили йому дуже серйозний діагноз: криптогенний цироз печінки з явищем портальної гіпертензії і варикозом вен стравоходу.

За словами О.В. Швеця, в травні була також дуже серйозна ситуація — виразкова хвороба, і Луценко потребував спеціалізованого лікування в стаціонарі. Але він не був переведений у лікарню, як це рекомендували Ткач С.М. та Швець О.В. Невідомо, чи виконувалися їхні призначення. За три місяці стан здоров'я Луценка суттєво погіршився. В травні не було діагностовано цироз — дуже серйозне захворювання печінки. Для того, щоб цироз печінки не прогресував і не було ускладнень, хворому рекомендовано лікування в умовах спеціалізованого гастроентерологічного стаціонару. Таке лікування неможливо забезпечити в умовах СІЗО, де відсутні кваліфіковані лікарі, медикаменти та обладнання.

Проте суд — всупереч рекомендаціям лікарів — дозволив проведення заходів медичного характеру Луценку медичними працівниками закладів МОЗ тільки в межах СІЗО. На думку головного дієтолога МОЗ України, це дуже небезпечно. Протягом наступних тижнів у тих умовах, в яких зараз перебуває Луценко, захворювання тільки прогресуватиме. Без проведення повноцінного лікування можливе подальше прогресування цирозу печінки з його декомпенсацією, розвитком ускладнень (крововиливів тощо), а найтяжчим ускладненням може бути трансформація у рак.

Ненадання належної медичної допомоги Юрію Луценку можна кваліфікувати як нелюдське поводження, що порушує статтю 3 Європейської конвенції з прав людини. Відтак, ми вимагаємо негайно забезпечити Луценку стаціонарне лікування в профільному медичному закладі.

Члени Комітету

Зиновій Антонюк, Аркадій Буценко, Євген Захаров, Йосиф Зісельс, Людмила Ключко, Микола Козирєв, Ігор Коліушко, Катерина Левченко, Мирослав Маринович, Василь Овсієнко, Олександр Павличенко, Ірина Рапп, Євген Сверстюк, Володимир Яворський

СПРАВА ВАЛЕРІЯ ІВАЩЕНКА

20 серпня 2010 року Генпрокуратура порушила проти колишнього тимчасово виконуючого обов'язки міністра оборони України Валерія Іващенко кримінальну справу за ч. 2 ст. 364 Кримінального кодексу України (Зловживання владою або службовим становищем, що спричинило тяжкі наслідки). Санкція цієї статті передбачає позбавлення волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

21 серпня 2010 року Іваненко був затриманий Військовою прокуратурою і, поміщений в ізолятор на 72 години за підсумками допиту в Генпрокуратурі в рамках кримінальної справи, яку розслідує Військова прокуратура. Іващенко звинувачують у незаконному ухваленні рішення про реалізацію майна Феодосійського судномеханічного заводу. «За інформацією з прокуратури, значна частина активів цього держпідприємства Міноборони після проведення санації перейшла в приватні руки, в тому числі стратегічно важливі об'єкти інфраструктури — причали заводу. У Генпрокуратурі підозрюють, що новим власником причалів та іншого майна Феодосійського заводу став Андрій Сенченко, член фракції БЮТ»¹.

24 серпня 2010 року Печерський суд Києва виніс рішення про арешт Валерія Іващенко. Прес-служба Генеральної прокуратури заявила, що запобіжний захід обраний на час проведення досудового слідства по зазначеній кримінальній справі. У повідомленні зазначається, що унаслідок дій Іващенко державі спричинено збитки на суму понад 17 мільйонів гривень².

27 серпня 2010 року Генеральна прокуратура розповсюдила інформацію, що арештований экс-керівник Міноборони Валерій Іващенко розкаюється і визнає, що ухвалював незаконні рішення³. Вже 30 серпня Іващенко спростував цю інформацію і заявив що Генпрокуратура намагається ізолювати його фізично та інформаційно. Про це йдеться в його листі, надісланому газеті «Дело». У ньому Іващенко категорично заперечує свою провину в незаконному продажі Феодосійського судомеханічного заводу, який до квітня підпорядковувався Міноборони. Він зазначає, що 21 серпня його викликали на допит до ГПУ як свідка, — а потім затримали за підозрою у зловживанні службовим становищем «в інтересах третіх осіб», хоча він заперечував свою вину і був готовий співпрацювати зі слідством. Суд теж не прийняв аргументи захисту щодо зміни запобіжного заходу. Екс-керівник Міноборони спростовує чутки, що він повністю визнав свою провину у скоєному злочині і дає «покаянні» свідчення. «Послідовність дій співробітників і деяких керівників Генеральної прокуратури свідчить про очевидне

¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/08/24/5325687/>

² <http://www.pravda.com.ua/news/2010/08/25/5328357/>

³ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/08/27/5334221/>

намагання ізолювати мене як фізично (помістивши за ґрати), так і соціально, інформаційно, позбавивши будь-яких контактів із суспільством, колегами, друзями, максимально обмеживши спілкування з моїми найближчими рідними», — заявляє Іващенко. За словами экс-чиновника, його намагаються «деморалізувати, зламати психологічно, позбавити адекватних — рівних із стороною звинувачення — можливостей на захист своєї честі, гідності, доброго імені і репутації». Протягом 4 тижнів арешту, за словами Іващенко, він лише двічі був залучений до слідчих дій — під час допитів 21 серпня і 27 серпня, — а решту терміну він «безпідставно і безцільно» перебуває «в режимі позбавлення волі, ізоляції від суспільства, від своєї родини»⁴.

19 жовтня 2010 року Печерський районний суд м. Києва продовжив термін утримання під вартою для Валерія Іващенко ще на два місяці — до 25 грудня⁵.

2 листопада 2011 року прес-служба Генпрокуратури заявила що розслідування у кримінальній справі щодо колишнього в.о. міністра оборони в уряді Юлії Тимошенко Валерія Іващенко завершено. Також Генпрокуратура закінчила розслідування щодо арбітражного керуючого державного підприємства Міноборони «Феодосійський судномеханічний завод» Сергія Міхеєва. Їх звинувачують у службових зловживаннях та пособництві у незаконному відчуженні майна під час його санації. «Унаслідок незаконних дій обвинувачених майно державного підприємства було реалізовано одній із приватних комерційних структур, що завдало збитків державі на суму 70,9 мільйонів гривень», — йдеться у повідомленні⁶.

28 січня 2011 року прес-служба Генпрокуратури повідомила, що заступник генпрокурора Анатолій Пришко затвердив обвинувачувальний висновок у кримінальній справі за обвинуваченням Іващенко й керівника санації ДП Міністерства оборони «Феодосійський судномеханічний завод» Сергія Міхеєва⁷.

14 лютого 2011 року Іващенко не був присутній і його захист заявив клопотання про обов'язкову доставку Іващенко до суду для участі в попередньому слуханні. Суд задовольнив це клопотання і відклав попередні слухання до 23 лютого, призначивши їх на 10.30. Із клопотанням про необхідність присутності на судовому засіданні звернувся через адвоката сам Іващенко⁸.

23 лютого 2011 року Печерський райсуд Києва знову переніс попереднє слухання справи за обвинуваченням Валерія Іващенко на 3 березня. Рішення про перенесення попереднього засідання суд увалив у зв'язку з неможливістю доставки на засідання в середу самого підсудного⁹.

2 березня 2011 року в ході попереднього засідання з розгляду справи Валерія Іващенко, його адвокатами було подане клопотання на ім'я судді Печерського районного суду Києва Сергія Вовка щодо направлення його справи на додаткове розслідування і зміни йому запобіжного заходу. На переконання захисників Іващенко, «слідство ухи-

⁴ <http://delo.ua/ukraine/arestovannyj-eks-glava-minobor-145519/>

⁵ <http://ukranews.com/ru/news/ukraine/2010/10/25/29850>

⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2010/11/2/5536131/>

⁷ <http://www.epravda.com.ua/news/2011/01/28/268598/>

⁸ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/02/23/5949756/>

⁹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/02/23/5949756/>

лялося від дослідження реальних обставин справи, лише механічно збирало надумані факти і докази»¹⁰.

4 березня 2011 року Печерський районний суд Києва не задовольнив клопотання адвокатів про зміну запобіжного заходу з утримання під вартою на підписку про невиїзд для колишнього тимчасово виконуючого обов'язки міністра оборони України Валерія Іващенко і призначив розгляд порушеної проти нього кримінальної справи по суті на 16 березня¹¹.

16 березня 2011 року суд почав розгляд кримінальної справи Валерія Іващенко по суті. Суд задовольнив його клопотання про розгляд справи колегією з трьох суддів. До складу колегії, зокрема, увійшов суддя Сергій Вовк, який одноособово розглядав цю справу на попередньому засіданні, а також суддя Оксана Царевич, яка розглядає кримінальну справу ще одного экс-чиновника — першого заступника міністра юстиції Євгена Корнійчука, яка також слухається в Печерському райсуді Києва. У ході судового засідання адвокат Іващенко Борис Нечипоренко заявив відвід судді Вовка у зв'язку з тим, що він, на думку адвоката, необгрунтовано відмовився відправити дану кримінальну справу на додаткове розслідування у зв'язку з неповнотою проведеного досудового слідства. Однак колегія суддів відмовила у задоволенні цього відведення. Суд також затвердив графік судових засідань у цій справі на найближчий місяць, згідно з яким засідання мають відбутися: 29 березня, 31 березня, 7 квітня, 11 квітня, 18 квітня і 19 квітня о 14.00. Досудове слідство встановило, що Іващенко в листопаді 2009 року, займаючи посаду виконуючого обов'язки міністра оборони, зловживаючи службовим становищем, підписав план санації щодо реалізації цілісного майнового комплексу держпідприємства Міноборони «Феодосійський судномеханічний завод», чим державі було завдано збитків на суму понад 17 мільйонів гривень¹².

29 березня 2011 суд повторно відмовився задовольнити клопотання щодо заміни Валерію Іващенко запобіжного заходу з утримання під вартою на підписку про невиїзд. Крім того, суд відмовився прийняти заявлений адвокатом відвід всього складу колегії суддів, що розглядає цю справу. При цьому в ході судового засідання було задоволено клопотання Нечипоренка про виклик до суду для допиту ряду свідків і витребування ряду документів як доказів¹³.

7 квітня 2011 року суд не задовольнив клопотання адвокатів Валерія Іващенко про звільнення його з-під варті через погіршення стану здоров'я. До клопотання адвокати долучили дві медичні довідки: довідку з госпіталю Міністерства оборони, яку Іващенко було видано влітку минулого року, та довідку, видану медичною службою слідчого ізолятора № 13. Як зазначив адвокат підсудного Борис Нечипоренко, «якщо порівнювати зміст цих довідок, то вони відрізняються одна від одної, як плюс і мінус». Зокрема, за його словами, у довідці, яку надали з СІЗО, вказується, що Іващенко захворів на гіпертонію та серцеву недостатність¹⁴.

¹⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/03/2/5978504/>

¹¹ <http://news.dt.ua/articles/76782>

¹² <http://www.pravda.com.ua/news/2011/03/16/6020728/>

¹³ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/03/29/6065410/>

¹⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/04/7/6087718/>

13 травня 2011 року колегія Печерського райсуду під час чергового засідання задовольнила клопотання Іващенко щодо необхідності проведення комплексного медобстеження, оскільки, як зазначив підсудний у своєму клопотанні, за останній місяць він вже втратив чутливість пальців ніг. Печерський районний суд Києва доручив керівництву слідчого ізолятора забезпечити медичне обстеження колишнього т.в.о. міністра оборони Валерія Іващенко із залученням лікарів та обладнання Київської лікарні швидкої медичної допомоги. Як зазначається у рішенні суду, зобов'язання забезпечити медобстеження покладено на керівництво СІЗО, а конвойна служба має доставити підсудного до Київської міської лікарні швидкої допомоги. У свою чергу сторона обвинувачення заявила на судовому засіданні з приводу цього клопотання, що «не мала і не має ніяких суттєвих заперечень щодо обстеження стану здоров'я підсудного Іващенко». Однак при цьому зауважила, що такі заходи мають проводити «незалежні лікарі», оскільки, на думку представників прокуратури, медики головного військового госпіталю, які колись були підлеглими Іващенко, можуть поставитись до обстеження необ'єктивно¹⁵.

18 травня 2011 року Печерський районний суд Києва втретє своїм рішенням зобов'язав працівників пенітенціарної служби, зокрема, конвойного полку Києва, доставити для медичного обстеження у столичну лікарню швидкої медичної допомоги Валерія Іващенко. Як зауважив адвокат, на переконання його підзахисного і представників захисту, «йде повне саботування рішення суду керівництвом конвойного полку Києва»¹⁶.

20 травня 2011 року Лук'янівський слідчий ізолятор Києва направив колишнього першого заступника міністра оборони Валерія Іващенко до Міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги по вул. Братиславська, 3 на проведення медичного обстеження в умовах стаціонару¹⁷.

24 травня 2011 року судові засідання у справі Валерія Іващенко повторно перенесено у зв'язку з неможливістю його конвоювання. Суд самостійно, без клопотання сторін-учасниць процесу, прийняв рішення перенести розгляд справи на 9 червня¹⁸.

Того ж дня, ввечері, Валерія Іващенко повернули з Київської лікарні швидкої допомоги до слідчого ізолятора. Як повідомив адвокат экс-чиновника Борис Нечипоренко, це було зроблено без жодної аргументації. За словами захисника, увечері 24 травня він прибув до лікарні, щоб відвідати підзахисного, проте конвой повідомив, що близько 18.00 Іващенко було етаповано знову до СІЗО. Нечипоренко повідомив, що в середу він спілкувався у СІЗО з підзахисним. Іващенко сказав адвокату, що при виписці «хотів поспілкуватися з якимось з лікарів, проте йому в цьому було відмовлено». Крім того, після виписки з лікарні медики не надали Іващенку жодних рекомендацій щодо подальшого лікування, сказав Нечипоренко. За його словами, лікуючий лікар спілкувався з Іващенко лише в п'ятницю — у перший день надходження арештованого экс-чиновника до лікарні, а медобстеження проводилося лише протягом 3-х з 5-ти днів його перебування у лікарні, а «в суботу-неділю Іващенко ніхто з медиків не консулював і не обстежував». Нечипоренко сказав, що під час госпіталізації його підзахисному «абияк зробили УЗД, МРТ, його обстежували невропатолог, нейрохірург, проте остаточний

¹⁵ <http://ukr.obozrevatel.com/news/sud-doruchiv-obstezhiti-vaschenka-u-likarni.htm>

¹⁶ <http://www.unian.net/ukr/news/news-436490.html>

¹⁷ <http://ua.politics.comments.ua/2011/05/21/151111/ivashchenka-vidpravili-do-likarni.html>

¹⁸ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/05/24/6235748/>

діагноз не встановлено, лікування не призначили, а, відповідно, стан здоров'я Іващенко не змінився». «Більш того, згідно з медичними висновками, у мого підзахисного виявили проблеми з щитовидною залозою, з легенями, а також зафіксували різке (на кілька діоптрій) падіння зору», — сказав адвокат. Крім того, за його словами, лікарі лікарні швидкої допомоги не виконали прохання Іващенко про витребування історії хвороби з медсанчастини СІЗО, госпіталю Міністерства оборони, де він спостерігався, для оцінки динаміки захворювання. «Ми це пов'язуємо з тим, що суд дав вчора дозвіл дружині Іващенко відвідати його у лікарні сьогодні. Ймовірно, небажання допустити такого спілкування стало причиною раптового повернення Іващенко знову до СІЗО», — сказав Нечипоренко, коментуючи ситуацію. Адвоката цікавить, «хто дав команду повернути Іващенко з ЛШД до СІЗО, до кінця не виконавши вказівку суду про проведення обстеження і необхідне лікування»¹⁹.

25 травня 2011 року Державна пенітенціарна служба опублікувала прес-реліз, в якому зазначено: «24 травня 2011 року, після проведеного діагностичного обстеження спеціалістами різного профілю вказаного медичного закладу, В. Іващенко доставлено до Київського слідчого ізолятора з відповідними рекомендаціями щодо подальшого лікування. У ході проведеного обстеження у В. Іващенко виявлено ряд хронічних захворювань, проте без загострень та патологій. Перебування у медичній частині СІЗО В. Іващенко наразі не потребує»²⁰.

16 червня 2011 року колишній т.в.о. міністра оборони Валерій Іващенко оголосив безстрокове голодування. Відповідну заяву Іващенко зробив у четвер у залі судового засідання після того, як суддя вкотре відмовив у задоволенні клопотання про зміну запобіжного заходу через різке погіршення стану здоров'я та необхідність провести відповідне лікування. Він заявив, що голодує на знак протесту проти упередженості колегії суддів Печерського районного суду Києва, яку очолює суддя Сергій Вовк. Крім того, Іващенко зауважив, що у зв'язку з тим, що чинний склад суду не може надалі об'єктивно розглядати справу і є керованим з боку Генпрокуратури, він заявив про відвід суддям Вовку, Царевич, Карабаню, а також заявив про відвід стороні обвинувачення «в особах пана Ковалю, Плужника та Георгієва»²¹.

20 червня 2011 року Валерій Іващенко офіційно розпочав безстрокове голодування, поінформувавши про цей крок керівництво СІЗО²².

22 червня 2011 року через те, що Іващенко голодував третю добу, з його камери було відселено іншого арештанта і вилучено всі продукти харчування, він вживав лише воду і не вживав ліків»²³.

25 червня 2011 року Валерій Іващенко припинив голодування за рекомендацією лікарів, рідних та адвокатів через реальну загрозу його здоров'ю та життю»²⁴.

¹⁹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/05/25/6238497/>

²⁰ http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article;jsessionid=A88CA76E6E4191C6ABCFDC39642A29A3?art_id=84153&cat_id=47123

²¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/06/16/6303254/>

²² <http://www.pravda.com.ua/news/2011/06/20/6314393/>

²³ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/06/22/6320552/>

²⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/06/25/6332342/>

Того ж дня захисниками Іващенко було подано скаргу до Європейського суду з прав людини²⁵.

12 липня 2011 року захист Іващенко знову попросив Печерський райсуд Києва змінити йому запобіжний захід через здоров'я. «Захист просить змінити запобіжний захід Валерію Іващенко з утримання під вартою на підписку про невиїзд. Якщо його залишити в СІЗО, у найкращому разі він може стати інвалідом, а в гіршому — просто померти від хвороб», — зазначив захисник²⁶.

13 липня 2011 року під час судового засідання Іващенко заявив, що чергова відмова суду змінити йому запобіжний захід через погіршення стану здоров'я свідчить про наміри знищити його фізично²⁷.

20 липня 2011 року Валерія Іващенко оглянули фахівці Київського міського ендокринологічного центру, — повідомила прес-служба Державної пенітенціарної служби. «За результатами огляду Валерія Іващенко були уточнені його діагнози, рекомендований амбулаторний курс медикаментозного лікування під постійним наглядом лікарів слідчого ізолятора». Захист Іващенко заявив що подальше його перебування у СІЗО «може привести до непоправних наслідків»²⁸.

1 серпня 2011 року колегія суддів Печерського райсуду Києва на чолі з суддею Сергієм Вовком знову залишила під арештом Валерія Іващенко, не задовольнивши клопотання захисту щодо зміни запобіжного заходу у зв'язку з погіршенням стану його здоров'я і виявлення лікарями низки нових хвороб, а також загострення хронічних²⁹.

2 серпня 2011 року Державна пенітенціарна служба повідомила, що у колишнього в.о. міністра оборони Валерія Іващенко немає показань для стаціонарного лікування медичними фахівцями³⁰.

10 серпня 2011 року Валерій Іващенко звернувся до суду з проханням випустити його з клітки на час судових засідань. Іващенко зазначає, що станом на 1 серпня 2011 р. взяв участь у 17 судових засіданнях, «і під час кожного з них я перебував (і перебуваю в даний момент) на лаві підсудних, що знаходяться в середині металевої клітки, подібно клітці звіринця, де утримуються дикі тварини ...(Мене обвинувачують) у вчиненні злочинів, які не пов'язані з насильством; я — раніше не судимий і ніколи не притягувався до кримінальної відповідальності. ... Все наведене виключає наявність будь-яких підстав вважати мене схильним до агресії, насильства чи неадекватної поведінки.» Також Іващенко підкреслив, що присутність представників ЗМІ та транслявання його зображення у клітці є «прямим фізичним і психологічним приниженням гідності»³¹.

19 серпня 2011 року Печерський райсуд Києва знову відмовив Іващенко у звільненні з-під варті. В ухвалі суду зазначається, що підсудного можливо буде конвоювати до

²⁵ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/06/25/6332342/>

²⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/12/6379760/>

²⁷ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/07/13/6384263/>

²⁸ <http://www.kommersant.ua/doc/1682215>

²⁹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/08/1/6439304/>

³⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/08/2/6443850/>

³¹ <http://www.pravda.com.ua/news/2011/08/10/6477180/>

медичної установи для лікування. На думку суду, даних для зміни запобіжного заходу, в тому числі нових обставин, у клопотанні захисту не наведено³².

21 серпня 2011 року виповнився рік, як Іващенко перебуває за ґратами.

6 вересня 2011 року Валерій Іващенко подав до Апеляційного суду Києва скаргу на рішення Печерського районного суду, яким йому було відмовлено у перебуванні поза кліткою для підсудних в залі судових засідань під час розгляду його справи³³.

³² <http://www.pravda.com.ua/news/2011/08/19/6510455/>

³³ <http://www.unian.net/ukr/news/news-455091.html>

ЗМІСТ

Створення Громадського комітету захисту від політичних переслідувань в Україні <i>Документ Комітету № 1</i>	1
Громадський комітет захисту від політичних переслідувань в Україні <i>Документ Комітету № 2</i>	3
Прес-реліз.....	7
Кримінальні справи проти учасників Податкового Майдану.....	9
Використання адміністративного затримання для обмеження прав і свобод	17
Тиск на громадські організації, їхніх лідерів та членів	19
Справа Олени Білозерської.....	24
Справа про облиття фарбою пам'ятника Ф. Держинського.....	26
Справа проти членів ВО «Тризубу».....	27
Справа про підсмаження яєчні на Вічному вогні у Парку слави	30
Політичні переслідування в сучасній Україні	32
Вибіркові кримінальні переслідування є ознакою недемократичної влади.....	38
Громадський комітет захисту від політичних переслідувань в Україні <i>Документ Комітету № 3</i>	40
Справа Юлії Тимошенко.....	42
Коментар до постанови Печерського районного суду м. Києва від 05.08.2011 року про зміну запобіжного заходу підсудній Тимошенко Ю.В.....	47
Відкрите звернення українських правозахисних організацій щодо вироку Тимошенко	51
Справа Ігоря Діденка	53
Справа Анатолія Макаренка	59
Справа Тараса Шепітька	62
Справа Юрія Луценка	64
Громадський комітет захисту від політичних переслідувань в Україні <i>Документ Комітету № 4</i>	71
Справа Валерія Іващенко	73